

La prima vedere, treburile noastre nici nu merg din cale afară de rău. Valurile de violențe sociale prezise nu s-au dezlănțuit, conflictele armate sînt (deocamdată) în afara fruntarilor, iar cei ce revin acasă după o absență mai îndelungată par sincer surprinși de numărul – și cîteodată calitatea – ziarelor ce se vînd sub porticul din Piața Romană, dar și de faptul că în toi de noapte la București poți minca un „serviciu” și cumpăra un pachet de țigări. Capitalismul „la firul ierbii”, pe care îl observăm cu ironie, deschide șantiere (mici, e drept) pe aproape fiecare stradă, iar controversata dughenizare ocupă intersecțiile mai animate: banul ireal începe să se transforme cu oarece vioiciune într-unul real.

Atît cît e, activismul economic de scară mică e cu siguranță subestimat de statisticianii par-ar rămîne fragilă și vulnerabilă, începîndu-se să adapteze sistemul financiar la o gestiune orientată spre profit, acumulînd blocaje, inflație și șomaj și întîrziînd relansarea producției.

Ceea ce este evident e că o analiză lucidă, din orice zonă a economiei ar porni, identifică principala frînă în realizarea reformei în mașinăria actuală de guvernare. Sediul acestei rezistențe – explicite și implicite, pe față și pe ascuns, din incompetență sau prin program conștient, din instinct sau din afiliere ideologică – este aparatul de administrare care blochează evoluțiile esențiale ale schimbării.

Am avut o vreme impresia că nomenclatura de toate mărimile se reciclează energic în manage-

MARIANA CELAC

PROGRAM ȘI POTENȚIAL

mentul economiei de piață și că ceea ce vor – și fac – ex-nomenclaturii este să invadeze locurile unde piața intră în vedere lor, pentru că nomia de piață intră în vedere lor, pentru că spațiul inițiativei private oferă autoritate într-un pachet, împreună cu o responsabilitate care trebuie zilnic probată prin performanță. Ceea ce vrea vechiul aparat al sistemului de guvernare – inclusiv de administrare a economiei etatizate – este o autoritate epurată de responsabilitate: vrea înapoi puterea discreționară de altădată. El vrea restaurație.

Așa se face că reforma economică, pentru a deveni operațională, împinge în sus, către virful piramidei priorităților, un fapt dintr-o sferă pur politică: reforma structurilor de guvernare și a aparatului administrativ.

Acesta este, îmi pare mie, subiectul principal

supus dezbaterii în perspectiva alegerilor. După dificultăți care nu par a se epuiza, opoziția democratică se conturează ca o forță consolidată, avînsînd, dincolo de alianța de partide și formații cimentată de o poziție definită prin negație, către un program afirmativ. Iar în clipa de față precizarea acestui program, și în primul rînd a conținutului reformei sistemului de guvernare propus de opoziție, devine pivotul unei campanii electorale care ar trebui să schimbe esențial lucrurile.

Electoratul va alege, dar ca să aleagă are nevoie de imagini clare asupra conținutului guvernării ce se propune. Momentul preelectoral este unul al tensiunii. Formularea unui program de guvernare nu e lucru ușor și, cum ar fi inclinat să spună un arhitect, e o treabă de știință, de tehnică și de inspirație artistică în același timp. Dar e o treabă care nu mai poate fi aminată: programul trebuie comunicat rapid și deschis dezbaterii. E timpul să apară un document explicit, ghidat de simțul responsabilității civice și al voinței de a exercita puterea în avantajul societății, care să transmită opiniei publice mesajul acelei „energii” de care vorbea unul din părinții fondatori ai democrației americane și care încarcă un proiect de guvernare cu forța de convingere a unui potențial de guvernare.



BONE RUDOLF – happening

ANUNȚURI — CURIER

Din sumarul numărului viitor:

- MEDITAȚIA TRANSCENDENTALĂ — anchetă asupra desființării Institutului de Psihologie
- Tribuna liberă — MAGDA CÂRNECI, HORIA BERNEA
- GABRIEL ANDREESCU — Funcționare magică
- P.N.L. și candidatul său la președinție

Represalii asupra unui autor:

Ioan Popa („ROBI PE URANUS“)

În primăvară, vizitatorii obișnuiți ai librăriei editurii „Humanitas” au avut prilejul de a se întâlni cu o carte al cărei titlu, poate nu cel mai fericit cu putință, închide în sine o metaforă izvoită dintr-un soi de inconștientă, dramatică premoniție. „Robi pe Uranus”, a lui Ioan Popa, e un jurnal de marilor într-un proces ce nici măcar nu a început. E un rechizitoriu făcut nu numai unei (posibile) programate umiliri a Armatei române, ci a demnității umane, în general. E mărturisirea unui suflet martirizat, care nu are, el se spovedește și se roagă pentru iertarea greșitărilor sale. Lăsându-se în umbră, el și-a propus să-l ajute pe cel din jur — în primul rând, pe acela care „suspendă și gândește din pricina rețelilor săvârșite”, cum singur o spune în motto-ul biblic pus la fața cititorilor pe prima pagină. Volumul cu pricina e o retrăire a infernului. Precum Orfeu, autorul pășeste dincolo de porțile întinerate, minț de speranța resuscitării întregului organism, cu diferența că el știe cum arată tarinul de dincolo.

Dacă scopul acestor rânduri nu e altul, cum acela de a face o publicitate interesantă lui Ioan Popa.

Ceea ce nu cunoaște astăzi cel care nu are curiozitatea de a-l învârti pînă la granița ultimului cuvînt înscris în final este faptul că pentru dînsul acest prag a

confirmat de premile literare primite, a fost înălțat dintr-o redacție în care spiritul său eretic mult prea pronunțat deranja. Ajuns, după greutăți al căror număr doar sufletul său le cunoaște, în locul cel mai potrivit pentru dînsul, a fost mutat în grabă la muncă de jos, „ca să nu mai aibă timp să scrie romane și ca să-și vină mîntea la cap”. Iată-l deci condamnat să-și poarte povara rostirii (fora sinceră și prea adevărată, asadar neașteptată), refuzat urcusul pe povirul unei existențe hăituite, exilat din punctul inițial. Cel ce-și închipuie cumva că-l vor împinge pentru a doua oară la sinucidere se înșală.

Și Zeul a fost trimis îndărăt la temniță, după ce însuși mai marii săi recunoscuseră că în fond vorbele lui erau drepte. În tălăzurile celei din urmă judecăți însă bolovanul lui Sisif va atrăna totdeauna înfiut mai greu decît argilele mîlonate ale unora. Împins cu bună știință, din nou, în mîlțocul plămîi de pănjenie, rădevint „rob pe Uranus”, omul de care vă scriu nu poate fi încă socotit un învins. Pentru că a dovedit demn că nu i se poate încălca decît trupul, spiritul rămîndu-și liber. Pentru el, ultima înfrîngere n-ar trebui să însemne decît ceea ce este în fapt: o victorie dobîndită prin înșelăciunea lucrării a detractorilor și adversarilor săi.

Restul e tăcere...

ÎN ATENȚIA CITITORILOR NOȘTRI

Redacția revistei „22” anunță cititorii săi că oferă spre vânzare din stoc numere vechi, după cum urmează: din anul 1990 numerele 12, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 24, 25, 29, 32, 38, 41, 44 și colecția completă a anilor 1991 și 1992 pînă în prezent. Exemplarele vechi vor fi comercializate la preț de 25 lei/ex., indiferent de prețul de vânzare înscris pe ziar. De asemenea, Redacția Revistei „22” oferă cititorilor săi broșura editată de G.D.S., Raportul G.D.S. cu privire la evenimentele din 13-15 Iunie 1990, la preț de 50 lei/ex.



SORIN VREME (România) — happening

Ilustrăm acest număr cu imagini din Festivalul de artă experimentală „EXPANZIO IV” din Vác (Ungaria), 3-5 Iulie 1992. Festivalul a cuprins recitaluri de poezie alternativă, muzică contemporană, happening. Au participat artiști din Ungaria, România, Lituania, Elveția, Ceha-Slovacia.

COMUNICAT

Editorialul Liberalului din săptămîna 9-15 Iulie este semnat de d-l C. Topor și consacrat unui pretins sprijin pe care P.A.C. și președintele său l-ar fi solicitat și primit din partea Moscovei. Articolul d-lui Topor este aberant și tendențios. Autorul crede a ști ce ar fi promis d-l Monolascu ambasadorului Rusiei la București, într-o vizită de curiozitate pe care președintele P.A.C. a făcut-o d-lui Bogdanov. D-l Monolascu a făcut asemenea vizite, în toamna lui 1991, majorității ambasadurilor acreditate în România, dorind să-și prezinte paricul recent înființat. Autorul editorialului din Liberalul afirmă că unul din motivele retragerii P.N.L. din Convenția Democratică a fost teama de aranjamentele de culise ale P.A.C. cu diverse concesiuni străine. Dacă politica P.N.L. se bazează pe informații și judecăți de tipul celor din articolul lui C. Topor, atunci, trebuie să spunem, P.N.L. n-are dreptul să ceară a fi considerat un partid serios. Prasile și procesele de înșelăciune conținute de editorialul Liberalului discreditează pe autor și ziarul care le publică. Ar fi regretabil dacă d-l C. Topor ar avea calitatea de a vorbi în numele P.N.L. Noi sperăm că nu.

BIROUL DE PRESĂ AL P.A.C.



EVA SZANTO (Ungaria) — happening

IMPORTANT

Revista noastră asigură contractarea unor abonamente avantajoase la sediul redacției. Doritorii se pot abona în următoarele condiții: costul unui abonament ridicat de la sediul redacției (cu posibilitatea păstrării exemplarelor neridicate la timp este de 310 lei pe trimestru (deci cu o reducere de 14% în raport cu costul real).

Abonamentele pot fi expediate și prin poștă, dar la costul final se vor adăuga cheltuielile poștale. Costul abonamentului va fi de 430 lei pe trimestru (adică o reducere de 14% - 120 lei cheltuieli de expediție).

Redacția „22” îi anunță pe pensionari că beneficiază de aceeași reducere de abonament la revista „22” ca și elevii, studenții, cadrele didactice, foștii deținuți politici și veteranii de război. Ca urmare, costul unui abonament pe trei luni la revista „22” pentru cititorii din categoriile amintite va fi doar de 260 de lei (indiferent dacă se expediază în București sau în provincie, diferența de preț urmînd a fi suportată de Institutul pentru Democrație în Estul Europei cu sediul la New York). Cei interesați sînt rugați să expedieze prin mandat poștal suma de 260 de lei (pe adresa: Revista „22”, cont 45 10 35 32, C.C.R., Filiala „România” Str. Londra nr. 10 (cu specificația: pentru Revista „22”) sau trimițînd un cec (money order) pe adresa: Revista „22”, Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, București, România. Costul unui abonament pentru zona europeană este de 72 dolari pe an (36 dolari pe 6 luni, 18 dolari pe trimestru) sau echivalentul în orice monedă convertibilă (120 DM anual, 60 DM pentru 6 luni, 30 DM trimestrial, 400 franci francezi anual, 200 franci pentru 6 luni, 100 franci trimestrial).

Pentru celelalte continente, prețul unui abonament este de 80 dolari anual, 40 dolari pe 6 luni, 20 dolari trimestrial.

Expedierea revistei se face de către redacție. În costul abonamentului sînt incluse și cheltuielile de expediție.

Redacția Revistei „22” anunță că își rezervă exclusivitatea pentru difuzarea revistei în străinătate. Orice altă difuzare prin intermediul difuzorilor de presă neautorizați de redacția Revistei „22” este interzisă.

Adresăm cititorilor noștri rugămîntea de a ne da informații despre modul cum se difuzează revista „22” în localitățile lor.

Candidaturile la preşedinţia ţării anunţate în ultimele două săptămâni nu reflectă altceva decît deteriorarea în ochii alegătorilor a noţiunii de putere. În ochii alegătorilor, pentru că înainte şi chiar după ce a fost ales, orice candidat rămîne un alegător. S-a deteriorat în special ideea de preşedinţie. Dar nu pe bază conceptuală, teoretică, ci afectivă, pentru că ea a fost asimilată singurilor preşedinţi de pînă acum. Ceauşescu şi Iliescu. Cu privire la aceste două personaje, a căror intrare pe scena istoriei s-a făcut pe scara de serviciu, presa şi-a făcut din plin datoria, comentindu-le şi analizindu-le slăbiciunile, gîndurile, vorbele, faptele, astfel încît nu cred să mai existe vreun om normal care să simtă faţă de ele vreun complex de inferioritate. S-a întîmplat însă ceva pe cît de firesc, pe atît de cumplit. Alegătorii, cetăţenii, simt faţă de cei doi preşedinţi de pînă acum un sentiment de superioritate.

Consecința practică imediată a acestui mod de percepție este că aproape orice alegător se poate gândi să-și depună candidatura. Mai greu este să aduni cele o sută de mii de semnături, că altminteri ne-am fi trezit cu cîteva milioane de candidați. S-ar fi întocmit listele de candidați prin copierea celor de alegători, iar la vot n-ar mai fi rămas decît să ne tăiem unii pe alții de pe liste. Imaginea apare utopică, caraghioasă sau ironică, dar dacă stăm bine să ne gîndim, realitatea ne propune variante mult mai ridicole. Lucrul acesta l-au simțit cei de la Academia Calavencu, care l-au propus pentru președinție pe Mircea Dinescu.

Dacă n-ar fi existat candidatul ales prin procedura democratică al Convenției Democratice, probabil că varianta Mircea Dinescu ar fi fost preferabilă tuturor candidaturilor anunțate până acum, ba chiar și celor despre care s-a zvonit numai. Despre Mircea Dinescu știe tot poporul câte ceva. Pentru cei care n-au fost la revoluție, care nu intraseră în palatul Comitetului Central sau în reședințele județene, municipale de partid până la acea oră, Mircea Dinescu reprezintă vestitorul (grecii spun anghelos, adică messenger, inger) vestii celei mari, că e revoluție în țară, iar Ceaușescu a căzut. Numai că rolul istoric al lui Mircea Dinescu s-a încheiat odată cu revoluția. Cu popularitatea de atunci, de Havel balcanic, el ar fi putut să oprească de atunci, de la București, Voican, Stolojan, Năstase, Severin, Morțian, Brucan, Voican, Stolojan, Năstase, Severin, Nișu, Chitac, Stănculescu, Ursu și a tuturor acoliților lor cum de nivel central sau local. Acum este puțin tardivă candidatura sa și, în orice caz, nu va contribui decât la subminarea imaginii publice a unor figuri politice lipsite oricum de statut — Cornescu, Sălăgean, Funar sau propunerea lesăne.

PIAȚA POLITICĂ ȘI POLITICĂ ECONOMICĂ

Accentuarea fragmentării peisajului politic reprezintă în clipa de față, alături de creșterea indifferenței față de politică și alegerea în particular, tendința cea mai spectaculoasă și mai îngrijorătoare a pieței politice românești. Cauzele acestui fenomen sînt multiple, ele fiind atât de factori structurali, cît și de factori pur conjuncturali (cum ar fi anumite măsuri de politică economică, propaganda făcută de unele partide sau reviste). Mai importante decît cauzele fragmentării peisajului politic românesc sînt însă, în perspectiva alegerilor, conexiunile pe care le va avea ea asupra viitorului politic al națiunii, ca și asupra politicii economice a viitorului guvern. Este cert că un astfel de fenomen va influența într-o mare măsură în viitor relația dintre guvern și parlament, dintre partide și guvern, dintre partide și parlament, precum și raporturile dintre administrația locală și cea centrală (pe fondul unei tot mai accentuate crize de autoritate), sau calitatea activității instituțiilor publice în general.

Rezultatele alegerilor din 20 mai 1990 au dat guvernului Român (aproape monocolor) marea unică de a avea la dispoziție un parlament slab, incompetent și supus, care a aprobat fără prea multe obiecții tot ceea ce a emanat din birourile guvernului (sau din alte părți). Nu este liost de interes să ne reamintim că acest guvern și-a permis să abroghe decrete prin- tr-o simplă hotărâre a sa, încălcând astfel în mod flagrant una din regulile de bază ale oricărui stat de drept. Fragmentarea peșajului politic actual va face ca nici un guvern viitor — în cazul feteit în care el va putea fi format — să nu se mai poată bucura de acest privilegiu — imens

Comedia aceasta a onorării candidaturilor la preşedin-
 tie are totuşi un farmec deosebit, pentru că oferă rafinate
 satisfacţii estetice. De curind, cineva (care şi-a luat rolul
 politic mult mai în serios decât este cazul) sugera presei
 să-şi facă datoria şi să nu-i mai ia peste picior pe oame-
 nii politici. Iar datoria presei ar fi fost ca, pe lângă pur-
 tea de informaţii, să furnizeze opinii publice şi oamenilor
 politici analize. Stau şi mă întreb : ce fel de analize ?
 Poate analize literare ? Dacă analizăm genul publicistic
 al editorialelor şi comentariilor politice, aşa cum s-a ma-
 nifestat el în aceşti doi ani şi jumătate, vom constata că
 majoritatea comentatoriilor politice sînt critici literari. Cei
 care nu sînt critici literari sînt romancieri, poeţi, drama-
 turgi, mai mult sau mai puţin chemaţi să facă analiză po-
 litică. Dacă analizăm limbul lor politic vom vedea că
 el nu se originează nici în liberalism, nici în social-demo-
 craţie, nici în creştin-democraţie, nici în anarhism, nici în
 comunism. Niciunde pe aici. Dar unde ?

Comentarii nostri politici vin pe filiera istoriei literare (Coragiale, Eminescu, Titu Maiorescu) sau pe filiera Emil Cioran (din Schimbarea la față a României) sau pe filiera Marin Preda. Nici unul aproape că nu vine din științe politice, din științe sociale, din filosofie sau măcar din politică direct. În raport cu aspirațiile noastre democratice, realitatea pe care o trăim este însă una de tip ficțional, de tip literar, așa că nu trebuie să ne mire faptul că este percepută de profesioniștii și diletanții criticii literare sau ai literaturii în termeni literari, în metafore, comparații, hiperbole etc. Pentru că nu trăim încă într-un stat de drept, pentru că puterile în stat nu sînt de facto separate, pentru că practicile politice seamănă cu cele din piesele lui Coragiale, imaginea comentatorilor asupra vieții politice evoluează în permanență între polul farsei și cel al melodramei, atingând uneori expresivitatea dramatică, nicideată însă pe cea tragică. Nicideată, pentru că încă nu s-au înfruntat pe scena politică românească două tipuri de legitimitate.

Aceasta commedia dell'arte are farmecul ei artistic, te poți distra la infinit urmărind-o, dar dacă te gindești la consecințele ei economice și sociale nu-ți mai vine să rîzi. Consecințele sînt permanenta deteriorare a vieții, pauperizarea unor categorii largi ale populației și îmbogățirea celor care s-au adoptat din mers unei pseudoeconomii de piață, unei pseudodemocrații, îmbolnăvirea fizică și psihică a unor segmente sociale importante ș.a.m.d. Este un moment istoric chiar cel pe care îl trăim, tocmai pentru că în situația prezentă nimic nu este hotărît dinainte. Excludînd faptul că sînt posibile cîteva variante de viață politică la fel de indecise și ambigue ca aceea pe care o trăim, sîm notăm faptul că există în continuare și premise pentru cele două alternative aflate la poli opusî: democrația și dictatura. Cum se explică posibilitatea ca din același punct să se producă o ascensiune spre democrație sau o alunecare spre dictatură?

Dacă privim cu atenție, vom observa că de bine de rău s-a conturat o clasă politică și una economică, managerială. Ele s-au format în special din indivizi care au reprezentat la un moment dat puterea sau au venit în contact cu ea, ceea ce i-a făcut să beneficieze de unele privilegii sau să comită unele abuzuri care să le garanteze o viață aproape liniștită. Vedem că înainte de noile alegeri, primele alegeri libere, actuala putere și-a infiltrat oamenii în citeva instituții-cheie, care nu vor mai depinde o vreme de schimbările electorale care se vor produce (da

sare iutiilor unor programe curajoase pe termen mediu si lung. Aceasta ar putea insemna: continuarea politicii pasilor marunti, sau chiar a politicii batutului pasului pe loc, stiut fiind faptul ca o piata politica instabila este din principiu neprielnică masurilor ferme si curajoase in materie de politica economica (un exemplu major: privatizarea si restructurarea industrială). Mai mult chiar, piata politica poate dicta uneori executivului anumite masuri de politica economica la baza cărora se află simple interese politice nefaste viciile economice (un exemplu ilustrativ: compensarea globală a datorilor întreprinderilor prin acordarea de credite de către Banca Națională, măsură care a fost dirijată a aprobată de parlament la începutul anului si care a sfârșit grav întreaga politica monetară, cu consecințe certe la a gravarea inflației si in perpetuarea in disciplina financiară la rîul micro-economic).

Perspectivă nu într-o totu încurajatoare a fragmentării peisajului politic și se mai adaugă din pînă încă un element neliniștitor: e vorba despre posibilitatea reînălțării actualului precedent pentru un nou mandat de 4 ani. Nu e nici o îndoială că, dacă va fi reales, el va constitui un factor major de imixtiune în treburile viitorului guvern și parlament, un factor perturbator al pietei politice, și așa fragmentată între partide și formațiuni politice între care diferențele ideologice sînt însemnate (aceste diferențe de ideologie și de interese vor afecta calitatea și coerența politicilor economice a autorităților guvernului).

În condițiile în care nici una dintre coalițiile de partide ce se vor prezenta în fața alegătorilor nu va obține, probabil 51% din sufragiile acestora, o importantă capitală o vor avea negocierile de culise, aliatele și mecanismele de tip log-rolling. Partidele sau coalițiile de partide care nu obținut în jurul a 30-35% din voturi (cum ar putea fi cazul actualei Convenții Democratice) vor putea forma un guvern dacă vor ști și vor putea să se apropie de partide beneficiind de un număr mai mic de voturi (5-10%), al căror sprijin conjunctural le-ar putea permite primelor să se bazeze pe o fraziță dar nu mai puțin reală majoritate parlamentară. Acesta nu poate fi însă decât rezultatul unui compromis politic, în care costurile și beneficiile trebuie atent cântărite din vreme, iar grilele excesiv „puritane”

pildă, în Consiliul audio-vizualului sau în Curtea Constituțională). Dacă actuala opoziție va câștiga majoritatea parlamentară, iar oamenii actualei puteri vor fi în opoziție, ei vor putea totuși să controleze o parte importantă a structurilor instituționale oficiale. Oamenii actualei puteri bicefale fe(de)seniste sînt acum integrați în administrație (centrală și locală), ministere, poliție, armată, S.R.I., în aparatul juridic, în diplomație, în televiziune, ca să nu mai vorbim că dețin puterea economică. Pînă ce presu-măm vorbim că dețin puterea economică. Pînă ce presu- puși reprezentanți ai opoziției democratice vor reuși să schimbe ceva în Parlament, se va fi cîștigat un timp destul de prețios, suficient pentru a prelungi actualul declin. Fie că vor deține sau nu președinția, fe(de)seniștii le va sta în putere să producă acele diversioni care să justifice în-staurarea din nou a unei dictaturi (militară, personală, de partid, asta contează mai puțin).

Pe scurt, dacă actualii opozitanți din Parlament se

În timp ce reprezentanții opoziției din Parlament se luptă să impună în stema țării sintagme nobile, cum ar fi Nihil Sine Deo, reprezentanții actualei puteri, care chiar că nu ou nici un Dumnezeu, se redistribuie în direcția partidelor intrate în Parlament ilegal (P.S.M., P.R.M., P.S.D.T.) sau se bat între ei pentru remanierii guvernamentale, lansează prefecții, autorităților locale, cele care vor avea un rol esențial în alegeri, un avertisment discret cu privire la faptul că, în ciuda tendinței de autonomizare, toțișii puterea locală va mai depinde („in mod ombilical”) financiar, bugetar de puterea centrală.

Faptul că puterea actuală și-a asigurat supraviețuirea sub forma unor sinecuri, a infiltrării instituțiilor statului, a inventării unei sumedenii de partide de manevră, secundate de tot felul de publicații diversioniste, a unor candidați la președinție, demonstrează de fapt că de mare este frica de alegerile libere, că de mare este frica față de opoziția democratică. Frica aceasta este de înțeles, pentru că regulile jocului democratic nu vor mai permite ca media puterii. Procedurile democratice vor înlătura din viața politică pe toți cei învățați să trișeze, să trăiască din favoritisme, nepotisme, corupție, sinecuri, pe toți cei care preferă să înțele decât să muncească, să învețe sau să crește. Abia procedurile democratice îi vor înlătura pe cei legați cu adevărat de comunism și neocomunism, pentru că ele vor impune reguli stricte de joc, care nu vor ține cont atât de fosta sau actuala apartenență la un partid sau la o ideologie, ci de corectitudine și principialitate, de capacități și loialitate. Actuala putere se teme atât de tare încât a sugerat alegătorilor, pe diferite canale, că dacă vine la putere opoziția democratică nu va fi „liniste” în țară, că se va ajunge la levituri de stăt și la dictatură. În țară, că se va ajunge la levituri de stăt și la dictatură.

În țară, că se va ajunge la o înțelegere. Nu s-ar putea spune însă că perspectiva cuceririi puterii nu a provocat unele tulburări chiar în cadrul opoziției democratice. Anumiți reprezentanți ai acesteia, înafte să le reușească parul cu instaurarea procedurilor democratice, s-au molipsit de la cei pe care-i combat și au început să joace comedia puterii. Este îngrijorător să vezi că unii reprezentanți ai opoziției se tem nu atât de presa de partid (la putere sau în opoziție), ci de presa independentă, adică de adevărata presă, cea care s-a emancipată de comedia puterii și a început să privească cu egală suspiciune puterea și opoziția de azi, opoziția egată suspiciune puterea și opoziția de ieri. Este de fapt cistigul puterea de mîine. Și poate că acesta este de fapt cistigul cel mai sigur al perioadei noastre de tranziție: faptul că apărut o presă care joacă pe cartea neaderenței politice, care refuză să joace vreun rol scris dinainte. Nici măcar pe acela al comediei puterii.

probabil că trebuie subordonate intere-
selor politice. Încă o dată, riscurile i-
miunării președintelui în spațiul pie-
ței politice în condițiile în care nici o
coalitie nu va trece de 30-35%, sînt foarte
mari, mai ales în direcția accentuării
concurenței imperfecte care există (din
principiu) pe această piață, iar ele tre-
buie înțelese contracarați prin meca-
nismele de tip log-rolling pe care le-am
evocat anterior.

Prin urmare, politica economică a viitorului guvern va depinde în mare măsură de existența unui minim profil de normalitate în spațiul pieței politice, care la rândul ei va depinde esențial de votul pe care-l vom da la sfârșitul lunii septembrie și de onestitatea presupunând însă existența unei oferte și a unei cereri raționale pe piața politică. O ofertă rațională trebuie să vină din partea actualilor sau potențialiilor oameni politici, care trebuie să aibă un set coerent de resurse, preferințe și motivații individuale cu care să încerce să câștige voturile electorilor. O cerere rațională trebuie să vină la rândul ei din partea alegătorilor, viitori consumatori de bunuri publice „produse” de potențialii actiști politici, care trebuie să aibă și ei preferințe bine conturate și motivate în privința viitorului națiunii, preferințe care se bazează nu pe motive pur pasionale sau prejudecăți ideologice, ci pe o informație corectă, pe toleranță și dialog. O putere emanată din sinul unui electorat neinformați și manipulat este o putere slabă pe termen lung, lipsită în plus de adevărată legitimitate. Sînt indicii că pe piața politică românească au început să se contureze o ofertă și o cerere cit de cit coerente, pe fondul fragmentării peisajului politic și al descompunerii — fie și parțiale încă — a vechii (și actualei) puteri. Este un început de normalitate doar, cu atât mai mult cu cît această fragmentare nu a fost încă însoțită de conturarea clasă și definitivă a două sau trei grupări politice majore (as fi fost tentat să spun a unei stîngi decente, a unui centru adevărat și a unei drepte rezonabile). Iar atît timp cît piața politică va continua să-și păstreze anormalitatea cu care ne-a obisnuit în ultimii doi ani, vom putea spune că principala noastră problemă nu este atît cea economică, cît cea politică. Pe ea trebuie să o rezolvăm mai tîrziu.

REVISTA PRESEI:

PRESA ÎNTRE DATORIE
ȘI DATORIE

● „Pentru înfruntarea cu președintele Iliescu, opoziția și-a desemnat un candidat surpriză”, scrie Jean-Baptiste Naudet în *Le Monde* din 2 iulie. „Cvasi-necunoscutul rector al Universității din București... are paradoxalul avantaj de a fi fost singurul membru de partid dintre candidații opoziției anticomuniste.” Ziaristul francez consideră că totuși acesta ar putea deveni un avantaj în fața celor 1 milioane de alegători, fosti membri de partid, încă speriați din 1990 de o posibilă vinovăție de război. Și faptul că Emil Constantinescu s-a născut la Tichina poate deveni un atu, continuă Jean-Baptiste Naudet. Însă un atu insuficient pentru a-l învinge pe experimentatul Ion Iliescu, ajutat de toată securitatea. Așa încheie (concluzie corespunzătoare cunoștințelor colidiale franceze) chiar luând toate măsurile Conventiei (30%) domnul Emil Constantinescu va avea nevoie pentru al doilea scrutin de voturile grupării F.S.N.-Roman pentru a-l învinge pe actualul președinte.

● „O opțiune surprinzătoare” (observă, tot la 2 iulie, dar în România liberă, Tia Serbănescu). „O opțiune prin care Convenția Democratică și-a permis (în condiții de luptă năucim înegală cu președintele Iliescu sau cu eventualul candidat F.S.N.) luxul de a renunța la capitala politică a lui Nicolae Manolescu și și-a supus electoratul la o grea încercare: să acorde credit unui necunoscut. Va accepta electoratul această provocare? Vom afla abia în toamnă.” Tia Serbănescu i se pare foarte argumentat că Emil Constantinescu ar avea o șansă în plus la alegeri pentru că a fost membru de partid: dintre cei patru milioane de foști membri de partid, majoritatea au și uitat că au fost, cei ce nu au uitat se află la F.D.S.N., iar numărul total al alegătorilor este de 17 milioane.

● Cu o zi înainte (1 iulie '92) în *Expres-Magazin* și Ion Cristoiu își exprimase opinia că a fi fost membru de partid (și locuitor de secretari) nu-i pentru domnul Emil Constantinescu un avantaj în alegerile apropiate. Ba, chiar dimpotrivă, pentru că: „Cele mai simple studii de campanie electorală demonstrează importanța deosebită jucată de propriul culoar. Culoarul Conventiei l-a reprezentat până acum pledoaria categorică pentru ruperea definitivă cu trecutul, iar în percepția simplă a electoratului, biografia domnului Emil Constantinescu, nu ar demonstra convingător o astfel de rupere”. Un alt handicape al candidatului unic ar fi și faptul că domnia sa nu este cunoscută. În răzgul rămas până la alegeri, domnul Emil Constantinescu nu ar mai putea fi mediatizat, iar campaniile de presă îl not eroda, pentru că, într-un timp atât de scurt, publicul nu va mai putea să se convingă de falsitatea acuzațiilor.

● În opinia lui Ilie Serbănescu (*Expres*, 7 iulie), „Inviatului cursul prezidențial, cel ce va obține 50% +1, prevăzut de Constituție, va fi doar pretendentul ce se va bucura de sprijinul mai multor forțe politice semnificative din actualul establișment al dispersat”. Însă nici unul dintre actualii candidați nu i se pare rectorului șef al săptămânalului *Bucureșlean* avantajat în apropiata cursă prezidențială. O necunoscută sînt chiar voturile pe care le poate obține Ion Iliescu. Susținut doar de partidul inventat anume pentru el (F.D.S.N.), Ion Iliescu mizează pe un electorat de așa-zisă stînga: cei agresivi de măsurile economice ale tranziției. Cîți sînt însă aceștia? Nimeni nu știe la această oră. Ion Iliescu are însă ca atu „faptul că alături de Convenția, el și F.S.N.-Roman au adus variante palide și nu de forță în confruntarea cu Ion Iliescu”. Convenția avusese la dispoziție doi ani pentru a prezenta un candidat credibil, cu priză la public și cunoscut din vreme. În loc de asta, însă, „nominalizarea a trecut nepermis și s-a făcut în focul unor înfruntări de regretabile, neonorante și oricum contraproductive considerente și interese personale, după o procedură ridicolă...”. Domnul Constantinescu (fără redactorul șef al *Expres*-ului, o publicitate despre care candidatul unic are impresia că îl susține) nu trebuie cumva să se amăgească văzîndu-se meritul estigător, căci votul pină la urmă favorabil domniei sale se datorează în esență faptului că în Convenție unul era împotriva d-lui Raftu, alții împotriva d-lui Manolescu și nu puțini (inclusiv părintele necontestat al Conventiei, d-l Coposu) erau împotriva alii a d-lui Raftu, cit și a d-lui Manolescu. Rămîne de văzut dacă de ne urma acestui gen de alegeri interne pentru nominalizare va profita Convenția sau d-l Iliescu — este concluzia.

● Titlul articolului lui Ilie Serbănescu — D-l Coposu și-a asumat nota de plată — aparține evident altui stil decît cel practicat la mitingul A.C., unde Dragoș Păslaru a vorbit despre „imperialul domn

Corneliu Coposu (...) al cărui exemplu încreaga omenire îl poate urma”. Nu-i nevoie să fii specialist în iluzivistică pentru ca să vezi că la această oră în tabăra opoziției se manifestă un pluripartidism stilistic, iar stilul, precum se știe, este omul.

● Am reprodus, pînă acum, cîteva dintre opiniile celor mai cîșți comentatori politici de la cele mai citite publicații ale opoziției. Ele nu au fost singulare, dimpotrivă. Ele au coincis cu destule altele publicate în presa independentă. Și astfel „o anumită parte a presei” s-a trezit, pentru prima oară în secolul al XX-lea, într-o veritabilă dilemă. O dilemă în care a virat-o votul celor 67 de electori ai Conventiei, care au decis în locul electoratului, fără a asculta de sfaturile și avertismentele presei, un alt candidat unic decît cel ce părea a fi cel mai înzestrat pentru dificila confruntare cu Ion Iliescu. Dar care mai este, într-o astfel de situație, datoria presei? Față de propriul său statut (de a informa potrivit informațiilor pe care le are, de a-și exprima, opiniile într-o libertate de opinie atît de mult așteptată, de a susține principiile democratice, indiferent în avantajul sau dezavantajul lui) sau de a intra în campania electorală, susținînd ceea ce i se cere să susțină, pentru că altminteri ea va fi declarată vinovată pentru viitorul patru ani politici al României (indiferent de măsurile politice de cîștig practicate înainte)? Iși mai poate permite (în fața candidaturii prezidențiale nu doar ridicole, ci și periculoase a lui Gheorghe Funar) jurnalul să fie nici mai mult, dar nici mai puțin decît jurnalist? Iși mai poate el reclama „necrisist”, dreptul la opinie? Nu doar Emil Constantinescu (ce și-a exprimat în public la G.D.S. mai mult decît amărăciunea că nu a fost susținut pînă acum de revista „22”) — în 22 nu a existat nici o analiză serioasă, au fost numai sentimente, ridiculizări, titluri. Și va pun în gardă să nu cumva să se descopere acum obiectivitatea sa — considerat pe toți candidații buni și să-i prezentați pe toți în revistă. Altfel ar fi fost dacă alii făcuseră acest lucru de la început? Nu doar susținătorii fervenți ai săi între reprezentanții politici ai C.D., ci și o parte tot mai convinsă ca singurul lucru pe care trebuie să-l facă de acum înainte, presa de opoziție este susținerea candidatului unic.

● Dar cum poate fi făcută o astfel de susținere fără a împietri asupra statutului libertății presei și fără a trezi neplăcute amintiri celor solicitați nu demult să semneze articole omagiale (și care, dacă nu au făcut-o atunci, e de presupus că nici acum nu o vor face)? În orice caz nu în modul în care d-na Doina Cornea, respectata colaboratoare a revistei „22”, îi invită (chiar nominal) în România liberă (11 iul.) pe unul dintre scriitorii și ziaristii de prestigiu, al căror devotament față de Convenție și opoziție nu poate fi pus la îndoială, să scrie — pentru a dovedi astfel că nu s-au lăsat prinși în campania puterii cu formula „Ilustrulul necunoscut” adresată d-lui Emil Constantinescu. Infinit mai convingătoare este susținerea directă — de pildă cea a d-ni Cornea, din articolul căreia cităm: „Personal am asuzinat (pe Emil Constantinescu) pentru că am dus la domnia sa calități umane deosebite și indispensabile unui președinte, printre altele refuzul unor privilegii oferite de putere, o modestie asociată cu o inteligență vie, uitarea oricărui interes personal”.

F.S. Remarcăm cu plăcere că o simplă notă a noastră din Revista presei l-a dat unui jurnalist de talia lui Ion Cristoiu subiectul unui editorial în *Evenimentul zilei*. Din păcate însă, fiind foarte enervat și dornic să ne gratuleze cu cîți mai multe epitețe, uită că, de fapt, în acest cotidian care se recomandă drept „un război al stîrilor exacte împotriva zvonurilor de tot felul”, dumnealui a publicat nu o stîră, ci un zvon. Așa că, în loc să scrie „să mă taie doamna Gabriela Adameșteanu, grațioasă directoare a săptămânalului 22 dacă eu vîd vreo legătură între lecturarea domnului Andrei Plesu și faptul de a crede că domnia sa ar fi putut cere Conventiei să-l desemneze drept candidat”, mult mai simplu ar fi fost dacă d-l Ion Cristoiu făcea publică serioșoarea la care se referă. În ceea ce privește reproșul domniei sale că tocmăi noi sîntem cei care contestăm așa-zisa stîră (și nu Convenția sau d-l Andrei Plesu), îl reamintim d-lui Ion Cristoiu că sîntem îndreptățiți să intervenim intrucît revista „22” este cea care a primit prin fax de la Berlin textul prin care Andrei Plesu anunța că în actuala conjunctură dorește să rămînă în afara jocului politic și cerea ca numele lui să nu fie luat în considerare în nici un fel de calcule electorale.

GABRIELA ADAMEȘTEANU

INVITAȚI LA G.D.S.

DAN PAVEL

Luni 13 iulie, ora 5 p.m., aflat între două înfrîngeri, una cu ambasadorii NATO („care i-au pus întrebări mai grele decît la un examen”) și o alta cu senatorii americani, domnul Emil Constantinescu s-a întretinut mai bine de două ore cu reprezentanții al Grupului pentru Dialog Social, ai revistei „22”, cu ziaristii de la alte publicații. Nu era un secret pentru nimeni faptul că aleșul Conventiei Democratice se bucurase din partea revistei „22” de o atenție critică, ba chiar defavorabilă. Așa că Emil Constantinescu a preferat să nu lînore o discuție pe această temă decît să lase loc unor viitoare neînțelegeri. Invitatul G.D.S.-ului nu a ascuns faptul că a fost mult mai afectat de felul în care revista „22” a reflectat „cîștile” Conventiei Democratice, precum și votul electorilor, decît de atacurile neîndreptate ale României Mari. Acestui mod sincer, deschis de a pune problema i s-a răspuns la fel de sincer, din partea lui Gabriel Liiceanu și Andrei Cornea, care au făcut precizări importante cu privire la politica G.D.S.-ului, la relațiile dintre G.D.S. și „22”: astfel, nici Grupul pentru Dialog Social, nici revista „22” nu au reprezentat vreodată — cu excepția notabilă a venirii minerilor — „batalionul unei cauze comune” sau locul de exprimare a unui punct de vedere unitar și unanim. Ar fi fost și imposibil, pentru că tocmăi încercarea arădărilor critice a constituit perspectiva din care s-a purtat dialogul social, din care s-a privit alți cîteva puteri, cit și spre opoziție.

Tot spiritul critic a fost acela care a animat întrebările puse lui Emil Constantinescu cu privire la felul în care el personal înțelege să-și conceapă campania prezidențială, la felul în care Convenția Democratică se raportează la o realitate politică agitată. Intruziunea aducerii la cunoștință publicului a programului eventual de guvernare al Conventiei Democratice, a strategiilor și tacticilor politice, faptul că nu se deslășoară la Convenția Democratică în mod regulat conferințe de presă, pe care puterea și partidele din anturajul ei nu le mai oculesc, a fost interpretat ca un semn al persistenței unor „frecușuri”, a unor probleme „interne” rămase ne rezolvate etc. Emil Constantinescu a recunoscut că există încă o anumită incetare și nehotărîre în mișcările Conventiei Democratice, dar le-a pus pe seama faptului că trebuie mai întâi ca partidele politice și formațiunile partinice din cadrul C.D. să-și definească propriile programe, strategii și tactici, iar abia ulterior să intervină acordul politic pe care îl presupune o alianță de asemenea dimensiuni.

În schimb, au surprins în mod plăcut determinarea, rapiditatea și eficiența cu care Emil Constantinescu a acționat din momentul în care a fost nominalizat candidat al Conventiei Democratice. El a reușit ca în cinci zile să obțină patru sedii, înzestrate cu linii de calculatoare cu laser-printer, cu săli de transmisie simultană, deservite de ingineri care au terminat recent informatica, unde există deja un personal care se ocupă de relațiile cu publicul, de re-



Fotografie de EMANUEL PARVU

latile cu toți cei care vor să ajute campania electorală a candidatului prezidențial al Conventiei Democratice, precum și echipe de analiză a presei. Acestea nu renunță însă decît mijloacele profesionale, infrastructura tehnologică și de servicii de natură să deservescă ideile electorale ale domnului Emil Constantinescu. Este vorba de cîteva idei simple, „atît de simple încît ar putea să creze imbecila că sînt naiv, dar dati-mi voie să cred că poate nu e ultima oară cînd ne întîlnim”, a afirmat domnul Emil Constantinescu, iar vorbele sale conțineau atîta siguranță de sine și clarviziune încît nu te poți abține să presupui că s-ar putea să fie adevărate. Concret, este vorba de un „stil de campanie populară”, denumit **modelul petei de ulei**. Rectorul Universității Bucureștene i-a rugat pe cîteva dintre cei apropiați să convingă cîte trei oameni neconvinsi, fiecare dintre aceștia, la rîndul lor, să convingă alți trei oameni ș.a.m.d. Acesta ar fi ealen care pleacă de jos. Emil Constantinescu merge și pe modelul comunicării directe cu alegătorul, pe modelul personalizării comunicării, al intimității civice: „Te rog să mă alegi pentru că sînt un om ca și tine, mă gîndesc la tine și vreau ca împreună să aducem ceva mai bun în țara asta”. Conștient însă de caracterul misionar, asemănător creștinismului timpuriu, al acestor idei electorale, Emil Constantinescu le adăugă mijloacele profesionale de amplificare a eficienței (cele enumerate mai sus).

Indiferent că este vorba de idei personale sau de sugestii ale consilierilor săi, perspectivele analitice ale domnului Emil Constantinescu cu privire la situația politică, economică și socială sînt lucide și întemeiate. Ele pornesc de la observația fundamentală că guvernele feseniste Roman și Stoiljan nu au făcut decît să blocheze țara într-o reformă economică de natură superficială, cosmetică, ceea ce face ca starea actuală să fie una de criză, comparabilă cu a unui bolnav cărui i se administrează, pe măsură ce boala lui se agra-



EMIL CONSTANTINESCU, CANDIDATUL CONVENȚIEI DEMOCRATICE

SUB FERESTRELE ALIANȚEI CIVICE

ANDREEA PORĂ

Constituirea pe tară a filialelor Alianței Civice a avut loc în zilele de 11-12 iulie la Muzeul Tăranului Român. Ca de obicei, presa nu a fost primită, unul dintre domnii din prezidiu, pretextând că se vor discuta „probleme de agricultură”. Aceasta fiind probabil în vedere specificul clădirii. Curios totuși să fie la curent cu poziția A.C. în ce privește agricultura română și înșurubările de vară, o serie de ziaristi au rămas la fața locului în așteptare. Într-unul dintre cele două ferestre larg deschise, la care s-a reușit să pătrundă A.C., s-au putut auzi foarte bine discuțiile ce se purtau înăuntru. Probabil că unii vor spune că procedeu este „neobișnuit”, dar mizeria de zăpăci care uneori... surzesc!

De fapt, s-a analizat situația filialelor județene, poziția lor față de desemnarea dlui Emil Constantinescu și tactica ce trebuie adoptată în campania electorală. Divergențele dintre A.C. și P.A.C. (fără a se lua în considerare poziția lui Constantinescu) sunt foarte importante și reacția urmează să fie vizibilă de la constituirea Alianței Civice. Democrații au atârnat asupra lor, constituindu-se în problema de fond a învingerii. Părerile s-au cum era normal, au fost împărțite, cu toate acestea majoritatea celor prezenți fiind de acord că trebuie depășit momentul, orgoliilor personale și al discuțiilor în contradicție, esențial fiind cu opoziția să rămână unită.

„Problema alegerii candidatului unei filiale A.C. în sesiunea A.C. și în sesiunea P.A.C.-Timis, s-a dat fiind importantă, s-a hotărât ca dl. Constantinescu să fie susținut de ambele formațiuni, orice altă variantă fiind simplă speculație. Privind neînțelegerile dintre organizații, personal consider că adevarul este undeva în mijloc. Din acest punct de vedere, nici A.C. și nici P.A.C. nu au făcut nimic, pentru a le depăși la nivel central, fiindcă la nivel județean, în Timisoara nu este absolut nici o problemă, poate pentru că noi suntem mai toleranți. Credem că am reușit, că Partidul Alianței Civice poate

fi victor de lance, neînțelegerile apărute sînt însă rezultate din orgoliu. Va veni și timpul lor dar acum nu cred că este momentul, iar dacă atacăm și așa nu este bine, fiindcă trebuie să dăm dreptul la opinie. Să recunoaștem că au existat zone de umbră și chiar de întoarcere în alegerea candidatului. Însă fără transparență ne putem aștepta la apariția unui nou A.C. Oricum, sperăm ca după 27 septembrie să ne putem înțesa și să putem — prin numărul de deputați și senatori aleși, prin alegerea dlui Constantinescu — să scăpăm de comunism.” (Viorel Oancea)

„În mod evident, fără candidatura dlui Constantinescu ar fi fost alca nu dl. Manolescu, ci dl. Bălan, tocmai de aceea nu înțeleg respingerea față de dl. Constantinescu. Presa a înțeles totul în care s-a luptat înainte și nu pot să acceptăm să admitem faptul că acum, la o lună de la desemnare, cine trebuie să luptăm împreună, presa noastră continuă să ne insulte și să ne orbească. După doi ani și jumătate nici cei mai conștienți fesenisti nu-l mai susțin pe Bălan decât fiindcă nu există alternativă. Iar atunci când alternativa a fost oferită, noi am înțeles să ne insultăm. Consider că hotărârea Alianței de a nu răspunde insultelor, de a nu se implica în polemici a fost o greșală. Am hotărât desemnarea dlui Constantinescu pentru că știam că asta poate fi o soluție. Înainte de nominalizare, au fost grupuri studențesci, muncitorești, sindicate ce și-au manifestat sprijinul.” (Ana Blandiana)

„Așa vrea să vă spun că în cadrul electoralului ambianțului au făcut mai mult rău decât puterea. Regret că aici nu participă și reprezentanții P.A.C. și P.N.T.C.D. Consider că în presă dl. Manolescu ar trebui să declare: eu, Manolescu, recunosc că dl. Constantinescu este mai bun decât mine. Ar dori ca fiecare candidat să-și declare public poziția.” (reprezentantul filialei Galați)

„Nu avem voie să aducem în Piața, ment un om care, indiferent de meritele istorice sau sociale, să nu fie în stare să se lupte cu o sală pentru că acolo vor fi lupte grele. (...)” (Florin Iaru)

În cursul întâlnirii a fost totodată adoptat „Apelul din Timisoara”.



venă, doar niste calmante, dar care nu este vindecătoare. Din prisma obstacolului acestei reforme care blochează totul, a te adresa diferitelor grupuri socio-profesionale cu diferite promisiuni particulare, care să țină cont doar de interesele proprii ale acestor grupuri. Înseamnă a lupta în gol. Interesele particulare ale diferitelor grupuri pot fi realizate în măsura în care se produce deblocarea generală. Remarcabilă a fost critica lui Emil Constantinescu adresată acelor intelectuali și reprezentanți ai opoziției care au transformat constatarea că guvernul Stoilănuș și-a îndepărtat promisiunile de a asigura tranziția spre adevărată administrație disproporționată față de un premiu care nu a făcut nici măcar acest element de a mări opinia publică adevărată, consecință ale pseudoreformei guvernului Român, din care el însuși a făcut parte. O altă idee care merită subliniată este aceea că în strategia electorală a domnului Constantinescu — care cuprinde contacte și cunoașterea problemelor sindicatelor, țăranilor, corpului profesoral, naționalităților, corpului ingineresc, precilor și Bisericilor Ortodoxe Române, studenților etc. — nu lăsa un rol esențial discuțiile cu liderii politici. Aceasta pentru simplul motiv că în România — spre deosebire de Italia, Marea Britanie, sau alte țări cu democrație parlamentară și cu electorat bine definit politic — liderii politici nu controlează partidele, iar partidele nu controlează electoratul. Candidatul în prezidenție are astfel ocazia de a se adresa direct electoratului.

O problemă asvora căreia candidatului Convenției Democratice a înțeles a fost aceea a definirii atitudinii față de comunism, față de apartenența la partidul comunist. Faptul că Emil Constantinescu a definit funcția la nivelul organizației de bază nu constituie în sine și pentru un individ o circumstanță agravantă, năla vreme cînd partidul comunist făcuse tot ce-l stătuse în putință în ve-

derea stragerii elitelor profesionale și a competențelor din toate domeniile în rândul membrilor simpli (fiecare trebuie să-și facă în funcție de ce a făcut concret acolo unde a fost, nu în rândul activității de partid, al nomenclaturii, al celor care erau prin profesie activiști ai partidului. Hotărîtor în această problemă este felul în care domnul Emil Constantinescu se raportează acum, felul în care s-a raportat la această problemă de la revoluție. Încercă (lipsea de spațiu nu împiedică să însușească poziții). Surprinzător consecvență și luciditate cu care el și-a definit poziția în raport cu sfidările neocomuniste ale lui Iliescu și ale tuturor grupărilor feseniste.

Ca întotdeauna cînd este vorba de o confruntare cu cărțile de față, cînd se răspunde la obiect la întrebările esențiale, Emil Constantinescu a reușit să lase o impresie bună celor prezenți. Au fost și rezerve care au provenit din faptul că Emil Constantinescu nu deloc încă știința de a răspunde preciză unor întrebări precise. Rezerva ar mai fi și față de cei care au pus întrebări imprecise, ceea ce l-a dezavantajat direct pe Emil Constantinescu. Pledoaria făcută presei independente de a nu fi ailit de obiectivă pe cît ar fi cazul într-o democrație adevărată — ceea ce nu e cazul în România, unde lucrurile nu sînt clare încă și nu există garanții procedurale — trebuie luată în considerare, întrucît candidatului Convenției Democratice, oricare ar fi el, nu poate fi pus pe picior de egalitate cu candidatul celorlalte partide a căror natură este oricum altfel, numai democratică nu. Presa independentă își rezervă dreptul de a-l critica pe domnul Emil Constantinescu după pronunțarea rezultatelor alegerilor și indiferent de rezultat. De a-l critica drept delinctor al puterii, cum va fi criticat orice președinte de acum încolo, sau ca urmare a greșelilor comise în cazul în care va pierde.



Fotografii de GINA MARIN

Toți candidații vor solicita dosarul de la S.R.I.

● Conferința de presă s-a desfășurat împreună cu ziaristii și numeroși simpatizanți ai Alianței Civice, care au umplut sala pînă la refuz, punînd cu diverse observații atît întrebări, cît și răspunsuri. La un moment dat, ajungîndu-se chiar la agresive schimburi de replici.

● Dl. Petre Mihai Băcanu a explicat motivele neacceptării presei la discuții, spunînd că au fost „probleme de ordin intern și organizațional, dar asta nu înseamnă că nu acceptăm transparența”, după care a anunțat că așteaptă întrebările. Care însă nu s-au grăbit să vină, deoarece nu se știa de fapt ce se discuta în cele două zile și nici nu fusese anunțată tema conferinței de presă.

● Venirea doamnei Ana Blandiana a fost însoțită de un cortegiu de femei purtătoare ale unor coșuri și buchete de flori. A fost cîntecul comunist adoptat în cadrul constituirilor. Din partea filialei Galați a venit propunerea ca fiecare persoană ce va candida pe listele de senatori și deputați să „înainteze către S.R.I. o cerere prin care să solicite aducerea la cunoștință partidului său a dosarului personal de la fosta Securitate, din care să rezulte dacă acesta a colaborat sau nu cu respectiva instituție”. Cererea fiind de o importanță majoră pentru contextul politic actual și în acord cu Punctul 5 de la Timisoara, susținut în permanență de către Alianța Civică, s-a considerat că necesară și obligatorie introducerea ei în textul comunicatului.

● La întrebarea adresată de un ziarist de la publicația Flacăra, în legătură cu strategia campaniei, dl. Constantinescu a răspuns că dorește o campanie directă, cu adresabilitate la rădăcină, într-un stil dinamic și chiar ofensiv.

● Legat de isteria care s-a produs în presă pe marginea candidatului la prezidenție, cum a denumit-o dl. Băcanu, și răspunzînd numeroaselor întrebări pe această temă, dl. Constantinescu a afirmat: „Mi se pare normal, într-un loc orgoliu profesional, iar faptul că nu am fost descoperit de presa poate fi un motiv. Dar acest lucru mi-a fost de mare ajutor, m-am autencat pentru atacurile serioase care vor urma. Am ridicat această mînușă”.

● Privitor la relațiile A.C.-P.A.C., doamna Ana Blandiana a spus că acestea sînt normale, normalul înseamnă și bine și rău, sînt aceleași relații pe care le avem și cu alte partide din Conven-

ție. De fapt jumătate din conducerea P.A.C.-ului este aici în sală”.

● Întrebările adresate, de revista noastră au fost următoarele: pentru d-na Blandiana: „În cadrul constituirilor de simbioză s-a făcut referire la atacuri ale P.A.C.-ului la adresa Alianței Civice, afirmîndu-se totodată că s-a greșit pînă acum nerăspunzînd acestor atacuri. V-am ruga să ne dați un exemplu de asemenea atac și în ce va consta o eventuală răspuns”, iar pentru dl. Emil Constantinescu: „Într-un număr din Evenimentul zilei s-a publicat o statistică rezultată în urma unui sondaj făcut printre studenții. Cifrele erau acestea: 38% dintre studenți afirmau că nu vă cunoște, 69% vă confundau cu fostul rector fesenist al Politehnicii, dl. V.N. Constantinescu, 12% afirmau că probabil sînteti un profesor care s-a apucat de politică, iar 7% stiau exact cine sînteti. Cum explicați această situație surprinzătoare și prin ce mijloace veți reuși să o remediați?”

● Răspunsurile au fost (cu aproximație) următoarele: „Într-un interviu în Curierul național după ce P.A.C. hotărîse susținerea candidatului Convenției, dl. Manolescu a afirmat că desemnarea lui Emil Constantinescu s-a făcut de către Alianță în cadrul unui comitet format din 27 de membri. Hotărîrea a fost luată de fapt în comitetul A.C. format din 11 membri, la care au participat 10, dl. Gabriel Andreescu fiind plecat în acel moment în America. În comitetul de coordonare s-a hotărît să nu se răspundă atacurilor pentru a nu mări acest scandal, dar ele ne-au adus mari prejudicii. Dacă suportăm murdăriile din partea României Mari le suportăm mai greu din partea celor noștri” — Ana Blandiana.

● „Procentele pe care mi le-ați prezentat nu au nimic de-a face cu statistică. Reprezintă un sondaj făcut la Politehnică. Să nu credeți că studenții sînt foarte interesați să citească ziarele. Revista pe care o reprezentați și dumneavoastră personal mă atacați. Studenții mi-au adus o replică înaltă: „Cine trage acum în noi, G.D.S. și 22”, care nu cred că v-ar place” — Emil Constantinescu.

● Doamna Dojina Ulicariu a trimis ziaristilor prezenta o adevărată lecție de jurnalistică, dînd sfaturi despre modalitățile de realizare a unui interviu. Presa aduce recunoștințe... Păcat că a uitat să pună și întrebarea.

CONFERINȚE DE PRESĂ

F.S.N.

CU O FAȚĂ
TOT MAI
UMANĂ

Conferința de presă din 9 iulie a.c. Au răspuns întrebărilor ziariștilor domnii Caius Dragomir, Adrian Severin, Radu Berceanu și Sorin Vornicu.

F.D.S.N.-ul, ruda repudiată de tristă și de rușinoasă amintire a F.S.N.-ului, vrea în continuare totuși ministeriale. Nu al Culturii, nu al Învățământului (la ce le-ar folosi?), ci, în primul rând, pe cel al Interioarelor. Pentru victoria în alegeri, zimbetul domnului Iliescu nu mai e de ajuns. Ar mai fi necesare și cîteva, bine îndesate, ghionturi politicești. La aceste solicitări se asociază și P.N.L.-ul, specialist în echilibrarea unui picior în groapa opoziției și a celuilalt în cea a puterii.

Această erină este considerată de domnul Radu Berceanu reconstituțională pentru simplul motiv că remanierea ar trebui precedată de un vot de neîncredere acordat guvernului. Dincolo de faptul că acest lucru ar crea instabilitate înainte de alegeri, mișcarea ar fi și ilogică pentru că, între timp, guvernul tocmai a primit un vot de încredere prin acordarea ordonanțelor. Dl. Radu Berceanu a remarcat și alie încăleări ale Constituției: nevalidarea în parlament a directorului S.R.I. și atacul la proprietate

lea privată (prin tot mai vehementele cuvintări ale lui Ion Iliescu privind reînființarea C.A.P.-urilor).

Domnul Adrian Severin a fost întrebat ce reacție a avut atunci cînd i s-a cerut să demisioneze din funcția de președinte al Agenției Naționale de Privatizare. „Această e a domnului Iliescu atunci cînd a fost desemnat de către partidul său candidat la președinție.” Referitor la acordarea certificatelor de proprietate în absența unei burse de valori, domnul Severin a precizat: „Bursa este un instrument esențial, dar nu trebuie generalizat. În țările cu economie de piață, nu toate acțiunile sînt cotate la bursa de valori. (...) În noiembrie, operațiunea de acordare a certificatelor de proprietate se va termina, iar în decembrie sperăm să înceapă să funcționeze și bursa”.

Domnul Caius Dragomir a ținut să aducă în discuție asupra desemnării celor trei pre-candidați ai F.S.N.-ului la președinție. Desi este un procedeu democratic, cel de a propune trei variante și de a alege pe cea mai bună, se întrevăd deja tendințe de diversion, deschizîndu-se calea unor atacuri la adresa partidului. Dl. Caius Dragomir a mai vorbit și despre necesitatea modificării discursului politic: „Populația nu este «stupidă», astfel încît să poată recepționa numai discursul populist. Lăsați chiar un apel către presă de a acorda națiunii stima culturală pe care o merită. Menținînd discursul populist nu vom face decît să alimentăm tendințele conservatoare”.

S-a pus și întrebarea: F.S.N.-ul va susține în turul doi de scrutin pe candidatul C.D.? „El vom susține pe candidatul care reprezintă partidul cel mai democratic sau gruparea politică cea mai democratică” — a fost răspunsul conducerii F.S.N.

Imposibilitatea de democrație și intervențiile și răspunsurile liderilor actualului F.S.N. Dar eu nu pot să uit că domnealor, atunci cînd minerii masacrau populația Bucureștilor, tot democrați se numeau.

R. P.

P.N.L.-C.D.

REFUZĂ SĂ SE
CONSIDERE

„UN PARTIDULEȚ
DE BUZUNAR”

Conferința de presă din 8 iulie a.c. Au răspuns întrebărilor ziariștilor domnii Vintilă Brătianu — șeful partidului —, Nicolae Cervei și d-na Maria Tețu.

Ajunși la mai devreme la conferința de presă a P.N.L.-C.D., puteai să-ți auzi masa în bălău în care urma să se desfășoare întrunirea. Puteai să-ți vezi pe ziariști venind, rînd pe rînd, aprini de căldura zilei și de controversele politice. În sfîrșit, puteai să asculți, ca înaintea unui concert, la acordarea instrumentelor: reportajele, amprentele foto, microfoanele. Derulîndu-se benzi și potrivindu-se casete puteai auzi: teibonjosiile care lelelelelele sau crîmpetele din Dumitrescu, Coposu, Iliescu...

Conferința de presă a P.N.L.-C.D. a prezentat ziariștilor două chestiuni: poziția P.N.L.-C.D. față de situația actuală a Basarabiei și problemele organizatorice în țară viz-a-viz de ultimile luări de poziție ale domnului Radu Cămpănu.

În expozit sau, domnul Nicolae Cervei a precizat: „Angajîndu-se în a aprinde independența Republicii Moldova, România a intrat într-un joc periculos, în care adversarul n-ă simțit alăbucirea, trîndu-ne acum de figuranți”. În continuare, domnul Cervei a adăugat că

P.N.L.-C.D. solicită ca politica României să devină mai fermă, netolerînd apariția unui stat-tampon pe Nistru. „Basarabia, a spus domnul Cervei, este o problemă pentru care nici un sacrificiu nu este prea mare. Trebuie să intervenim cu orice mijloc”. Ce înțelegem prin orice mijloc? a întrebat un ziarist. „Chiar cele militare dacă diplomația nu dă rezultate”.

La întrebările mai multor ziariști referitoare la unirea Basarabiei cu țara, domnul Cervei a spus că nu se cunoaște procentul celor care vor acest lucru, dar că Frontul Popular Creștin Democrat este o forță ce are mijloace să determine politica în Moldova. Domnul Vintilă Brătianu a evocat podul de flori, iar doamna Maria Tețu a precizat că s-a pierdut momentul la care unirea ar fi fost simplă, atunci cînd s-a enunțat pactul Molotov-Ribbentrop.

A doua chestiune, cea a organizării P.N.L.-C.D. în teritoriu, a fost deschisă prin citarea unei mai vechi encreșeri a domnului Radu Cămpănu: „P.N.L.-C.D. este un partiduleț de buzunar”. Dar ziariștii au aflat că, la ora actuală, P.N.L.-C.D. are 21 de filiale, mai puternice decît ale P.N.L.-ului și că permanent sosește din țară semnale de aderare la această nouă grupare liberală. La conferința de presă era de față și liderul local al P.N.L.-Rînov: această filială, numîndu-se vreo 20 de membri cotizanți, a trecut complet la P.N.L.-C.D. în 17 iunie a.c.

Referitor la viitorul mișcării liberale liderii P.N.L.-C.D. au precizat că au această program cu P.N.L.-A.T., deosebindu-se doar prin modul de abordare a problemelor. Alături de grupul Alianță Liberală, alături de viitorul (cel de după alegeri) nu fi al unirii celor două partide desprinsă din P.N.L., a precizat domnul Cervei. Se speră că, între timp, să se limiteze și alți de mult tulburatele arie în conducerea P.N.L.-A.T. Domnul Eugen Măit, primul care a demisionat din P.N.L., speră într-o reunire a tuturor forțelor liberale din România, fapt împiedicat în prezent de domnii Cămpănu.

Acum — a spus doamna Maria Tețu — este important să fim de aceeași parte a baricadei. Ceea ce înseamnă la elicea P.N.L.-C.D. și a P.N.L.-A.T., apartenența și susținerea Convenției Democratice pentru alegerile din toamnă.

R. P.

Interviu cu domnul NICOLAE MANOLESCU președintele P.A.C.

Unul dintre motivele pentru care presa a fost rezervată față de alegerea d-lui Emil Constantinescu drept candidat unic al Convenției Democratice și a candidatului unic pe care și l-a ales, am primit de altfel o invitație din partea organizației P.A.C. din Timișoara de a participa împreună cu Emil Constantinescu la întrunirea cu publicul timișorean, cu ocazia deschiderii campaniei electorale. Am acceptat

N.M.: Să sperăm că nu s-a risipit. El trebuie pus la dispoziția Convenției Democratice și a candidatului unic pe care și l-a ales. Am primit de altfel o invitație din partea organizației P.A.C. din Timișoara de a participa împreună cu Emil Constantinescu la întrunirea cu publicul timișorean, cu ocazia deschiderii campaniei electorale. Am acceptat

cu plăcere invitația și cred că Emil Constantinescu și cu mine vom fi la Timișoara cît de curînd.

Ce ne puteți spune despre negocierea listelor pentru alegerile legislative în C.D.?

Negocierile sînt foarte dure, dar ne așteptăm la asta. Sperăm că vor învinge bunul simț, rațiunea și nu interesele de partid sau de grup. Viitorul parlament va arăta așa cum îl facem noi acum. Și, indiferent ce explicații vom da, nu ni se va ierta dacă vom greși.

A consemnat
GABRIELA ADAMEȘTEANU



ESTE ÎNCURAJAT ASTĂZI CAPITALUL STRĂIN SĂ PĂTRUNDĂ ÎN ROMÂNIA?

(Edgar Bronfman, Președintele Congresului Mondial Evreiesc)

Visita de numai o zi (9 iulie a.c.) în România a Președintelui Congresului Mondial Evreiesc, domnul Edgar Bronfman (venit la aniversarea Șef Rabinului Moshe Rosen), a cuprins și o scurtă conferință de presă la care s-a abordat frontal un subiect mereu „fiabil”: antisemitismul. Există antisemitism în România? Este poporul român antisemit? Care este imaginea României în lumea din acest punct de vedere? Răspunsurile primite ar putea fi sintetizate într-o singură frază: „România de astăzi are cam aceeași imagine ca și România lui Ceaușescu”. În anul ’89-’90 s-a creat iluzia că, odată cu prăbușirea comunismului, țările Europei de Est se vor deschide automat către un nou mod de a fi. N-a fost să fie așa. Gravele probleme economice au generat și vor mai genera un puternic sentiment de frustrare, favorizînd automat exacerbarea naționalismului și antisemitismului. Este drept, antisemitismul în România nu depășește cadrul verbal, fiind promovată oare de cîteva publicații incoerente. „Dar — spune domnul Bronfman —, pentru mine, trei publicații antisemite sînt de-a-junsă”. Și nu este vina poporului român, caracterizat de domnul Moshe Rosen drept „bun și ospitalier”, ci a actualilor conducători, nicidecum suficient de fermi și de credibili în condamnarea acestor atitudini de presă. Iesirea din acest impas se va face numai în timp, printr-un proces educațional adecvat și, bineînțeles, cu sprijinul economiei și Occidentului. Dar este capitalul străin încurajat să pătrundă astăzi în România? Se pare că nu, cîtă vreme informațiile culese de aici ne vor prezenta drept o țară nesigură. Practic, nu se știe aproape nimic din ceea ce s-a îmbunătățit (dacă s-a îmbunătățit) în climatul social și economic al României, tînd seama de faptul că schimbările politice sînt încă tîmide: „Nu ai ști ce s-a spus cuiva care — dorește să investească în România”. Soluția ar fi ca societatea românească să devină cu adevărat democratică. „Să faceti pe evrei să fie mîndri că sînt evrei în România”.

Notă: Prezent la această conferință de presă în calitate de proaspett ambasador la Washington, domnul Aurel Drăgoș Monteanu a afirmat că este datoria presei să critice acțiunile celor alinați la guvernare, dar că „nu poți avea pretenția să ai o imagine bună în lume, dacă 1.000 de ziare spun că în România nu s-a schimbat nimic”. Domnul Aurel Drăgoș Monteanu crede că s-au schimbat multe lucruri. Cel puțin în privința ambascadelor la Washington, unde: „De la ambasador la portar, totul e nou” (M. Z.)

PE AXA TIMIȘOARA-BUCUREȘTI

Spiritul Pletet Universității a reunit vineri 10 iulie cîteva mii de persoane. Mitingul-spectacol organizat de Alianța Civică în Piața Revoluției a debutat în jurul orei 20 cu „Imnul golaniilor”.

În cuvîntul de deschidere, d-na Ana Blănădiană a-a referit la scopul acestei manifestări ca fiind refacerea „acelui frumos magie” evidențiat prin continuitatea aspirațiilor din „Proclamația de la Timișoara” de acum doi ani (a-a acordat „punctul 8”) cu „Apelul din Timișoara” datat 7.07.1992. Acest apel este considerat mai mult decît un manifest electoral: el este dorit a fi un apel către conștiința poporului ro-

mân și vine într-un moment determinant nu numai pentru alegerile care urmează, dar și pentru perioada în care se speră instalarea, în sfîrșit, a democrației. Apelul a fost citit de autorul acestuia, dl. George Serban. Multe pasaje au fost urmate de lozinci („Joa, gîră de pe Basarabia”, „Unitate”, „Timișoara”), Dl. Drăgoș Pălaru, prezentatorul spectacolului, a atras atenția asupra prezenței, în rîndul spectatorilor, a unora din liderii Convenției Democratice, d-nii Corneliu Coposu, Emil Constantinescu, Vintilă Brătianu, Constantin Tîcu Dumitrescu, Otto Weber, Alexandru Popovici, Petre Mihai Băcanu, d-na

Simina Mezințescu și alții. S-a exprimat speranța unui rezultat pozitiv la alegerile din toamnă. Asistența s-a manifestat călduros și a scandat „Vă iubim”, „Vă votăm”. Întrînd convingerea susținerii proiectului electoral avansat de opoziția democratică, S-au strigat lozinci promonarhiste și antiprezidențiale, cu mențiunea că la un moment dat prezentatorul spectacolului a avut o inițiativă primitivă cu entuziasm de mulțime și anume ca, uzatul „Jos Iliescu” să fie înlocuit cu „Trăiasă Iliescu” în Siberia”. Umorul „golaniilor” s-a făcut remarcant, deci, și cu ocazia acestei întruniri. (C.R.)

MODELUL SIRIAN

După alungarea trupelor irakiene din Kuwait și ezitățile americanilor în a-l deționa pe Saddam Hussein, comunitatea internațională a pedepsit regimul de la Bagdad și întreaga țară prin instituirea embargoului. Efectul scontat nu s-a produs, intrucît irakienii și-au procurat tot ce aveau nevoie din Siria. Cînd povestea s-a repetat cu noua Iugoslavie (Serbia), politicienii occidentali și agențiile internaționale de presă indicau România ca singura țară care a încălecat embargoul. După înlăturarea de la Timișoara a ministrului român de externe cu omologul său siric, declarațiile Biroului de presă al Ministerului Transporturilor, precum și ale primului-ministru Stolojan nu sînt de natură să îndepărteze suspiciunile. Ideea premierului că ar exista un „complot informațional” împotriva României, că „se încearcă din nou prezentarea României ca țară care s-a susținut de la indeplinirea obligațiilor internaționale, crearea unei atmosfere care ar sugera că România acționează în dezacord cu comunitatea internațională” nu este decît urmarea unei percepții gre-

șite a executivului nostru cu privire la credibilitatea și prestigiul internațional ale României. Tocmai lipsa de credibilitate determină agențiile internaționale de presă să interpreteze evenimentele în mod fals (vezi, de pildă, stiriile favorabile separatistilor nistreni). Pe de altă parte, faptul că guvernul a inițiat anumite investigații în legătură cu posibilele încălcări ale embargoului sugerează că responsabilitatea aparține unor factori locali de decizie. N-ar fi exclusiv și alte ipoteze: după relațiile cu privire la angajarea fostilor securiști ca mercenari în conflictul sirbo-erovat, au apărut în presă afirmații cu privire la anumiți „particulari” care ar fi făcut averi din livrarea — către Serbia — de arme, petrol, alimente etc. Clădat este că nimeni nu a auzit pînă acum de vreo anebetă guvernamentală cu privire la asemenea ilegalități. Concluzia nu este decît una: nu vom ști adevărul cu privire la un posibil complot informațional internațional decît atunci cînd vom avea un guvern legitim, reprezentativ, născut pe baza unor alegeri libere. (D. P.)

PRESA AMERICANĂ DESPRE „22”

În numărul din 18 mai 1992 al prestigioasei reviste americane **The New Republic** (prescurtat — **TNR**), chiar în cadrul editorialului a apărut următorul comentariu, intitulat **România: o mare încredere**:

„Desi sintem bucurosi să vedem impactul **TNR** peste ocean, răspunsul românesc la traducerea în săptămânalul „22” a articolului lui Norman Manea despre Mircea Eliade (**Vina fetei**, **TNR**, August 5, 1991) a fost tulburător. Într-o țară în care experiența fascistă pre-comunistă rămâne tabu, articolul a provocat isterie. **România Mare**, un săptămânal editat de un fost cenșist („a fost Ceaușescu”), l-a stigmatizat pe Norman Manea și Dan Pavel, redactorul-șef adjunct al lui „22”, ca inamici ai culturii naționale. Seria de articole citează textul lui Manea ca parte a unei conspirații evreiești în vederea distrugerii valorilor românești. **România Mare** pretinde că „străinii” nu ar trebui să le impună preferințele lor „adevăraților” români, care au dreptul să-și auzăze „eroii” naționali, de la pro-nazistul Mareșal Antonescu la Ceaușescu. Această se potrivește într-un mai larg patern de presă. Pagina de copertă a săptămânalului **Baricada** îl înfățișează pe Corneliu Zelea Codreanu, căpitanul Gărzii de Fier (a treia mișcare fascistă ca mărime din Europa anilor '30), în timp ce săptămânalul **Europa** serializează **Protocolul** înțeleptilor din Sion. Simultan, **Miscarea** pentru **România**, creată de Marian Munteanu, un lider al studenților din timpul demonstrațiilor de la București din 1990, profesează ideile democratice în timp ce definește democrația în termeni etnici și religioși. În România, comunismul și fascismul sînt încă în relații intime, iar o deconstrucție autentică rămîne de negîndit în afara unei exorcizări a trecutului autoritarist de dreapta.”

pentru a evita complicațiile birocratice și vamale, precum și numeroasele sica-ne ale oficialităților, tipografia fusese donată domnului Rodean, numit administrator, cu condiția ca acesta să recunoască drepturile domnului Rațiu asupra ei. Bineînțeles că numitul Rodean nu a mai recunoscut nimic. Între timp el a acumulat capital, și-a deschis câteva firme paralele, care utilizează aparatura Tiporex-ului, și-a construit case cu materiale luate din tipografie. În al doilea rînd, convocarea conferinței de presă tocmai în ziua de 10 iulie, la ora 11 a.m., coincidea (conform unei informații neconfirmate încă) cu sosirea din S.U.A. a domnului Rodean, care urma să fie pus în fața unui fapt împlinit. Procura firmei donatoare a echipamentului (Regent House Properties Limited, din Londra), citită de domnul Rațiu, autoriza retragerea tipografiei din administrarea domnului Rodean și prelucrarea ei de către domnul Rațiu (care a declarat că firma îi aparține tot lui — după o altă informație ea aparține fiului său, ceea ce este cam același lucru). Al treilea motiv al întîrzierii este unul electoral. Dacă ar fi fost nominalizat de către Convenția Democratică pentru președinție, electoralul ar fi fost nepăcînt impresionat să aștepte de ușor eade Ion Rațiu victimă a escrocherilor. Or, într-o țară afliată la bunul plac al escrocherilor, ai autorităților corupte, în care statul de drept există mai mult cu numele și în care politica nu intervine decît dacă are chef pentru a face dreptate, ce șanse de câștig ar fi putut avea domnul Rațiu? Singurele sale șanse ar fi fost într-o democrație parlamentară, într-un stat în care cele trei puteri se echilibrează și se controlează reciproc. De altfel, întrebare cum își explică faptul că a fost de nenumerate ori escrocat, Ion Rațiu a recunoscut că a trăit pînă acum într-o „țară civilizată”. Din numeroasele exemple a reieșit că foc-

mai oamenii în care avusesse cea mai mare încredere l-au păcălit. Or, cred că un om, cinstit, corect și de mare, cum este domnul Rațiu (despre care publicații precum **Liberatea**, **Azi** sau **Adevărul** continuă să publice informații false), și-a ales în mod eronat colaboratorii și consilierii, nu numai în privința tipografiei Tiporex, dar mai în tot ce a făcut — compania electorală din 1990, înființarea ziarului **Colidant**, desemnarea candidatului Convenției Democratice, ultima epuieră de presă. (**DAN PAVEL**)



Borgo (Ungaria) —

ESCROCHERIE LA „TIPOREX” ION RAȚIU N-ARE CONSILIERI

Conferința de presă organizată vineri 10 iulie, la sediul ziarului **Colidant**, l-a avut ca protagonist pe domnul Ion Rațiu. Principala temă discutată a fost cea a escrocheriei domnului Rațiu de către domnul Ioan Rodean, co-asociat în

cadrul firmei Tiporex. Povestea este veche — o știe toată lumea —, însă motivele care au dus la discutarea subiectului cu întîrziere pot fi intuite. În primul rînd, acuzația de escrocherie nu putea fi invocată în tribunal, deoarece

RADIOGRAFIA UNUI TRUST DE PRESĂ



baricada refuză transparența!

De doi ani și jumătate, a patra putere în stat (am numit presa) deplinește lipsa de transparență a celorlalte trei: legislativă, executivă și judecătorească. Și pe bună dreptate. Cei ce au pînă și cușitul trebuie să aibă porțile la lumină zile. Altfel, apare „enigma”. Nu este aici locul să insistăm asupra rolului nefast al „enigmei” în viața unei societăți. De cele mai multe ori, în spatele ei se ascunde minciuna. Și chiar crima. Istoria noastră recentă este relevantă din acest punct de vedere, prin exemplul conștient al cel puțin trei „enigme” de mare calibru: Revoluția, procesele politice, mineriadele.

Cîtă transparență, atîtă credibilitate. Dar este presa, la rîndul ei, transparentă? Aceasta este întrebarea la care, în numele opiniei publice, revista „22” va încerca să găsească un răspuns de-a lungul mai multor episoade.

În b-dul I. C. Brătianu nr. 10, o clădire cu trei etaje, avînd două firme impozante la intrare: **INTERGIP Ltd.** (International Group of Investments and Programs) și **GIP Ltd.** (Group of Investments and Programs), „Baricada” a fost plasată la „mansardă”, dar o mansardă care, asemenea restului clădirii, a fost amenajată cum scrie la carte: tapet, mochetă sintetică, uși capitonate. O lume preocupată, începînd de la birocrație modernă, pînă la altele indicînd de profesionalism. Dl. Eduard-Victor Gugul, redactorul-șef, nu se afla acolo. În schimb, se afla redactorul-șef adjunct, dl. Virgil Miron Pătru. La auzul scopului vizitei, dl. Pătru manifestă o cădere retinere. Solicită lista de întrebări. Îi este prezentată. Unele întrebări îi trezesc interesul, altele îl fac să zîmbescă: „Nu pot să vă răspund chiar la toate”. „Va trebui, totuși, să dau dovadă de o transparență cît mai mare. E cea mai bună metodă de a contracara zvonurile și calomniile”. „Stiu eu?”. Trebuie totuși să mă sfătuesc cu „Edy”. „Edy”, dl. Pătru începe să transcrie întrebările. Nu erau puține. Copia-tul lor, o scurtă escală prin una din sălile calculatoarelor, și, în final, cîteva minute de discuții în biroul propriu, au făcut să trecă aproape o oră. N-a fost însă timp pierdut. Conversația (exclusiv pe tematica întrebărilor) a curs molcom, fără poticneli. Drept care, sub rezerva modestelor performanțe ale memoriei, am consemnat următoarele:

● Trustul de presă are doi patroni cu drepturi egale: Eduard-Victor Gugul și Virgil Miron Pătru. Nu există alți asociați. ● „Baricada” a luat ființă înaintea apariției legii 54/1990, funcționînd la început pe baza aceluiași regulament cu care o persoană activă înainte de 1989 ca mic meșterias particular. ● Nu a existat propriu-zis un capital social de pornire.

Cum cei de la Casa Scintilei / Presa Liberă cercuau pe atunci plata trimestrial, ziarul se putea scoate practic pe datorie. ● La începutul lui 1990, „foamea” de presă era foarte mare: dînz-un tiraj de 250.000 de exemplare, dacă erau returnate cîteva zeci. ● Hirtia pe care se tipărește revista astăzi este obținută printr-o „filieră rusească”, la preț de numai 100 lei/kg. ● **INTERGIP**, **GIP**, **GIP PRESS** — aparțin aceluiași patroni. Nu există nici o legătură — se afirmă — cu grupul german de presă Axel Springer. ● Trustul are deja instalată fundeaza în cartierul Militari o tipografie modernă. Ea va intra în funcțiune odată cu finalizarea ultimelor clădiri-anează. ● Numărul de angajați al trustului este „în jur de 300”. La cotidianul „Meridian” vor lucra mai mult de 100 de oameni, majoritatea fiind angajați de aproape două luni. ● Salariul unui redactor reprezintă un secret. În schimb, salariul d-lui Pătru nu: 20.000 lei (!). „Nici nu am timp să-l cheitulesc, atît sînt de ocupat”. În ziua de astăzi, d-le Pătru, oamenii de succes nu trăiesc din salariu, ci din cont...? „Nu am așa ceva”. „Dar dacă mîine, împreună cu d-l Gugul, vă hotărîți să vindeți tot și să vă retrageți din afaceri, banii aceia ar fi ai dumneavoastră. Ce preț credeți că ati obține?” „Eu știu?”. Cred că toate acestea fac 1.000.000.000 lei! ● Revista „Meridian” a lui Dorin Tudoran nu este înregistrată în România, așa că nu există o bază de atac împotriva numelui viitorului cotidian al trustului. ● Cotidianul „Meridian” se va tipări pe hirtie importată din Australia. ● „Nu vă pot spune cît am plătit pentru serialul **Twin Peaks**”.

Sigur, informațiile de mai sus sînt marginale. Termenul desoartărilor de d-l Pătru au fost dintre cei mai amicali, urmînd ca peste cîteva zile să se realizeze efectiv materialul. D-nii Gugul și Pătru aveau nevoie de acest răgaz

pentru a stabili cît de „transparent” își pot permite să fie. Termenul odată trecut, răspunsul a venit înădînc: „Nu sîntem de acord să colaborăm la acest material”. Și asta a fost tot. Dialogul, ce parea atît de promițător, s-a frînt. S-ar putea, dată fiind bunăvoința inițială a d-lui Pătru, ca refuzul să poarte mai mult marca „Edy”. Lucrul este nesemnificativ. Grav este faptul că doi oameni de presă nu au curajul să spună cititorilor cum anume își obțin veniturile. Cîtă credibilitate mai pot ei avea în aceste condiții? Cum să mai poată bloca zvonurile care circula privind finanțarea celor doi de către cercuri legionare din Germania, Spania sau Iosif Constantin Drăgan?

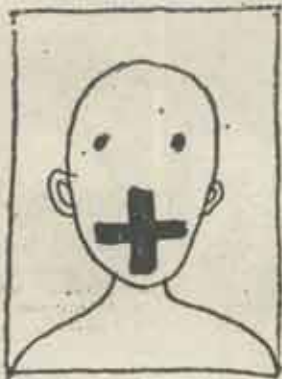
Pentru ca opinia publică să poată trage singură concluziile ce se cuvin, publicăm mai jos lista de întrebări la care Eduard-Victor Gugul și Virgil Miron Pătru au refuzat să răspundă:

1. Cînd a apărut ideea de a edita „Baricada” și care a fost grupul de inițiativă?
2. Cine este patronul societății „Baricada” S.R.L. și dacă există asociați? Care a fost capitalul social cu care s-a pornit?
3. Cînd a apărut primul număr și în ce tiraj?
4. Cît de rentabilă a fost editarea revistei la început? Cît se vindea și cît se pierdea dintr-un tiraj? Care era beneficiul mediu la un număr?
5. Poetul Cezar Ivănescu a fost prezent la început cu un serial deosebit de dur („Carantina”), în care dezvăluia — cu subiectivismul inerent unui asemenea demers — aspecte nu tocmai plăcute ale lumii literare. Cînd și de ce a încetat colaborarea cu domnia sa?

6. Cînd a fost publicată prima carte a Editurii „Baricada”? Cîte titluri au apărut pînă acum?
7. Cînd ati trecut la editarea revistei pe calculator? Aveți propriile dvs. calculatoare?
8. Capitalul obținut a fost reinvestit și în alte domenii de activitate? În care? Concret, ce alte afaceri întreprinde „Baricada” S.R.L.?
9. Difuzarea se face prin **GIP PRESS**. Cît este ea de eficientă? Pînă la ce nivel se distribuie revista spre vânzare?
10. **GIP PRESS** difuzează și alte publicații? În ce condiții?
11. Care este tirajul actual al revistei „Baricada”? Cît costă editarea unui număr? Cît se vinde? Cum de se păstrează un preț de numai 20 lei/ex.?
12. Care este structura actuală a trustului de presă? Care este legătura între „Baricada” S.R.L., **GIP PRESS** și grupul german de presă Axel Springer? Cine este **INTERGIP**, sponsorul serialului de televiziune „Twin Peaks”?
13. Cît a costat dreptul de difuzare pentru „Twin Peaks”?
14. Ce alte publicații editează sau va edita trustul?
15. Ce va însemna cotidianul „Meridian”? Cîți oameni vor fi necesari pentru el?
16. În prezent folosiți serviciile tipografiei **TIPOREX**. Intenționați să vă procurați propria tipografie? Cînd? Aveți banii necesari?
17. Cîți angajați are trustul? Care este salariul unui redactor? Dar al redactorului-șef?
18. În ce măsură v-a afectat cazul Liviu Vălenas? V-ati pus problema concedierii lui?
19. În campania electorală pentru alegerile locale, ati realizat un interviu cu Ștefan Ciurel, unul dintre candidații la postul de primar al Bucureștiului. Pentru ce grupare politică s-a făcut acest film? A fost vorba de o simplă comandă, sau realizarea acestui material a avut o altă motivație? Care anume?
20. Ați afirmat că dețineți aparatură de televiziune în valoare de 15 milioane \$ pentru viitorul post „Canal b”. De unde provine această investiție? Care sînt condițiile impuse de investitor?
21. Care va fi structura de programe a viitorului post de televiziune „Canal b”?
22. În ce fel va fi „Canal b” și rentabil?
23. În condițiile crizei revistelor literare, veți finanța vreuna dintre ele?
24. Care sînt planurile de viitor?

MIRCEA ZAMFIR

LEGEA SANITARĂ — UN PROIECT ÎNCĂ AMÎNAT



Legislația sanitară actuală e un hibrid, ca de altfel, toate structurile perioadei de tranziție: ruptură cu trecutul nu e destul de radicală, iar opțiunea pentru schimbare se face mai curând prin „poliția nasilor mării”. După doi ani și jumătate de

venturilor învățămîntului superior; decretul referitor la statutul spitalelor Eliaș, în locul decretelor abrogate încercînd cu 1990 s-au elaborat 43 de hotărîri guvernamentale, avînd ca scop atenuarea dificultăților inerente perioadei de tranziție, asigurarea unui cadru legal privatizării și protejarea anumitor categorii de pacienți considerate vulnerabile. Spre exemplu: îmbunătățirea activității și organizării direcțiilor sanitare și a municipiului București; reînființarea funcției de asistent medical; asistență medicală gratuită și proteze pentru nevăzători; atribuirea de locuri de muncă absolvenților învățămîntului superior; îmbunătățirea înărilor copiilor handicapați și orfani; autorizarea unităților sanitare de a deține valută și a-și deschide cont valutar; scrierea activității persoanelor și organizatorilor neguvernamentale din străinătate care desfășoară activități cu caracter umanitar, medical și social; aprobarea principiilor de bază ale Statutului medicului în România. E de menționat faptul că nu toate au fost date

„Mă angajez și jur în numele ființei supreme ca să rămîn credincios legilor onoarei și ale probității în exercițiul medicinei. Voi da îngrijirile mele gratuit celui nevoiaș și nu voi cere niciodată o răsplătă care să depășească munca prestată de mine” (din jurămintul lui Hipocrate)

la revoluție nu ne găsim prea departe de punctul de pornire, îmbogățiti doar cu un teanc de proiecte ce nu se vor concretiza mai devreme de anul 1993. Ministerul Sănătății și-a asumat patru mari obiective de îndeplinit:

1. măsurile de urgență pe care le va lua, să nu-l înădănească pe auctoresor;
 2. abrogarea legilor, hotărîrilor și decretelor din timpul dictaturii comuniste, necorespunzătoare noului statut;
 3. luarea unor hotărîri prin care să se rezolve problemele foarte acute: aprovizionarea cu medicamente, drepturile medicilor, scolarizarea asistenților medicali, privatizarea;
 4. studiul reformei sistemului sanitar în toate structurile lui.
- Începînd chiar din primele zile de după revoluție s-au abrogat: decretul ce interzicea avorturile; decretul privind organizarea de tip centralizat a unităților sanitare; decretul cu privire la organizarea concursurilor; decretul privind repartizarea absol-

publicității, cum e cazul hotărîrii privind asistența medicală și medicamente gratuite pentru mîineri și familile lor, ce datează din 1990.

Eforturile de pînă acum ale Ministerului Sănătății s-au concentrat înă asupra elaborării unui proiect de reformă. El trebuie să precadă legea sanitară, întrucît legea are rolul de a consfinți reforma și nu de a o îngrădi. Cum pregătirea teoretică a reformei nu se va încheia înainte de sfîrșitul anului 1992, e de la sine înțeles că apariția legii sanitare va fi împinsă în anul următor. Această stare de lucruri se explică în bună măsură prin inerția sistemului actual, o inertie provocată nu atât de absența unei legislații noi, cît de incapacitatea fiecăruia de a accepta schimbarea, de a-și modifica mentalitatea, de a renunța la avantajele vechiului sistem salarilor fix indiferent de activitatea depusă: un loc de muncă chiar și atunci cînd acesta nu e necesar. O dificultate majoră rămîne lipsa fondurilor. Bugetul acordat sănătății pe anul 1993, în valoare de

„Nepriceputule! Tu nu te preocupi de îngrijirea bolnavului, ci îi ții o lecție, ca și cum acesta nu ar avea nevoie să se însănătoșească, ci să devină la rîndul lui medic” (Platon)



„GREEN LEAF” (Lituania) — happening

cca 186 miliarde, este insuficient chiar pentru menținerea situației la un nivel de plutire. În urma demersurilor insistente, se speră majorarea acestor sume la 174 miliarde pînă în toamnă. E evident, deci, că statul nu poate asigura și fondurile necesare realizării reformei. Banca Mondială a acordat credite României în condiții avantajoase: 150 milioane dolari pentru întocmirea proiectului reformei. Din aceste fonduri, o parte sînt des-

pînă în prezent, generatoare de risipă și inechitate. Risipa e datorată proastei organizări la nivelul tuturor nivelurilor. În primul rînd, asistența la domiciliu e practic inexistentă. Medicii de dispensar nu și vizitează pacienții din teritoriu, salvările-fantomă sosesc după opt-zece ore sau deloc. Sînt cunoscute cazuri în care salvarea a refuzat să vină la bolnavi prea bătrîni. Cozile la dispensare și poli-clinici sînt interminabile, la unele

cabinele treb-cinei dimi-ne. În spitale, b-geaba sîntîn lucrează doa-nă, vinerea, să plece, înt-într-altă nu e execută anua-le săptămîni-bule repetate

Domnule Dragoș Nicolescu, am vrea să ne expunem punctul de vedere al sindicatului dumneavoastră în ceea ce privește legislația actuală în medicină.

În privința cadrului legislativ în care se desfășoară asistența medicală a populației, dar și activitatea cadrelor medicosanitare, totul este încă sub guvernarea legilor sanitare ale lui Ceaușescu: extrem de puține articole de lege au fost abrogate (primul fiind cel referitor la avorturi). În timpul grevei din iunie-iulie 1991, noi am avut un punct care prevedea tocmai anularea unor dispoziții din actuala legislație care împiedică foarte mult modernizarea medicinei. Primul lucru care ar fi trebuit făcut, și care era extrem de simplu, ar fi fost desființarea teritorializării, adică desființarea acelor bariere care nu lasă decât un medic din sectorul 3 al Capitalei și, bineînțeles, nici medicului respectiv din sectorul 1. Și cu județele este la fel. Cei din Ministerul Sănătății care trebuiau să se ocupe de acest lucru au lăsat o teamă patologică pentru noi. După mai multe convorbiri am reușit să-l conving pe domnul ministru să încerce măcar această desființare a teritorializării. Acum, în minister, s-a elaborat un proiect al unui ordin al ministrului, care va experimenta această desființare a teritorializării pe timp de un an în trei locuri din România: într-un sector din București și în două județe din țară, dar numai în mediul urban și numai în privința medicinei generale. Mie mi se pare o perioadă mult prea lungă; concluziile s-ar putea trage mult mai repede. Cei care l-au sfătuit să prelungească foarte mult acest interval sînt cei din direcția de buget, care se gîndesc că bolnavii pentru care, teoretic, statul da bani în sectorul 2 se vor trata în sectorul 3, iar în sectorul 3 nu vor mai fi bani pentru tratamentul celor din sectorul lor. Or, lucrurile astea sînt sperietori ale oamenilor de finanțe care au reflexe remanente din perioada comunistă. Nu pentru că ar fi comunisti, ci pentru că s-au obișnuit să gîndească într-un anumit fel.

Retinerea în fața primului pas

Ce alte puncte de vedere și-a mai exprimat sindicatul dumneavoastră în materie de legislație?

Am militat și pentru formularea în mod complet a legii sănătății: acum un an și jumătate, o comisie a sindicatului nostru a formulat capitolul de medicină privată pe care l-a oferit M.S. Nu a fost luat în considerare. Teoretic, există acum posibilitatea ca medicii să-și deschidă cabinete particulare. Însă, practic, serviciile pe care le poate oferi acum un cabinet particular sînt modeste, necesitînd bani pentru echiparea modernă a cabinetului, astfel încît nu poți să fii realmente de folos bolnavului. Într-o convorbire pe care am avut-o cu membri ai guvernului, în frunte cu d-l Stolojan, cu ministrul Bugetului și cu guvernatorul Băncii Naționale, le-am explicat că guvernul este interesat în apariția de cabinete particulare în număr cît mai mare, existînd două avantaje: în primul rînd pentru că tot cel care își deschide cabinetul particular, mai curînd sau mai tîrziu, vor renunța complet la activitatea de salariat, bugetul fiind astfel degrevat de salariile lor și, în al doilea rînd, guvernul poate încerca în mod discriminatoriu aceste cabinete particulare care ar încheia contract cu societățile de asigurări de sănătate. Deci, medicul respectiv, care lucrează în cabinetul lui particular, va distinge în funcție de cît muncește pentru societatea de asigurări de sănătate, care poate să fie a statului sau particulară. Domnul guvernator al Băncii Naționale a acceptat (după o argumentație îndelungată) că nu trebuie să se gîndească la credite scumpe cum ar fi cele acordate de stat pentru diverși particulari, ci din contră, la credite ieftine care să încurajeze apariția de cabinete particulare bine dotate. În plus, în convorbirile pe care le-am avut cu reprezentanți ai unor mari firme occidentale sau japoneze, care produc aparatură medicală, ei s-au arătat extrem de interesați de apariția în România a unei instituții de credit care să încurajeze deschiderea de cabinete particulare. Germanii și japonezii erau de părere că o asemenea instituție de credit ar putea avea capital din trei locuri: capitalul străin, cel al statului și cel al corpului medical interesat.

Ce alte proiecte privind schimbarea actualiei legislații în medicină a mai avansat sindicatul dumneavoastră?

Este proiectul societății de asigurări de sănătate. Asigurarea de sănătate este o idee cu care românii nu au fost confrunțați niciodată fiindcă, în permanență, li s-a spus că asistența medicală e gratuită. Lucru care a fost și este fals. A fost fals pentru că împozitul pe care îl luau comunistii acoperea orice formă de asistență medicală. Asigurarea de sănătate este, în fapt, o solidarizare a celor sănătoși cu acel membru al societății care s-a îmbolnăvit. Și oricare dintre membrii societății se poate îmbolnăvi. Aceasta implică însă o cotizație benevolă, acceptată, pentru că o casă de asigurări de sănătate să aibă de unde să plătească celui care s-a îmbolnăvit serviciile medicale de care are nevoie. Societățile de asigurări de sănătate pot fi și de stat, dar și particulare și prin apariția lor se va simplifica și usura medicina pentru cei care se tra-

TEAMA PAT

(fragmente dintr-o convorbire cu domnul Dragoș Nicolescu)

Nu vom avea curiri

Cine blochează practica a În Ministerul Sănătății a bine pregătiți și care sînt co- ingrozitor de funcționari cu care nu se pot dezobisui de acum. Reacția lor în fața u- a încerca să vadă cum e. Este unul din cele mai doze directorilor din Consiliul de și adaugă: „Cum o să exp- prostie colosală” pentru că mentos un sistem. Ea am- dat soma în ce măsură si- rîrilor de sănătate în ducere a sănătății este absolut neco- constituit un grup de liber- tății. După o întîlnire în pl- să se împartim în subgrup- teze un număr de două-tri- înfățișări acestor conții pînă că din subgrupul meu, care. Firește că nu venim cu n- material, îl pusem pe bir- nimeni. Și la primul Cuna- rugat pe ministru să ia la r- nimic. Și de atunci și pînă- rapid o lege sanitară este d- greșeli aici: prima, e-a im- indiferent de grad, chiar- plus peste celelalte pe care l- nu deservim măcar doi cu acestei acțiuni și care s- nu face nimic. Și asta a fost- teră, un rînd. Și așa s-a întin-

Bugetul pentru med

As vrea să discutăm acum acordat sănătății.

La începutul lui aprilie, care este bugetul național s- noastră, această lege a buge- despre sănătate. Sănătatea în social-culturale. Firește că, s- tul sănătății era de 100 mîlde supraviețuire la nivelul colac- numai capul, era de 17) de i- catul nostru a publicat o des- punct fiind legat de bugetul cu principalii ministri din a ministrul Bugetului. Am cer- articol, un text în care să se- ras de rest. Dar de ce a fost- lucru alt de elementar? De- separat și să creștem bugetu- chiar ce ar trebui, dar... Nu- lădat presiunea sindicală pent- tombră urmează o nouă lege- mize serioase ca bugetul sîna-

Ce s-a întîmplat cu acești? La un moment dat s-a vechi- acești bani s-ar fi pierdut pe- Nu este adevărat. Un astfel- votarea în parlament, deci i- miliarde, unitățile sanitare- sfîrșitul anului. Dar în sept-



te duci de la ora
să prinzi un bon.
sau internat de-
tregi, pentru că se
zile pe săptămî-
lumea se grăbește
lumea radiologul.
Glm, laboratorul nu
malice în toate zile-
investigații tre-
mura proastă exe-

dependența de o anumită unitate an-
nitară și de un anumit medic, bun
sau nu: distribuția inechitabilă în-
tre diferite județe și între sat și oraș
a cadrelor medicale, aparaturii și me-
dicamentelor; lipsa responsabilității
în fața justiției a personalului sani-
tar; lipsa criteriului valoric în pro-
moverea medicilor; salarizarea ine-
chitabilă a personalului sanitar, de
pildă: medicii din învățămîntul me-
dical depind de Ministerul Învățā-

clinica nr. 10 etc.).

Acste probleme nu decur nemil-
locit din vechia legislație, făcūta anu-
me să pară democratică, ci în mare
măsură din neaplicarea ei și mai ales
din lipsa controlului și a responsa-
bilității individuale. De aici și difi-
cultatea de schimbare. Se consideră
că vechiul sistem de asigurare a sū-
nătății are unele trăsături care-l a-
propte de sistemul de sănătate brita-
nic, cu deosebirea esențială că în Ma-

„Spiritul depinde atit de mult de temperament și de dis-
poziția organelor corpului încit, dacă este posibil să se gă-
sească vreun mijloc care să facă pe oameni mai înțelepți și
mai destoinici decit au fost pînă acum, eu cred că acest mij-
loc trebuie căutat în medicină” (Descartes)

„Nici una din marile descoperiri ale epocii noastre nu ar
putea schimba postul de luptă al medicului. Acest post se gă-
sește la cāpătîiul bolnavului, acolo unde se joacă eterna dra-
mă” (A. Castiglioni)

LOGICĂ DE NOU

colescu, președintele Federației Sindicatelor Independente din România)

La ora actuală, cei care nu sînt
mește (și vā închinăuți cît de mulți
sînt compāra medicamentelor de la
de sănătate, o bună parte din
bolnavii de asigurări. Există foarte
se poate vedea că, pe măsura ce
societății s-au schimbat, s-a schim-
bă și sănătatea, perfecționindu-se. Deci,
faptul primului pas depășe care se
poartă.

crește. Legea organizării sindicale și legea asigurărilor de sănătate
ar însemna, să zicm, cam 60% din ce-ar trebui. Celelalte 40%, care
sînt la fel de importante, reprezintă un nou cadru legal pentru
desfășurarea activității corpului medical. Pentru că, dacă medicii
sînt lăsați în aceeași cadru legislativ, nu se va schimba nimic.
Trebuie schimbată și concepția medicilor și cadrul legal în care ei
își desfășoară activitatea.

Independența profesională a medicului – un drept al bolnavului

Referitor la primul pas în ceea ce privește înnoirea (prin pas
care stîrnește atitā spālma autorităților), care este reacția medi-
cilor?

Imensa majoritate a medicilor dorește această schimbare. Există
înă și medicii care își dau seama că locul lor de acum este cōdut
și că salariul pe care îl primesc este bunisor față de cît lucrează.
Firește că acești colegi al noștri se opun unei schimbări. Deci, există
frîne și din interior. Noi facem foarte mult în direcția asta, hieruri
pe care opinia publică le cunoaște prea puțin...

Puteți să-mi dați cîteva exemple privind modul cum încearea
sindacatul dumneavoastră să schimbe mentalitatea medicilor?

Ea vreau de mult timp să învî reprezentanții presei la o sedință
a Senatului Federației, dar pînă acum nu am reușit să-mi conving
colegii. Pentru că se manifestă acolo unele tendințe care nu fac
deloc o impresie bună. Se discută uneori absolut vulgaric. Ade-
seori sedinta este grea de ținut în mină. Difuzăm în țară foarte
multă documentație privind probleme foarte spinoase, de recedū-
care a medicilor. Pentru că dacă noi cerem să fim considerați al-
ceea de către opinia publică și de către oficialități, trebuie cu opi-
nia publică să stie că ne asumăm și toată responsabilitatea pentru
ceea ce facem. Și tocmai această asumare integrală a responsabi-
lității l-a făcut pe d-l Stolojan ca pînă la urmă să accepte ideea
că medicii nu sînt funcționari publici. Pentru că dacă am fi fost
considerați funcționari publici, orice prefect și orice primar putea
să ne dea tot felul de dispoziții administrative care puteau privi, de
pildă, formularea unui diagnostic (spunea prefectul: „Ulto,
domnule, să nu-mi scrii mie, în județul meu, holeră. Mie îmi scrii
bolă diareică acută”); sau putea să spună să nu prescrii cūcare
medicament deoarece costă prea mult. Fiind subordonat, ar fi tre-
buit să execute aceste dispoziții aborante. Cu alte cuvinte, această
independența profesională a medicului, în realitate, nu este altă o
caracteristică a profesiei, cît un drept al bolnavului, care va stî tel
ei și opinia publică) că atunci cînd unii din membrii societății se
imboldăvesc, medicul nu poate fi supus nici unei ingerințe. În
acest timp însă, dacă ești independent, trebuie să fii și respon-
sabil.

În dialogurile pe care le-ai avut în Senatul Federației, în încē-
cările de schimbare a mentalității medicilor, ai remarcat progrese?

Să stiti că presa ne face foarte multe servicii socindū-ne. Cea
ce ne deranjează nu este faptul că se arată lucruri rele pe care le
fac unii medici. Ne deranjează tendința de generalizare. Asta îl
îndrăjește pe colegii mei, făcūdu-i să accepte, atunci cînd discu-
tăm între noi, erori pe care le mai comit unii medici. Există o ten-
dintă a medicilor de a fi deranjați, de pildă în discuția despre cis-
tigul suplimentar. În realitate, lucrul ăsta trebuie discutat foarte
pe față. În sistemul sanitar, această situație nu a înecut, ea există
și acum. Dar trebuie să înceteze. Cu alte cuvinte, toate bunurile și
veniturile manipolate pe sub māsă trebuie scoase la iveală și im-
pozitate. Or, lucrul acesta este posibil prin asigurările de sănătate.
În momentul în care medicul va fi plătit pentru cît lucrează (ei
asta se poate face în două sisteme: unul se numește „boni epuiză”,
deci cît oameni ai încriei la cabinetul tău, al doilea sistem este
„per act”, deci cîte acte medicale ai făcut – cîte consultații, cîte
tratamente etc.), nimeni nu-i va mai oferi nimic și totul va deveni
un cistig legal, la vedere și impozitat, care poate să fie – și trebuie
acceptat că poate să fie – și foarte mare. La un moment dat, am
fost vizitați de cel mai puternic medic din Franța. Nu am spus neli
cel mai vestit, nici cel mai bogat, ci cel mai puternic; este pre-
ședintele Ordinului Medicilor din Franța, Louis René. El nesa spus
că în urmă cu o lună și jumătate a luat dreptul de profesie pe un
an și jumătate unui profesor universitar chirurg, care a acceptat
un cadou de la un pacient pe care îl operase. Deci, ceea ce trebuie
să facem în un moment dat (dar asta nu e o chestiune de vitor
imediat) este un tribunal al egalilor, care să fie mai exigent decit
ar fi un tribunal obținut din magistratură. Corpul medical va stî
în acel moment că opinia publică (prin transparența felului în care
se desfășoară activitatea acestui tribunal, cu anumite limite pri-
vind secretul medical și viața individuală a piritului) va fi infor-
mată.

RODICA PALADE

ia – doar un colac de salvare

citeva probleme legate de bugetul

toată suflarea romānescă a aflat
m e repartizat. Sora dezamăgirea
u de stat nu continea un capitol
destul de misterios, la chefulle
d pe dedesubt, am aflat că buge-
Or, M.S. socotise că un buget de
de salvare, din care să li se vadă
arde. La data de 11 aprilie, sindi-
de grevā în esen puncte, primul
atāu. Am avut discuții organizate
cm, în special cu domnul Bercea,
si am reușit să se introducă un
rbească de bugetul sănătății, sepa-
ole de presuare sindicale pentru un
am reușit să introducem acel text
anăuții la 156 miliarde. Nu este
obținut mai mulți și nu am esca-
că am aflat în mod cert că în sep-
bugetului de stat și că există pre-
i să crească.

i pe care i-ai obținut de la buget?
chiar în lumea medicală ideea că
un și că nu ar fi ajuns la M.S.
fenomen s-a intensificat înainte de
te de 6 aprilie. Cu aceste 156 de
vor reuși să funcționeze pînă la
rie, vā repet, bugetul sănătății va

e ca analizele să se
cientul trebuie să
ouă-trei săptămîni
lize. O altă situa-
asigurărilor sociale
bolnavi, care nu-si
cumpere medica-
la spitāl pentru a
mente gratuit: a-
a nu numai costul
respective, ci tot ce
a spitālului (cala-
duri fixe etc.).
nechitău contribuie
organizarea teri-
prindere, ce duce la

mintului și au salarii mai mici decit
cel care depind de Ministerul Sănă-
tății, deci au mai multe atribuții de-
cît aceștia: lipsa diferențierii cores-
punzătoare a salariilor medicilor după
specializare și funcție, precum și în
raport cu retribuțiile asistentelor
medicale și ale personalului admi-
nistrativ; lipsa accesibilității servi-
cilor speciale (dializă, by-pass, pnce-
maker), unde selecția pacienților se
face arbitrar; existența unor unități
sanitare privilegiate în cadrul Minis-
terului Apărării Naționale, Ministe-
rului de Interne și Ministerului
Transporturilor (spitalul Elias, Poli-

rea Britanie fondurile alocate sūnă-
tății sînt mult mai mari. Dar și ei au
probleme, acest tip de sistem ducind
la consumuri foarte mari, datorită
faptului că cererea populației nu po-
te fi controlată.

Actualmente, în lume există trei
tipuri de asigurări sociale și de sū-
nătate:

1. servicii naționale de sănătate
(tip britanic), asigurate de către stat
și finanțate prin impozite generale.
Ele acoperă cu servicii întreaga popu-
lație;

2. asigurări sociale și de boală obli-
gatorii, garantate de către stat (tip



german, model numit bismarckian). Fi-
nantarea se face din impozite pe sa-
larii și contribuția patronilor din ci-
fra de afaceri;

3. asigurări private (tip S.U.A.),
unde cetățeanul se asigură numai
dacă vrea și poate opta pentru o
casă de asigurări dorește. Finanțarea
este individuală.

La noi, sārurile asupra alegorii ti-
pului de sistem sînt înmōrțite:

● medicii înclină spre modelul ger-
man, caracterizat prin eficiență și
economicitate; un sistem de contro-
lează foarte strict activitatea medi-
cului și, în același timp, limitează
cererea exagerată din partea popu-
lației, pentru că asigurările plătesc
doar o cōtă parte din costul trata-
rului;

● specialiștii din Ministerul Sănă-
tății care se ocupă cu proiectul re-

formei propun însă sistemul britanic,
fiind soluția cea mai economică, cu
cele mai mici modificări ale actualu-
lui sistem. Părerile lor e împărțită
și de experții Băncii Mondiale. Se
preconizează însă înființarea în țara-
lei a unor case private de asigura-
re pentru boală (finanțare individua-
lă) și publice (finanțare de către in-
terprinderi pentru salariații lor).

Pe data de 13 iulie, ministrul sūnă-
tății a depus la guvern Legea asigu-
rării sūnătății, ce reconstituie un ante-
proiect al Legii sanitare. În urmă-
toarele zile urmează să fie publica-
tă în presă, pentru a putea fi dezbă-
tută de către populație și sindicate.
Acesta leze cuprinde, pe lîngă prin-
cipiile generale de organizare, pre-
sente și în proiectul de reformă, drep-
turile pacientului, problema euthana-
siei, a transplantului de organe etc.
Proiectul vizează numeroase avanta-
je pentru pacient, însă impune creș-
terea obligatiilor medicului și a res-
ponsabilității lui. De asemenea, pre-
vede creșterea ponderii cheltuielilor
pentru sūnătate din venitul național
brut, de la 2,3% (1985) la cea, 5-6%,
valoare apropiată celei din majoritatea
țărilor dezvoltate (cu excepția S.U.A.,
unde a atins cifra de 11,6% în 1989 și
se aproximează că va ajunge la 15% în
anul 2000).

Publicarea acestui anteproiect de
lege sanitară este al doilea pas pe ca-
lea reformei sistemului sanitar. Cu
el se încheie mandatul actualului
ministru al sūnătății. Alegerile din
septembrie vor decide viitoarea ech-
ipă guvernamentală și, implicit, mo-
dul de concretizare a reformei.

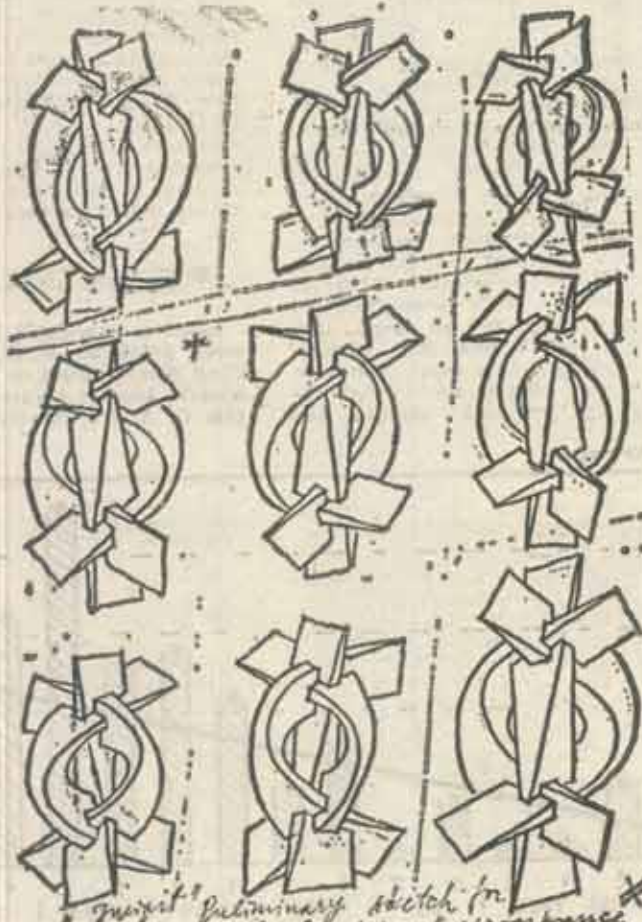
OANA ARMEANU

„Comportă-te față de bolnav așa cum ai vrea să se
poarte alții cu tine” (Ambroise Paré)

„Medicina nu este nici artă și nici știință, ea este o
profesiune” (Claude Bernard)

„Medicina înseamnă știință și conștiință încălzite de iu-
birea de oameni” (I. Hațieganu)

„Norocul medicilor este că soarele le luminează succe-
sele, iar pămîntul le ascunde greșelile” (Nicocles)



MIHAI OLOS

MIHAI OLOS (România)

SIDA ÎNTR- conștientizare responsabilitate

SIDA este forma cea mai evoluată și cea mai gravă a infecției cu HIV. În momentul pătrunderii virusului în organism și apariția bolii, pacientul trece printr-o fază de lungă durată, de ordinul a mai multor ani (exceptând copiii injectați în sistemul circulator, la care boala se declanșează rapid). Virusul nu este foarte rezistent. În condiții normale de mediu exterior, HIV se distruge spontan în circa 20-30 de minute. Aplicarea măsurilor minime de sterilizare, ca și în cazul hepatitei, a acelor, seringilor și a instrumentelor chirurgicale prezintă cele mai bune garanții.

RODICA PALADE

În șirul ororilor comise de Ceaușescu, orori descoperite după decembrie '89, cazul copiilor bolnavi de SIDA a reprezentat probabil sinteza cea mai cutremurătoare. Față de condițiile de exterminare biologică în care trăia marea majoritate a românilor, copiii bolnavi de SIDA au arătat lumii întregi poate modul cel mai desăvârșit și cel mai sadic de execuție a unei fapte umane, indicația de in-

a epidemiei SIDA.

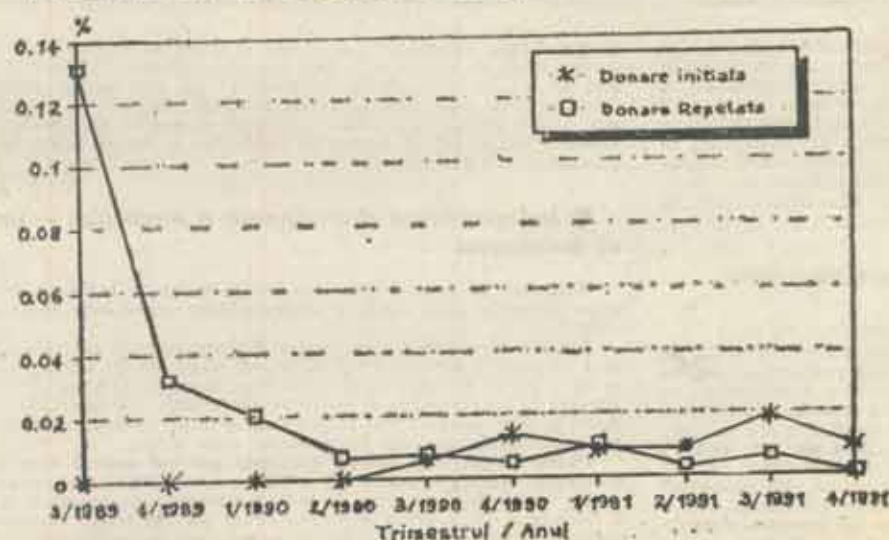
Opinia publică românească este prea puțin informată în ceea ce privește SIDA, ce riscuri comportă și, mai ales (pentru că nu s-a găsit încă antidotul), cum se poate preveni. Dacă România a înregistrat cele mai multe cazuri SIDA pediatrie (victime fiind copii între 1 și 4 ani), adevăratul impact al epidemiei se va vedea la adulți în următorii 5-10 ani, când numărul de pacienți HIV/SIDA va crește exponențial. Trebuie arătat că, datorită condițiilor de prizonierat în care

Europa. Actualmente, cazuri de SIDA și oameni infectați de virus sau purtători ai acestuia există în majoritatea țărilor. În România, primele cazuri SIDA au fost semnalate în 1985.

Virusul prin care se transmite SIDA se numește HIV (Human Immunodeficiency Virus, în românește Virusul Imunodeficienței Umane). Orice persoană infectată cu acest virus este „purtătoare” și îl poate transmite și altora. De cele mai multe ori, persoana infectată cu HIV ignoră că este purtătoare de virus, neperceptind nici un semn al bolii timp de mulți ani până când sistemul imunitar este atins

Stabilirea unui diagnostic HIV/SIDA are consecințe emoționale de natură să influențeze comportamentul bolnavului în toate relațiile sale — sexuale, familiale, profesionale, sociale. Conștientizarea unui astfel de bolnav devine un act necesar și trebuie să urmărească atât prevenirea transmiterii infecției, cât și crearea unui suport psihologic pentru pacient. Cel care își asumă rolul de consilier trebuie să inspire o încredere absolută pacientului, încredere garantată în primul rând de confidențialitate. Acest consilier poate fi înălțat doar în cazul în care persoana infectată refuză să se înfor-

Prevalența HIV-1 la donatorii de sînge



și boala propriu-zisă se declanșează.

Din momentul contaminării cu HIV, există un interval-fereastră („tăcerea serologică”) de aproximativ șase săptămâni în care anticorpii direcți împotriva HIV nu apar încă (pacientul continuă să fie seronegativ); în acest interval, testele de specialitate nu relevă contaminarea. Dar, în acest interval virusul se poate transmite.

Virusul se poate transmite prin: relații sexuale (homosexuale, bisexuale, heterosexuale); ace, seringi contaminate și nesterilizate, precum și prin orice alte instrumente contaminate utilizate în intervenții medico-chirurgicale; transfuzie cu sînge infectat sau derivate de sînge. Virusul se poate transmite și de la o mamă infectată la copilul ei, în timpul sarcinii sau la naștere.

• Mentalități de genul: SIDA — o pedeapsă binemeritată

Relația pacientului cu medicul nu este simplă. Boala îl pune pe om într-o condiție de inferioritate în momentul în care ajunge în fața medicului. Medicul este cel care deține puterea, magia chiar, de a reda bietului trup sănătatea. În timpul unui examen medical (chiar pentru un pacient „educat”), corpul nu-ți mai aparține; bolnavul se abandonează, trăind o gamă întreagă de stări — de la teamă și umilință, pînă la speranță. El vede o serie de mașinării complicate și aude cuvinte stranie.

Acest lucru (nu știu cit de valabil în țările civilizate) este la noi o realitate certă. Ei bine, în aceste condiții, ne este greu să ne dăm seama de situația unui bolnav SIDA în România, cu atât mai mult cu cât chiar în rândurile personalului de îngrijire a sănătății, există încă ideea greșită că boala a fost dobîndită în urma raporturilor sexuale (dar am văzut că la fel de bine poate fi luată și printr-o simplă injecție cu un ac infectat) și că ea ar fi o pedeapsă binemeritată. Or, un bolnav cu infecție HIV/SIDA trebuie tratat ca oricare alt bolnav a cărui afecțiune are un sfîrșit letal cert. Etica și morală (de care nu este nevoie doar în articularea unor discursuri frumoase) obligă la adoptarea unui anume tip de comportament (atît din partea personalului calificat cît și al societății) față de acest bolnav a cărui singură poate să dureze ani de zile.

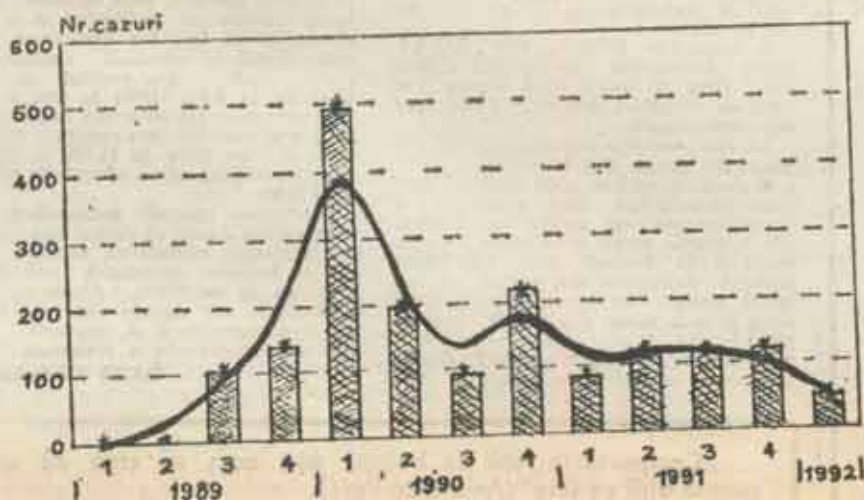
meze partenerul sexual. Cu tact, consilierul trebuie să-l ajute pe pacient să-și depășească stresul psihic și să fie capabil să răspundă temerilor bolnavului: moartea, suferința fizică, desfigurarea, interdicția sexuală, singurătatea, blamul societății.

• „Nu e moral să arăți la televizor un prezervativ”

În afara reportajelor terifiante privind copiii bolnavi de SIDA (la televiziune și în presă), în afara unor notițe jurnalistice privind informarea în cazul acestei maladii, în afara unor știri de senzație ca aceea privind un accident rutier în care victimele, toate, erau contaminate cu SIDA (în fond un motiv ca poliștii să reclame un spor de periclitare), o campanie de educație prin mass-media nu se face. Ca în atîtea alte cazuri, Televiziunea este opacă. Filmele documentare și clipurile realizate de specialiști au fost respinse de domnul Răzvan Theodorescu pe motiv „că nu e moral să arăți la televizor un prezervativ”. De ce? De unde această pudibonderie atîta vreme cît un simplu obiect de igienă poate salva vieți omenești? Arborînd această falsă pudorare (în realitate cea mai autentică bornare, destul de stranie pentru un om de deschidere și de cultură domnului R. Theodorescu), Televiziunea se face și ea responsabilă de creșterea, într-un viitor nu prea îndepărtat, a numărului bolnavilor SIDA. A te mulțumi cu un clip-video preluat de la italieni în care se spune doar pe ce căi nu se ia SIDA, dar nu și prin ce căi se ia și, mai cu seamă, cum se poate preveni, rămîne un gest formal.

Aparent receptiv la pericolul SIDA, autoritățile române au reacționat. Ne referim în primul rînd la Ministerul Sănătății. Rămîne însă o problemă a cărei rezolvare nu se întrevede: cea a homosexualilor. În România există încă legi care pedepsesc homosexualitatea. Numărul homosexualilor și al bisexualilor nu poate fi evaluat, ei reprezentînd un risc la fel de serios ca și cel al prostituției.

Înfrîngîndu-și prejudecățile, școala ar trebui să preia problema educării tineretului (la ora actuală cel mai expus) în riscurile pe care le implică SIDA. Și nu pornind de la o morală găunoasă, ci de la prezentarea exactă (fără, repet, false pudori) a unor măsuri igienice minime de prevenire a bolii.



I. Distribuția cazurilor de SIDA la copii după data diagnosticului (N = 1736 cazuri la data de 31.03.1992)

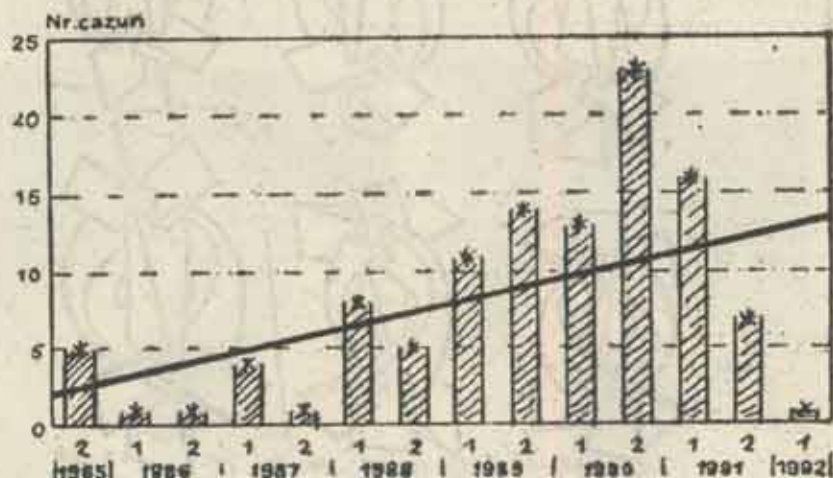
terdicție în a controla sîngele pentru transfuzii (în 1987, extraterestra Albane credea din partea OMS o comisie de experți pentru evaluarea contaminării cu HIV) a făcut ca numărul copiilor victime să crească. Existența lor în spitale, ca și „tratamentul” erau secrete secret de serviciu. După decembrie '89, imaginea terifiantă cu mîini scheletice așezate unei morți olivace au făcut bucuria lumii. De la Auschwitz înainte, omeneala nu mai văzuse așa ceva. Mass media de la noi și mai cu seamă cele din străinătate au fost ca prela „subiecții”, călîndu-și bolnavii de SIDA și, mai tirid, bolnavii au devenit trile cîmp pentru România. Asociată umbrărilor din lumea întregă au sîrbit în alături copiilor condamnati, schimbîndu-și condiția morții.

Atîrînd, au fost aproximativ 1200 de copii bolnavi de SIDA înregistrați în 1989, mai mult de 700 au murit, iar celălalt, alți agenți le-a fost umanizată, sinte noile de a muri. Atrocitatea experimentat se va înbela. Adevărata problemă însă, rămîne cea

au trăit românii, numărul adulților contaminati cu SIDA este redus; însă acest avantaj este pe cale de a fi pierdut, pentru că, în condițiile deschiderii de după decembrie '89, în lipsa unei informări minime (ceea ce în fond ar fi trebuit să însemne o campanie susținută și viguroasă de educare a populației), riscurile de contaminare sînt enorme. Nu analizăm aici motivele care i-au făcut pe unii oameni, și în special pe tineri, să confunde libertatea dobîndită în decembrie '89 cu libertățile. Vrem doar să atragem atenția asupra riscurilor care i-au îndreptăți pe specialiști să prognozeze că, în lipsa măsurilor preventive, în țările din Est, în următorii ani, SIDA va face adevărate ravagii.

• Ce este SIDA

SIDA este o boală infecțioasă transmisă printr-un virus, primele cazuri fiind diagnosticate în 1981. Pe atunci, această boală s-a răspîndit cu rapiditate în Africa, America de Nord și



II. Distribuția cazurilor de SIDA la adulți după data diagnosticului (N = 110 cazuri la data de 31.03.1992)

MEDICINA ÎNCOTRO?



**CANCERUL —
UN PERMANENT
SEMN
DE ÎNTREBARE**

În ultimele decenii, paralel cu dezvoltarea economică și creșterea duratei medii de viață, s-a produs și o creștere progresivă a îmbolnăvirilor prin cancer în toată lumea, devenind în majoritatea țărilor dezvoltate a doua cauză de deces după bolile aparatului cardiovascular. În vestul Europei (Anglia, Danemarca, Franța, Olanda, Germania), 25-30% din totalul deceselor sînt datorate cancerului. O.M.S. arată că anual în lume apar 8,7 milioane de cazuri noi, și mîr de cancer 6,9 milioane de oameni, iar numărul bolnavilor în viață este de 32,1 milioane. Se estimează că în viitorul apropiat una din 3-4 persoane se va îmbolnăvi de cancer.

România, deși decamdată se numără printre țările europene cu mortalitatea cea mai scăzută prin cancer, alături de Iugoslavia, Bulgaria și Portugalia a cunoscut în ultimele decenii aceeași tendință accentuată de creștere a incidenței prevalenței și mortalității prin cancer. Să exemplificăm cu câteva cifre, obținute de la Institutul Oncologic București.

Anul	Mortalitatea prin cancer	
	nr. decese în valoare absolută	nr. decese la 100.000 locuitori
1931	6.601	36,9
1984	29.042	120,4
1989	32.582	140,0

În anul 1991 se aflau în evidența serviciilor de specialitate din întreaga țară 172.778 pacienți, iar numărul bolnavilor nou descoperiți a fost de 36.823, aceste cifre fiind mai mici decît cele reale, din cauza adreseabilității încă reduse la medic. Riscul de deces prin cancer este în România de 1,7, adică din 7 decese unul este prin cancer. Cea mai frecventă localizare ale bolii canceroase sînt: plămîni, stomac și prostată la bărbați; glandă mamară, col uterin, stomac la femei.

Se apreciază azi că între 70-80% din îmbolnăvirile prin cancer sînt datorate unor factori de mediu: substanțe chimice, poluare, fumat, alcoolul în exces, radiațiile ionizante și ultraviolete etc. De aceea se insistă asupra profilaxiei cancerului în viața mării cu dezinfectare și tratarea sa în timp util. Metodele moderne de tratament, dintre care majore sînt chirurgia, radioterapia și chimioterapia, asigură vindecări într-un număr important de cazuri. Pentru unele localizări precum de vindecări ajunge la 50-60%: cancerul de oală, cavitate bucală și buze, laringe, col uterin, glandă mamară, prostată și vezică urinară.

Costul spitalizării și tratamentului bolnavilor de cancer, suportat în întregime de stat, este în continuă creștere. Cheltuielile în anul 1991 au fost de aproximativ 167 milioane lei numai pentru Institutul Oncologic București, dintre care cea, 45 milioane lei pentru medicamente. Costul unei zile de spitalizare în acest institut este de 1000 lei, iar costul unui pat pe an este peste 300.000 lei. Deși sumele par foarte mari, ele nu asigură tratamentul tuturor bolnavilor de cancer. Pentru rezolvarea problemei la nivel național s-a elaborat proiectul unui program de control al cancerului, care decamdată nu poate fi pus în aplicare din cauza lipsei fondurilor necesare, estimate la 757,16 milioane lei la nivelul preturilor din 1990.



**9 DIN 10
BOLNAVI
SÎNT LĂSAȚI
SĂ MOARĂ**

Situația hemodializei în România este dramatică. Cele 11 centre de hemodializă cronică din țară (afiliate la București, Timișoara, Craiova, Drobeta Turnu-Severin, Arad, Oradea, Sibiu, Reșița Cluj, Iași și, în curînd, Ploiești) nu pot trata decît aproximativ 300 bolnavi din cei cca. 5.000 ce ar avea nevoie. Practic, 9 din 10 bolnavi sînt lăsați să moară. Demersurile medicilor pentru extinderea serviciilor de hemodializă au fost zadarnice, atît înainte, cît și după revoluție. Perfectionarea tehnicilor de hemodializă a dus la o importantă scădere a costului și, implicit, la creșterea accesibilității acestor servicii: dacă în 1971, cînd s-a introdus pentru prima oară hemodializă cronică în România, costul unei sesiuni era de 11.600 lei (aceasta este numai valoarea materialelor consumabile) și durata de 9-11 ore, în 1989 costul a scăzut la 1.700-1.800 lei, iar durata a ajuns la 4 ore. Un bolnav cu insuficiență renală

cronică are nevoie de două sesiuni săptămînal toată viața. Printre cei sacrificați sînt și mulți copii. Cosmin M., în vîrstă de 17 ani, are insuficiență renală cronică într-un stadiu avansat. În pofida regimului alimentar sever și a repetatelor internări în spital, starea lui se agravează. Singurul remediu — hemodializă — nu-i este accesibil. Dacă s-ar fi născut în S.U.A., ar fi beneficiat de hemodializă toată viața sau pînă cînd ar fi putut primi un transplant renal. În S.U.A. accesibilitatea dializei este la ora actuală de 100%, indiferent dacă pacientul plătește sau nu asigurări sociale. În 1988 se puteau trata 899 pacienți, iar în 1988, 105.958.

Pentru o țară săracă precum România, suportarea costului acestui tratament este foarte dificilă, numai pentru un singur bolnav el se ridică la aproximativ 1.200.000 lei pe an. Deci pentru cei 5.000 bolnavi din țară (0,02% din populație) ar ajunge la cea 6 miliarde lei (4,8% din bugetul pentru sănătate). Sîntem o societate ce nu poate asigura o viață decentă nici pentru cei sănătoși, încît nu e de mirare neglijarea celor bolnavi.

Nu numai la noi se pune problema „sarcinii” cu care se încarcă societatea prin prezența bolnavilor, ci și în țările cele mai dezvoltate ale lumii. Tehnologia avansează continuu, apar mereu noi metode de tratament și diagnostic, mai perfectionate și mai scumpe, la care inițial nu are acces toată populația. Deci pentru toți se pune problema unei limite dincolo de care costul prelungește viața omenească nu mai poate fi suportat de către societate. Medicii pledează însă pentru salvarea vieții cu orice preț. Acest conflict între etica medicală și cea socială a revenit mereu de-a lungul istoriei medicinei, începînd cu Hipocrate, trecînd prin medicina Renasterii și pînă azi. Mai mult, în țările dezvoltate s-a conturat o nouă dimensiune a fenomenului — refuzul bolnavului de a-și prelunge viața în mod artificial. Puterile conștiinței religioase au obligat Vaticanul să adopte Declarația cu privire la eutanasiile, în care apelaază la neprelungirea artificială a vieții nu echivală cu o sinucidere, ci înseamnă tocmai o acceptare a condiției trecătoare a omului.

Menținerea acestei dileme etice și în secolul tehnicii dovedește o dată în plus că știința nu poate da un răspuns problemelor fundamentale ale omului.

OANA ARMEANU



**MORTALITATEA
INFANTILĂ,
ÎNTR-
CAUZA ȘI EFECT**

Conform unei statistici a Organizației Mondiale a Sănătății, indicatorul „calitatea asistenței medicale” în România se află abia pe locul 6. Sînt mult mai importante venitul și producția de oțel pe cap de locuitor sau gradul de alfabetizare. Și totuși, o vorbă românească spune că sănătatea rămîne bunul cel mai de preț.

La noi nu se moare altfel decît în restul Europei. Numai cauzele diferă, datorită acestora fiind pe undeva mai aproape de situația țărilor lumii a treia.

Primul trimestru al anului 1992 prilejuiește o constatare statistică fără precedent. Procentul nașterilor (12,6 la mie) este mult mai mic decît cel al mortalității generale (13,4 la mie). Lucru care nu s-a înregistrat nici în timpul războiului, nici la cîntecul. Cauzele, ea întodeauna, sînt și complexe și numeroase. Dintre acestea, faptul că în România mortalitatea infantilă este una din cele mai ridicate din Europa. Scriptic: 22,7 la mie de nașteri vii în 1991, 23,6 pe primul trimestru al anului trecut, 22,2 la mie în ianuarie-martie 1992. Asta pe cînd în S.U.A., spre exemplu, cifrele oscilează undeva în jurul a 10-10,4 la mie.

În țara noastră, ministru al sănătății este un pediatru, profesorul Majorescu. Faptul acesta nu înseamnă mare lucru alî timp cît problemele pediatriei se pot rezolva în special cu bani. Singurele reușite, așa cum ne-au fost prezentate de dl. doctor Eugen Cioba — decan al Facultății de Medicină și medic la spitalul „Grigore Alexandrescu” —, sînt deci la nivel legislativ și organizatoric. Adică s-a izbutit reducerea numărului copiilor internați în spitale, prin acordarea de concedii post-natale de pînă la un an. În plus, reglementarea intreruperilor de sarcină și existența mijloacelor contraceptive (deși în lipsa unei educații sanitare majoritatea populației face lucrurile după ureche) au dus la reducerea numărului copiilor nedoriti și implicit a celor îngrijiți în leagăne. Și totuși, trebuie revenit: lipsa banilor, sărăcia, șomajul, inflația, medicamentele scumpe, asistența medicală gratuită ce presupune aproape doar gratuitatea internării în spital, aparatura învechită și insuficientă, toate acestea afectează un sector medical alî de complex cum este cel pediatrie. „Există în București vreo cîinci computere tomograf, dar nici unul într-o unitate de copii. Nu ai practic unde să faci o dializă acută sau cronică. Mor copii datorită insuficienței renale acute, a intoxicațiilor.”

O.M.S. preconizează o orientare mai serioasă în această direcție: circa 200 milioane dolari vor fi alocați la nivelul asistenței primare. Însă degeaba utilizezi ultramodern un dispensar dacă nu ai șosele moderne și nici măcar mașini de salvare. Așa că lecția ajutoarelor presupune în primul rînd o ajutorare pe cont propriu.

MARIAN CHIRIAC

**REGRESUL SERVICIILOR MEDICALE
NU E DOAR REZULTATUL
PRECARITĂȚII MATERIALE,
CI ȘI AL ÎNJOSIRII MEDICILOR**

(Interviu cu RODICA PETRESCU, medic primar stomatolog la Policlinica Metodologică a municipiului București)

Din problematica medicală actuală, ce ai alege ca prioritar pentru a defini greutățile pe care le întâmpinați în domeniul dumneavoastră de activitate?

Nu vrea să mă refer la greutățile care există fără nici o îndoială (materiale insuficiente, aparatură depășită etc.), ci vrea să ating anumite probleme de context din care de fapt decurg toate aceste realități nedorite. De altfel, atîta timp cît nu se va crea un buget și nu vor exista persoane competente în posturile de conducere, simpla instruire a unor neajunsați nu rezolvă mare lucru. Deteriorarea rezultatelor prin care se promovau valorile în lumea medicală (și nu numai), care s-a produs în comunism, lăsa cauza primă a „listelor de probleme”. Conducători care mai activizau și azi (sau chiar profesori universitari) provin încă din medii ce terminau facultatea pe baza unui dosar bun. Au existat în anii ’50 facultăți muncitorești de medicină de 3 ani! Tot în această perioadă au dispărut marii specialiști de dinainte de 1948 (profesorii Valerian Popescu și Dan Teodorescu — ca să nu numesc decît doi dintr-o întreagă generație de medici de excepție); iar cei formați de ei au fost distruși prin marginalizare. De pildă, în anul 1968, cînd eram încă studenți, am avut în practica de vară dintre anii II și III o experiență care mi-a marcat viața de medic. Este vorba de clasa poveste tristă din România anilor de totalitarism, cu un avînt provocat care necesita o intervenție chirurgicală imediată: aceasta nu putea fi făcută decît cu aprobarea procuraturii, procuratura n-a venit și femeia mi-a murit în brațe. A doua zi, sîntul cu cei trei copii au luat-o în aer.

Ceva ce vreau să evidențiez este că devastarea conștiințelor și regresul serviciilor medicale nu erau, în primul rînd, rezultatul precarității materiale, ci al umilirii, înjosirii, al veselei amenințări cu puscări. A lăuda-țîilor. În spitale, existența „dinastilor” întemite prin ascendența pe merite politice a unui membru dintr-o familie de medici, care mai apoi își propunea toate rudele, punea, de regulă, sub semnul întrebării valorificarea competențelor reale. Aceste adevărate clanuri mai dăduse și azi și tocmai în această „lume” unde e vorba de viață și de moarte.

Educația noastră sanitară suferă de o carentă generatională. Specialiștii, străluciți cu care am intrat în contact după decembrie ’89 au fost socotiți de faptul că „românii nu au dinți”, și că igiena personală lăsa de dorit. Precizarea pentru profilaxie costă. La noi s-au făcut numai urgînte. Ne situăm printre primele locuri din lume la cazurile de TBC și hepatită, semn de mare decădere umană, tocmai datorită insuficienței implicării în activitatea preventivă. Singura persoană care a încercat în tot acest an ceva în acest sens este profesorul Ion Gall, un mare organizator de sănătate stomatologică; el a experimentat o educație sanitară la copii, creînd multe cabinete școlare, în care medicii școlari deveneau îndrumători și supraveghetori — cu atribuții „materne” al colectivităților din școli și grădinițe.

Ce poziție aveți față de controversatul proiect al asigurărilor sociale?

O legiferare a asigurărilor sociale ar permite fiecare să beneficieze de tratamente medicale atunci cînd are nevoie. Un sistem bine pus la punct ar oferi celui mai înstărit prilejul să folosească stomatologia drept „modificarea plastică a surusului”, dar și celui cu milioane reduse de trai posibilitatea de a o folosi ca necesitate (pentru funcții biologice — masticatie, fonatie, fizionomie acceptabilă).

Există o anumită „image-sablon” nu prea favorabilă, despre medici. Cum e posibilă o redresare a situației perturbatoare în relația medic-pacient?

Adevărul este că medicii sînt blamați. Locul lor în societate ar trebui regîndit. Înainte de război, rolul principal în comunitățile românești îl revenea preotului, medicului și învățătorului. El formau „nucleul” care ducea înainte această țară. Mentalitatea care indică medicul ca pe un instrument în loc de factor benefic (ceea ce reprezintă de fapt pentru societate) va fi — sper — abandonată.

O întrebare tot mai des adresată specialiștilor în care activități este dacă purtătorii HIV pot transmite virusul, prin tratament dentar, altor pacienți?

Aș spune că medicii înșiși sînt cei mai periclitati. În lipsa unei sterilizări adecvate, și în situația marii probabilități de a produce mîr plîși în cavitatea bucală în timpul tratamentului, e clar că masa sanguină intră în contact cu posibili virusi; și este vorba nu numai de SIDA, dar și de TBC sau hepatită epidemică. Dacă ar exista carnete de sănătate de care am pomenit, riscul contaminării ar fi aproape nul, deoarece măsurile de precauție ar fi speciale ca și sterilizarea instrumentelor. Rolul asanșului SANEPID (o instituție fantomă) nu a reușit să se facă simțit în nici un fel, nici mîr pe stradă, unde multă lume scîrba (pentru eliminarea acestui pericolos focar de infecție ar fi nevoie de amenzi drastice).

Credeți că problemele referitoare la sănătatea publică ar trebui să figureze în „platforma-program” a viitorilor deputați și senatori?

Cît timp președintele, senatorii și deputații se tratează la policlinici speciale, unde baza materială e asigurată, iar medicii de acolo nu cunosc starea de sănătate a poporului român, cred că unele pretenții din partea electoratului sînt logice și se îndreaptă către viitorii investiti. Mi-ar plăcea, spre exemplu, ca profesorul Emil Constantinescu, în cazul în care va deveni președinte, să vină la tratament tot în policlinica în care vine acum, la etajul 2, cabinetul 2, pe același fotoliu la care lipsește tapiteria și pe care l-am acoperit cu tifon. Nu de alta, dar ar fi păcat să-l dispară distincția prin confecționarea sablon a unor lucrări stomatologice efectuate după tiparele speciale ale Spitalului Elias.

A consemnat
CORNELIA RADU



CRED CĂ ÎL VOM ALEGE PE AL PATRULEA

Interviu cu EUGEN DIJĂRESCU

Eugen Dijamărescu: Născut în 1948 în București, Tatăl, militar activ. Căsătorit, soția este actualmente lector la catedra de limbi străine din cadrul A.S.E. O fiică, elevă în clasa a XI-a la Liceul de Informatică.

Studii: A.S.E. (1971), doctorat în economie (1978), specializări în relații internaționale și politice în Austria și S.U.A.

Lucrăază la Institutul de Economie Mondială (1971-1990). După revoluție devine director al acestei instituții (ianuarie 1990), ministru al economiei și finanțelor.

Totți cei din echipa Roman vă cunosc dinainte, dl. Calus Dragomir cu dl. Vățărescu, dumneavoastră cu dl. Babiuc și cu Mugur Isărescu...

Cu Aurel Ghibuțiu, Daniel Dăianu, cu Napoleon Pop, cu Fota...

Deci cum s-a întâmplat să ajungeți tot în această barcă?

Primul care a fost chemat a fost Mugur Isărescu, căruia i s-a propus să fie ministru adjunct la Finanțe. El însă a plecat în Statele Unite. După aceea s-a apelat la mine. Eu l-am chemat pe Mugur în toamnă, el a venit și a preluat Banca. L-am chemat apoi pe Victor Babiuc, pentru că este un jurist încredibil, pe Napoleon Pop, pe Fota... Oamenii care atârnă de mine sunt introduși în economie de pînă și de pe care eu, personal, știu că nu există motive de a li se reproșa ceva din punct de vedere nomenclaturist-acurist-compromitere cu sistemul anterior.

Domnul Calus Dragomir, în interviul acordat revistei „22”, a afirmat că delegații la Convenția extraordinară din iulie nu vor primi mandat din partea filialelor județene pentru desemnarea unui din cei trei candidați. Cum vedeți această „propiu constituție”? Dumneavoastră, în interviul acordat „Expres”-ului, ați afirmat că deja ați fost discutați în cadrul unor filiale, că vă trebuie susținerea a cel puțin 10 filiale și că numai doi vor intra în cursa finală. Puteti să mă lămurii unde se află adevărul?

În suma lor, în sensul că într-adevăr, în Convenția extraordinară, oamenii vor vota potrivit conștiinței lor, dar această conștiință nu poate fi dissociată de opțiunile pe care le au membrii și simpatizanții în convențiile județene. Înainte de Convenția națională se va întruni Colegiul Director care, din cei trei, potrivit statutului, va introduce în Convenția națională numai doi. Deci este un fel de însumare a tuturor elementelor: susținere în teritoriu, voința fiecăruia dintre cei trei de a participa mai departe în cursă, atu-urile și mai ales riscurile de a prezenta pe unul sau pe altul. Cred însă că se va întâmpla altceva: îl vom alege pe al patrulea.

Dar domnul Stolojan a declarat că nu candidează.

Cu regret trebuie spus, nu. Am fost unul dintre susținătorii fervenți ai domnului Stolojan, chiar dacă avem, ca economiști, puncte de vedere diferite. Dar manifestarea oamenilor din Front este urmasoarea: „Sigur că o să vă susținem dacă vă desemnează partidul, dar Petre Roman, care a început o luptă, de ce capotează înainte de potou? Pe noi, ne-a întrebat?”. Această problemă va apărea cu siguranță în Convenția națională.

Ne putem aștepta deci ca la Convenția extraordinară, candidatul să fie ales domnul Petre Roman?

Nu este exclus, chiar dacă e o problemă de statut.

Nu numai de statut, ci și de faptul că diavolul a înfruntat înolideanța această ipoteză.

Eu am spus că nu-l dau foarte multe șanse. Asta datorită evoluției situației din ultimii doi ani și jumătate și a imboldului mesajului pe care mass-media îl are asupra electoratului vizavi de persoana lui Petre Roman. Eu as dori într-adevăr ca domnul Stolojan să fie candidatul. Numai că este și o problemă de opțiune personală. Iar pe de altă parte, dacă domnul Stolojan nu este legat în mod direct de Front, domnul Roman are datorii și față de Front. Nu poate să desconsidera opțiunea Frontului, dacă ea va fi aceasta. Cred însă că trebuie văzută care sînt atu-urile recunoscute de către

Activitate politică: membru P.C.R. (1969-1989), secretar adjunct al organizației de bază (90 oameni). După revoluție - membru în Colegiul Director F.S.N.

Cărți: „Datoria externă și ciclurile ei” (1976) - redactată împreună cu Mugur Isărescu; colaborări la cărți pe teme economice.

Hobby-uri: fotografia, opera, șofatul.

Avere personale: un apartament la bloc (Str. Aurel Vlaicu, et. 4); o mașină B.M.W.

o parte a electoratului vizavi de fiecare dintre noi. Sau vizavi de al patrulea, care poate fi Petre Roman.

Si care credeți că sînt atu-urile și dezavantajele dumneavoastră?

În primul rînd eu sînt un om sec, fără multă imaginație, destul de dramatic, care caută soluții pentru problemele imediate și se gîndește mai puțin la a le îmbrăca diplomatic. Mă apropii mai mult, în acest sens, de domnul Stolojan. Sînt eu pe deplin de critic și transparent cu mine, deci asta nu-mi exclude toleranța. Nu știu dacă acest argument este valabil în România.

Dumneavoastră sînteți mai mult un tehnocrat. Nu convine, poate, și s-ar putea să fie mai bine un post de ministru decît de președinte?

Eu cred că mi se potrivește mai bine un post de acțiune. Si vreau să vă spun că balancez de vreo două luni în jurul acestei chestiuni, inclusiv de a părăsi orice activitate în partid și a mă îndrepta către o chestiune economică foarte concretă.

În afară de problemele economice, pe care văd că puneti accentul... Un președinte trebuie să aibă în vedere, totuși, și alte probleme. Care vor fi acestea pentru dumneavoastră?

Oricine va trebui să aibă în vedere problemele nevrologice ale societății românești, care, cred eu, încep de la 22 decembrie '89 și mai ales după 22 decembrie, rezolvarea în fața națiunii a problemelor, albe a tras, de ce a tras, de unde a venit ordinea, cine sînt cei implicați în această conjurație sau în această mafie? Pentru că eu unul, nu am fost. Dar nu pot, nîs dacă voi mai trăi 20 sau 30 de ani, să nu caut un răspuns la această problemă. Pentru mine, pentru fiica mea, pentru fiecare dintre noi.

Puteti atunci să-mi explicați de ce nu ați încercat aflarea adevărului în această chestiune în timpul guvernării? Ați domnului Petre Roman citi și întregul guvern li s-a adresat această întrebare.

Procuratura, se pare, are mijloace mult mai puternice decît noi. Iată un motiv de substanță pentru care nu am reușit pînă acum să aflăm adevărul. Acesta este un aspect. Al doilea este tendința de concentrare a puterii în mina președintelui sau în autoritatea lui.

Dacă veți fi președinte, veți dori reducerea prerogativelor acestuia?

Eu am fost și sint partizanul republicii parlamentare, nu al unei republici semi-presidențiale. Ar trebui să avem un regim oarecum similar cu al Austriei sau Germaniei, în care președintele să fie reprezentativ, dar pentru niște acte foarte precise, iar restul să aparțină instituțiilor cu adevărat democratice.

Ați lucrat la Institutul de Economie Mondială care, se știe prea bine, era sub o strictă supraveghere a Securității. În afară de acele relații desore care ați pomenit în interviul din „Expres”, cu oamenii Securității cărora le dădeți niște „rapoarte oarecum confuze”, ați ren de relații cu instituția Securității ați mai avut?

Nu, nu am avut.

Puteti să-mi explicați atunci cum de ați plecat totuși altă de des în străinătate, la spectacole, în Austria, în S.U.A.? Se știe prea bine că de greu era pentru o mulțime de rînd, fie ei și un bun specialist, să obțină asemenea lucruri.

Într-adevăr, Eu am avut, recunosc, să lucrez în Institutul de Economie Mondială, pentru că noi eram un fel de lăptosă între România și lume. Am beneficiat mult. Eu am intrat de fapt în jocul acesta al cunoașterii, inclusiv al puterii comuniste, pe usa secundară, prin

faptul că la un moment dat s-a pus problema unor cunoșcători la perfecție a două limbi străine, care să poată fi folosiți ca interpreți ai ministrilor Comerțului Exterior. Astfel am ajuns să fiu cunoscut de către cercurile din afară. Dar eram în același timp cunoscut și de cei care trebuia să semneze. Deci aprobarea trebuia să o dea ministrul Comerțului Exterior.

Si Securitatea nu?

Securitatea bineînțeles, că își avea și ea cuvîntul ei de spus. Dar nu pot decît să trag o singură concluzie: nu s-a opus.

Si la întoarcere nu erati obligati să dati informări, rapoarte?

Cum să nu?! Făceam un raport întreg: ce ai făcut acolo, cum, s.a.m.d., ce probleme s-au discutat. În orice caz, mergeam pe varianta care într-un fel a prevăzut prin Gorbaciov în U.R.S.S. N-am în momentul de față, și probabil că nici mai tîrziu, a regreta ceva din ceea ce am afirmat atunci și în continuare.

În cazul în care veți ajunge să candidați pentru președinție, nu vă este teamă că s-ar putea scoate vreun dosar în care să se arate că ați fost informator?

Astăzi mi-e teamă de orice, pentru că eu nu știu cum au fost gestionate dosarele fostei Securități din decembrie '89 pînă astăzi. Dar pot să spun că eu nu am făcut informări de acest gen, despre colegi, despre comportamentul altor oameni.

La părăsirea guvernului Stolojan ați adus o serie întreagă de critici, deja cunoscute de opinia publică. Mai puțin cunoscute sînt criticile pe care le aveți la adresa guvernului Roman, din care ați făcut parte. Puteti să-mi enumerați cîteva dintre ele?

În primul rînd, eu am susținut, întotdeauna cu cel care este numit director, contabil șef, membru în consiliul de administrație, trebuie să fie legat de performanța acelei întreprinderi printr-un contract de gestiune. Acest lucru nu s-a întâmplat. În al doilea rînd, am avut rezerve, și le am în continuare, față de legea privatizării și față de modul în care a fost dată o anumită autonomie decizională ministrilor, care și-au impus punctul de vedere, în sensul că alimenți

nu poate să ia vreo decizie la nivelul 2, care să nu fie în consens cu o hotărîre a guvernului sau cu o lege.

Domnule Dijamărescu, pe ce mizați într-o eventuală confruntare cu domnul Iliescu?

Sper că pe avantajul discuției de fond despre economie.

Care a fost reacția dumneavoastră la auzirea desemnării domnului Emil Constantinescu drept candidat unic al Convenției Democratice?

Ameslecătă. Pe de o parte și eu susțin această idee pe care o are Convenția: schimbarea este cea care aduce ceva nou. Dar, pe de altă parte, mi se pare că timpul este foarte scurt pentru o mediatizare a domnului Constantinescu.

Din acest punct de vedere se poate spune că și dumneavoastră aveți cum a-celasi handicap.

Eu vă spun că am un handicap enorm. Mie mi s-a întâmplat, inclusiv acum două zile, să am o întâlnire cu un domn care a venit la mine solicitîndu-mi rezolvarea anumitor probleme din economia românească de pe poziția pe care el și-o închipuia că e am a că ministru al Economiei și Finanțelor. Si am spus: „Domnule, e o confuzie. Nu eu sînt acela. E altcineva”. „Do!?, aici, nu știu”. Si asta în București. Deci lumea nu știe cine sînt, nu știe ce pot și ce nu pot să fac. E o confuzie totală. Eu îmi dau seama că sînt în cea mai îngustă poziție.

Presupunind că veți fi pe locul 3, vă veți îndemna electorii să voteze pentru domnul Emil Constantinescu?

Cu condiția să văd ce pe spune domnul Emil Constantinescu în aceste două luni de campanie electorală. Dar cred că e nevoie de o schimbare, la modul cel mai sincer.

Vă dorii mult să ajungeți președinte?

Deloc.

De ce candidați atunci?

Cred că din același motiv ca și domnul Emil Constantinescu. Avem nevoie de o schimbare în România. Aveam pe care o dorim mai de mult. Si cred că eu desore mine că sînt mai aplicat în partea schimbării.

HANDICAPUL MEU NU ESTE LIPSA DE CHARISMĂ, CI TIMIDITATEA

Interviu cu VICTOR BABIUC

Victor Babiuc: Născut la 3 aprilie 1938, Răchiti, județul Botoșani, într-o familie de învățători. Divorțat, recăsătorit, o fată din prima căsătorie.

Studii: Facultatea de Drept (1958) - București.

Activitate profesională: jurist la fostul Arbitraj de Stat Brașov (1958-1960) și la Arbitrajul de Stat Central - București (1971-1987); cercetător științific principal la I.E.M. După revoluție, ministru de justiție în guvern

Roman și ministru de interne în guvernul Stolojan.

Călătorii în străinătate: Ungaria, R.D.G., Franța, Anglia.

Activitate politică: nu a fost membru P.C.R. După revoluție membru F.S.N.

Hobby-uri: lectură, turism, microbist.

Avere personale: două apartamente la bloc (dintre care unul mostenit de la părinți).

Este adevărat că se va produce o remaniere guvernamentală care va vizează în primul rînd pe dumneavoastră?

Tocmai asta se aude de cîteva luni de zile. Întii au lansat-o liberalii și acum au preluat-o cu mai mult entuziasm și cu mai multe forțe cei de la FDSN. Acum, tîlce pe mi se aude cu privire la urelînsa mea implicare în vizitele în țară ale domnului Roman sînt neîntemeiate. În toată campania electorală din primăvară sau din iarnă, cînd au fost plergerile locale, domnul Roman nu a fost însoțit de mine niciodată. Orice vizită a domniei sale s-a făcut fără mine și fără aprobarea mea, pe cheltuielile FSN-ului și cu tot aranjamentul organizatoric al FSN. Ceea ce i s-a asigurat de către ministru domnului Roman, li s-a asigurat tuturor liderilor de partid cînd au fost în diverse localități. De altfel, nu-i nîc un secret pentru nimeni că de cînd sînt aici am încercat prin toate mijloacele să conving pe cei din minister și pe cei din politică că eu trebuie să se implice în politică. Rosturile lor sînt cu totul altele. Toată lumea a fost de acord că au fost alegeri corecte, or, a cere schimbarea aceluiași ministru la următoarele alegeri fără ca între timp să apară vreun element de implicare a ministrului în disputele politice din țară e un semn rău, cel puțin, nedumerire. Însumarea că acest corectitudine care a fost arătată într-un moment important al vieții noastre politice nu se mai dorește. Căci, altfel, de ce vrei să-l schimbi?

Cum ați ajuns să faceți parte din echipa Roman și să vă mențineți și în cea Stolojan?

La echipa Roman cred că am ajuns oarecum întâmplător. Am fost recomandat de către Severin și de către Dijamărescu, oameni cu care lucrasem și înainte de revoluție. I-am prezentat domnului Roman, cu vreo zece zile înainte de formarea guvernului a sumă de idei, unele au fost primite, de altfel, și în platforma primului guvern. Treceam mea la Ministe-

rii de Interne pot să vă spun că m-a surprins și pe mine. Mai ales că eu nu aveam nici măcar pregătirea psihologică. Întii am refuzat, dar domnul Roman mi-a explicat că la negocieri toate partidele au fost de acord cu persoana mea și că, dacă refuz, ele vor trebui rețușite.

Alina timp cît ați fost ministru de justiție vi s-au adus o serie de acuzații: că procesul comunismului nu a demarat, că rețelile proese au trenat, că de fapt nu prea ați făcut ceea ce aștepta lumea de la dumneavoastră.

Aici trebuie aduse niște corective. Eu nu am întrebuintat niciodată expresia „procesul comunismului”. M-am referit în acea declarație din decembrie '90 la corectare și trimiteres în judecată a două categorii de persoane: cei care „au tras în noi” în timpul revoluției din decembrie '89 și cei care sînt vinovați de dezastrul economic, politic și cultural al țării în timpul celor cîreia 40 de ani de comunism. Cred și acum, cum credeam și atunci, că nu este în discuție procesul unei ideologii. Justiția nu judecă ideologii, justiția judecă persoane în raport de ceea ce au făcut. Si as mai adăuga că nu am avut în vedere în nici un caz orice cetățean al țării care a făcut un abuz mai mare sau mai mic în locul pe care l-a ocupat, ci în primul rînd pe cei cu funcții importante pe linie de partid și de stat, cum se spune pe vremuri. Cit priveste procesele desore care sîntuși că au trenat, presupun că vă referiți la procesele CPEx-ului, urîti un lucru: Ministrul Justiției nu tutează instanțele judecătorești. Înainte, tot făcrau presedintii asupra instanțelor judecătorești: partidul, militia, Securitatea, consiliile populare. Or, eu am vrut să-l las pe judecătorii români să constate că se poate face justiție în România și fără orșunji din partea Ministerului Justiției.

Si totuși, Ministerul Justiției s-a dovedit foarte eficient în procesele din 13-15 iunie și mult mai puila eficient în procesele acelor teroriști dispărûti în neant.

TRANSFORMAREA ȘI MOȘTENIREA ÎNAPOIERII

REFLECȚII DINTR-O PERSPECTIVĂ ROMÂNEASCĂ

DANIEL DĂIANU — Institutul Român pentru Liberă Întreprindere — I.R.L.I.

Acest material a fost prezentat în fata bursierilor Pew 1992, la SCHOOL OF FOREIGN SERVICE, Georgetown University, în ziua de 29 ianuarie 1992. Studiul a fost inițiat în timp ce eram cercetător invitat la Harvard Russian Research Center și definitivat în timp ce studiam la Wilson Center, Washington D.C. Mulțumiri ambelor instituții pentru sprijinul acordat.

II. MARELE EȘEC ÎN ROMÂNIA

(Urmare din numărul trecut)

Urmărind legitimitatea în țară și adoptând un tip specific de naționalism economic¹⁾, liderii comunisti — și în special Ceaușescu — au căutat să transforme România într-o țară industrială: industrializarea forțată, supercentralizarea luării deciziilor și evitarea „diviziunii socialiste internaționale a muncii” sunt concepte cheie pentru descrierea strategiei politicii economice în toată perioada conducerii comuniste. Rezultatul este cunoscut: pe lângă ceea ce defluează o economie de comandă, țara s-a ales cu o industrie excesiv diversificată, supradimensionată și cu tehnologii învechite, dezechilibre mari între sectoarele economice, o agricultură spoliată și unul dintre cele mai scăzute niveluri de trai din Europa. Majoritatea acestor caracteristici par foarte comune dar rămân valabile chiar și în cazul unei analize comparative luate ca etalon țările din fostul bloc comunist.

Având în vedere obiectivul acestui studiu²⁾, ar fi de prisos să fac o prezentare generală a istoriei economice a țării în ultimii 40 de ani; as dori, în schimb, să evidențiez mai multe aspecte care, după părerea mea, au făcut ca experiența României să fie lesă din comun și care, pe de o parte, pot să arunce lumină asupra unor probleme legate de dezvoltare, iar pe de altă parte, pot să explice situația economică specifică a țării în decembrie 1989.

În era comunistă, România s-a remarcat prin aderența sa fermă la principiile staliniste de politică economică, izolaționismul său, opțiunile de politică industrială care ignorau flagrant realitatea avantajelor comparative, opțiunile de politică comercială care se opuneau însăși logicii de funcționare a economiei interne, precum și printr-o „terapie social-generis” în anii '80. Dacă ar fi să fac o sinteză conceptuală a acestui trecut abisal, as apela la o funcție care leagă deficitul de performanță a entității economice de modul de funcționare a acesteia (ansamblul aranjamentelor instituționale), de politica economică și de mediul extern³⁾. Din toate aceste motive, factorii de decizie din România au avut o sarcină grea.

La sfârșitul anilor '80, economia românească era cea mai centralizată din fostul bloc sovietic. Comparativ, istoria reformelor în România este aproape o filă albă: încercările din 1967 și 1978 au eșuat rapid fie din cauza neputinței politice a celor care doreau schimbări reale⁴⁾, fie din lipsa unor intenții autentice⁵⁾. Care sunt principalele consecințe ale acestei rigidități uluitoare și ale acestui imobilism ideologic? As menționa, în primul rând, o relativă penurie de elemente ale pieței⁶⁾, care s-a răstăcit expresia în lipsa premiselor instituționale, care să faciliteze acum transformarea sistemului, și a unei culturi economice (reprezentată de o clasă a întreprinzătorilor). Este clar că doctrina economică a partidului și, legat de aceasta, modul de funcționare a economiei (cu o supercentralizare a puterii, fără control, fără forțe de contrapondere) accentuau manifestarea arbitrarului în politica economică și cea industrială, precum și neglijarea dotării cu factori de producție și a abilității de a concura pe piețele externe. Este clar că modul de funcționare a economiei (mecanismul economic) este esențial în explicarea performanțelor acesteia. Ceea ce cred eu că ar trebui subliniat sunt prejudiciile cauzate economiei, într-un sens dinamic, și anume potențialului de performanță a acesteia. Cu alte cuvinte, reorganizarea instituțională (care transformă sistemul într-o economie de piață) nu vor conduce la o creștere a performanțelor, sugerată de fluxul trecut de input-uri (capital uman și material acumulat) și de modificările structurale la nivel macro. Să ne reamintim că liderii comunisti se laudau adesea cu realizările „statistice” ale economiei, vorbeau cu plăcere despre „miracolul economic românesc” și voiau să depășească ritmurile de creștere ale țărilor asiatice. În acest scop au forțat excesiv ritmul acumulărilor în anii '60 și '70⁷⁾.

Modelul stalinist a fost fatal și pentru orientarea inițiată în anii '60 de „îndepărtarea” de CAER⁸⁾. Extrem de rigidă din punct de vedere funcțional, protecționistă și tot mai nesigură datorită complexității sale crescânde⁹⁾, economia românească nu a fost în stare să capitalizeze șansele oferite de încercarea să se desprindă din rețeaua CAER. Această orientare către exterior (către piețele mondiale) a fost asemenea unui nec programat din cauza bazei interne necorespunzătoare și a lipsei piețelor interne. Ceea ce au reușit să realizeze Japonia, Coreea de Sud, Taiwan sau Singapore era în afara posibilităților unui economii de comandă de tipul cel mai exclusiv: politicile intervenționiste ale guvernului din țările menționate (mai puțin Taiwan) nu modifică adevărul fundamental că acestea sunt, în esență, economii de piață.

Deși modul de funcționare a economiei determină în fond natura și domeniul opțiunilor politice economice, factorii de decizie după de spațiu necesar din influența rezultatelor acestor politici.

O economie de comandă, ca un sistem cu restricție structurală de ofertă, recodifică penuria în mod constant, dar diminuează dezechilibrul depinde de ceea ce face planificatorii: de exemplu, aceasta pot să acorde mai multă sau mai puțină atenție avantajelor comparative ale țării, chiar dacă raționalitatea producției interne le deformează. În condițiile planificării de comandă, există posibilități imense de comitere a unor gafe în politica economică și România oferă dovezi suficiente în acest sens. Astfel, fostele țări comuniste se confruntă cu probleme energetice și alimentare diferite. În mod surprinzător, România, care a fost grânarul regiunii, dispune de un urias potențial agricol și, în plus, de o bază considerabilă de resurse naturale (comparativ cu țările vecine), a suferit ani de zile din cauza unei situații agricole extrem de precare și a devenit puternic dependentă de surse externe de materii prime și energie. S-ar putea argumenta că această dependență nu ar trebui necesarmente să îngrijoreze și acest fapt este perfect adevărat în cazul unei economii care funcționează eficient. Dar România nu este Japonia, unde ceea ce intră în „cutia neagră” a economiei ca input (importat) iese ca un produs cu valoare adăugată ridicată având toate șansele să fie exportat.

România este un caz interesant și instructiv de creștere pauperizantă, determinată de logica evoluției sistemului. În principal, de graba de a accelera creșterea industrială¹⁰⁾ și de a stringe țesăturile cu economiile de piață pe o bază funcțională foarte slabă. În literatura de specialitate, acest fenomen este explicat prin existența unor prețuri distorsionate care afectează alocarea resurselor, determinând condițiile de schimb și reducând finalmente nivelul de trai¹¹⁾. Dar însuși modul de funcționare a economiei (inclusiv geneza unor opțiuni industriale greșite) poate fi considerat ca distorsionare care conduce la creșterea pauperizantă. Se poate demonstra că dinamica interioară a sistemului — incapacitatea de a face față complexității crescânde, precum și neputința de a asimila și genera progres tehnologic — a condus la slăbirea producției, la extinderea acesteia, de preferință către bunurile industriale „slabe” (soft), ceea ce atrage după sine o deteriorare continuă a condițiilor de schimb. Așa s-a întâmplat în România, unde industrializarea forțată a acordat prioritate industriei siderurgice, chimice și constructoare de mașini, iar agricultura a fost storsă la maximum. Natura nesănătoasă a unei asemenea creșteri poate fi explicată pe scurt. Extinderea cu prioritate a producției de bunuri „slabe” (soft) — care nu tine seama de avantajele comparative ale economiei — necesită o cantitate de input-uri „tari” (hard), care fie că vor fi furnizate prin sublinierea producției interne, fie că nu vor fi obținute deloc, deoarece numeroase bunuri destinate exportului sînt necomercializabile¹²⁾. Prin urmare, exporturile efective de bunuri „soft” sînt mai reduse decât nivelul programat, iar restul inputurilor necesare se obțin prin schimbul internațional de bunuri „tari” (hard). Aceasta înseamnă că țara va trebui să re-

nunțe la consumul anumitor tipuri de bunuri „tari” (hard) (bunuri de consum pentru care există o cerere foarte mare din partea populației) în schimbul achiziționării altor tipuri de bunuri „tari” (hard), cum sînt energia, materiile prime și piesele de schimb; scăderea nivelului de trai este dramatică și declanșează, la rîndul ei, multiplicitatea ofertei din partea consumatorilor în ipostaza de furnizori de forță de muncă.

(Va urma)

¹⁾ Conducătorii comunisti români pot fi considerați a fi fost foarte naționaliști, deoarece s-au opus, în mod constant, dorințelor Moscovei de realizare a unei întreprinderi economice stricte. Îmi permit să afirm că naționaliștii inteligenți au fost aceia care au reușit să se îndepărteze de modelele de funcționare tradiționale (staliniste). În acest sens, maghiarii, polonezii și alții nu pot fi considerați mai puțin naționaliști, ci dimpotrivă. Astfel, naționalismul în politică dobîndește o semnificație mai subtilă, care depășește simplul act de elidare a superputerii și implică înțelegerea funcționării generale a societății. Acest fapt a făcut posibilă, în Ungaria, existența și dezvoltarea unei „economii secundare” și a unei „societăți secundare” (E. Harkiss, 1989). În acest sens, îmi amintesc de un articol apărut în săptămînalul comunist italian Rinascita la sfîrșitul anilor '80, care descria mîngîirea intelectuală a celor aflați în fruntea Partidului Comunist Român (nu numai a celor doi Ceaușescu). Mă întreb care ar fi fost evoluția colectivă a apăsării de partid dacă în fruntea acesteia s-ar fi aflat I. Pătrășcanu (un intelectual de excepție și lider al partidului, care a fost îndepărtat din partid și apoi asasinat la începutul anilor '50), și nu Gh. Gheorghiu-Dea (predecesorul lui Ceaușescu și responsabil de moartea lui Pătrășcanu). Alternativa poate fi examinată altă sub aspect doctrinar, etic și politic. Presupun că, dacă Pătrășcanu ar fi reușit să se mențină la putere, ceea ce este îndoiește din diferite motive, nu s-ar fi înconjurat de oameni de teapa lui Ceaușescu (pentru o analiză așardă, dar excelentă a „Stalinismului național”, vezi V. Tismăneanu, 1990).

²⁾ Pentru o bună acoperire a întregii perioade verzi, de exemplu, R.H. Linden (1989), J.M. Montias (1991), P. Rönnebo (1990), A. Smith (1990), A. Teodorescu (1990) etc.

³⁾ Prin aranjamente instituționale înțeleg și „regulile jocului” care se bucură de un larg sprijin social: este sensul lor al termenului care poate fi găsit în lucrările lui D. North (1981).

⁴⁾ Th. Koonmans și J.M. Montias au folosit această funcție într-un studiu de referință (1971). Am folosit-o și eu pentru a explica „deficitul de performanță” al economiilor cu restricție de ofertă (D. Dăianu, 1984, 1987).

⁵⁾ La sfîrșitul anilor '60, Ceaușescu ținea bine în mîin conducerea partidului și nu mai simțea nevoia unor gesturi „înnoitoare”. Pe lângă aceasta, evenimentele din Cehoslovacia din 1968 l-au convins că slăbirea controlului li punea în pericol supremația, permițînd răspîndirea în cadrul societății a forțelor reformatoare și păstrîndu-i imanența de adept fervent al „purității” ideologice (care era un atu forte în conflictul său cu Moscova).

⁶⁾ În exorimarea foarte reușită a lui M. Shafir, acestea au fost un exemplu de „schimbări simulate” (1985).

⁷⁾ Relațiile de piață operează în orice cadru economic; mă așdese la tranzițiile de piață aprobate oficial și la instituțiile corespunzătoare, cum sînt cele care au fost încurajate prin reforme parțiale în Ungaria și Polonia.

⁸⁾ Ponderea medie anuală a acumulării (în prețuri curente) în produsul material net era de 25,3% în perioada 1961-65; 29,3% în 1966-70; 33,7% în 1971-75 și 37,2% în 1976-80 (Anuarul Statistic al României, București, 1986, n. 60). Aceste cifre sînt inferioare efortului real de acumulare.

⁹⁾ Ponderea țărilor membre ale CAER în comerțul total a scăzut de la peste 30% în anii '50 la 24,6% în 1980 (date CAER).

¹⁰⁾ Economii de comandă sînt precum sistemele cibernetice bazate pe verii în lant, spre deosebire de economiile de piață unde predomină legăturile paralele. Pe măsură ce complexitatea crește, fiabilitatea economiilor de comandă scade sub nivelul celui a sistemelor bazate pe piață.

¹¹⁾ G. Ofer o numește „pricipală” (1990).

¹²⁾ Vezi, în special, J. Bhagwati (1958, 1968), și H. Johnson (1967).

¹³⁾ Fr. Holzman vorbea despre „iluzia vandabilității” (1979).

Cred că aceasta este o simplă supoziție. Pentru că procesele din 13-15 iunie s-au judecat la Tribunalul Capitalei și m-am mîca ca domnul judecător Turianu sau doamna judecător Anghelina, care au fost unii dintre cei care au judecat aceste procese, să poată spune că au avut vreun amestec, vreo ingerință din partea Ministerului Justiției. Au făcut exact ceea ce au crezut ei că trebuia făcut. Eu am fost preocupat în Ministerul Justiției de alte chestiuni care se pare că au scăpat din vedere. Și care, dacă se făceau, în ritmul și în măsura în care eu am fost preocupat să se facă, Justiția română arăta de multă vreme altfel. Am făcut, de exemplu, toate proiectele de legi necesare reorganizării Justiției române, legi de reorganizare a instanțelor judecătorești și a procuraturii, a notariatelor, a oficiilor juridice, legea cadastrului funciar...

Care sînt legăturile Ministerului de Interne cu SRI-ul?

• Pot să vă spun că ingerințe în ce face Ministerul de Interne nu există din partea nimînui. Au fost oarecure încercări, dar ele au fost stopate cu mai multe sau mai puține discuții.

Deși să înțeleg că domnul Măgureanu nu s-a ostenit să vă asculte telefoanele sau să vă introducă microfoane...

După stirea mea, nu.

Credeti că va reprezenta un dezavantaj faptul că sînteti ministru de Interne, deci eventual figura dumneavoastră poate fi asociată cu poliția, chiar și cu Securitatea?

Nu ar trebui să fie un dezavantaj. În definitiv, eu cred că am fost ministru într-un guvern democratic și m-am purtat într-un mod democratic în acest post. Nu pot fi asociat nici cu Pozeleșnicu, nici cu Drăghici. În toate țările lumii au fost miniștri de Interne care au ajuns prim-miniștri, președinți de stat și nimeni nu le-a reproșat trecerea printr-un astfel de ministru. Chiar și în România, dacă ne uităm înapoi de la doilea război mondial, la Ibrățanu sau Armand Calinescu au fost miniștri de Interne. Nimeni nu l-a suspectat pe chestia asta, iar activitatea mea nu cred că e de natură să-mi atragă reproșuri. Eu am încercat să fac o serie de schimbări pozitive. În viața ministerului, am dat o anumită coerență și chiar unele în reacții, am întreprins amestecul în viața politică a țării. M-am manifestat, de asemenea, ca un om cu vederi democratice consecvente și deschis „altă schimbării” cu ei și transparent.

Credeti că este posibilă apariția unei a patra candidaturi în sinul FSN-ului, un fel de as din mîncă?

Dacă la Convenția națională ar se ajunge la concluzia că nici unul dintre cei trei candidați nu este potrivit și este nevoie să vină un al patrulea — indiferent dacă ar fi domnul Roman sau altul, — evident, ca un om disciplinat de partid, o să susțin cu toată convingerea de cel de-al patrulea candidat.

Se spune despre dumneavoastră că sînteti un om lipsit de charismă. Cum veti depăși acest handicap, într-o eventuală confruntare cu domnul Iliescu?

E o treabă la care nu m-am gîndit, mînturisc. În același timp, cred eu, că un anumit handicap pentru mine, poate chiar mai mare, nu este cel al lipsei de charismă, ci cel al unei timidități care uneori e de natură să îmi afecteze reacțiile și manifestările publice. Dar o să vedem cum o să mă descurc, dacă o fi cazul, și cu chestiunea asta.

Sînteti, până la ora actuală, singurul dintre candidați la președinție care nu ați fost membru P.C.R. Credeti că puteți transforma acest lucru într-un avantaj în fața electoratului?

Ar trebui să fie un avantaj. Și eind spun treaba aceasta mă gîndesc în primul rînd la faptul că țara dorește o schimbare. În același timp, mă simt dator să fac o precizare pentru a nu se crea vreo confuzie: nu mi se pare că trebuie condamnat membrii de partid luați în bloc. Într-utru se știe bine că acestia nu au fost veritabili comunisti. Din acest punct de vedere, nu cred că mă diferențiez ca opinie față de alți candidați care au fost membri de partid și care nu mi se pare că ar trebui respinși pentru acest unic fapt.

Ati fi de acord cu organizarea unui referendum în ceea ce privește monarhia?

Dacă ne uităm în jurul nostru, vedem că sînt soluții perfect democratice și cele republicane și cele monarhice. Problema care se poate pune este dacă una sau alta este adecvată nevoilor și specificului unui popor și în raport de asta să se decidă. Deci nu vîd nici un obstacol, ba chiar mi se pare că ar fi un lucru pozitiv să se tranșeze această discuție în mod explicit pentru ca să se lichideze și acest element de dispută. Dar poate ar fi mai bine să discutăm problema monarhiei peste cîțiva ani, cînd lucrurile se vor mai liniști, se vor mai așeza și cînd se va putea examina această chestiune în condiții de maximă informare a populației.

Ce părere aveți despre desemnarea domnului Emil Constantinescu drept candidat unie al Convenției Democratice?

Acuma, eu pe domnul Constantinescu îl știu din facultate, era mai mic decît mine cu un an sau doi. O știu și pe soția lui. Și despre el, ca persoană, am o părere excelentă. Este un om de toată ispravă și sînt convins că dacă ar fi ales președinte ar fi un președinte foarte bun.

Interviuri realizate de ANDREEA PORĂ

SONDAJ DE OPINIE

CENTRUL DE STUDII SOCIALE ȘI SONDAJE — C.I.S.

VIAȚA POLITICĂ A ELECTORATULUI (VII)

CUM NE INFORMĂM —
CUM VOTĂM

PAVEL CÂMPEANU

ICONOGRAFIE ELECTORALĂ

Mai mult temută decât dorită — de cei mențiți să-i dea poezia, campania electorală pare, în sfârșit, să demareze. Intrăm, cu alte cuvinte, într-un proces crucial al rîndurilor democratice, proces înfăptuit prin interacțiunea a trei actori: competitorii, electoratul și sistemul de comunicare de masă. Competitorii fac promisiuni, alegătorii le ignoră sau le examinează cu circumspecție, amintit sistem alinându-se să asigure comunicarea dintre cei doi. Evoluția culturii electorale, inseparabilă de cea a tehnologiilor comunicaționale, a perturbat însă profund această bucolică distribuție de roluri. După cum arată experiența democrațiilor tradiționale, sistemele sociale de comunicare acționează în procesele electorale tot mai puțin ca simpli medietori și tot mai mult ca protagoniști autonomi. Ceea ce ajunge să periclitare electoratul nu este chipul real al celor care îl solicită încrederea, ci imaginea lor zugrăvită de presă, radio, și mai ales Tv.

Cit de puternic, sau de insignifiant, este impactul acestor imagini asupra conștiinței și deciziilor alegătorilor? Puțin important — conchideau studiile inițiate de Lazarsfeld în urmă cu multe decenii; hotărîtor — sugerează practicile electorale apăsătoare, deosebi de la JFK încolo. Dar cele petrecute mai de demult sau mai de curînd în Occident nu oferă nici o certitudine despre cele ce se pot petrece în lunile viitoare la noi. Influențarea comunicării de masă votul alegătorilor? Vechea problemă reapare în viața noastră politică, modelată însă de împrejurări speciale, cum ar fi:

1. starea societății, caracterizată prin interferența dintre înăsprirea crizei economice și desăvîrșirea concomitentă a alegerilor legislative și prezidențiale; și
2. starea sistemului național al comunicării de masă, caracterizată prin entinomia dintre organizarea pluralistă a presei și organizarea monopolistă a comunicării electronice — în primul rînd a televiziunii.

Pentru a detecta eventualele tendințe semnificative sub acest aspect, sondaajul CIS din luna a.c. s-a concentrat asupra a două teme: sursele preferate de informare și intențiile de vot — și, bineînțeles, asupra conexiunii dintre ele.

PARANTEZA TERMINOLOGICĂ: PERSISTENTE ALE LIMBII DE LEMN

Limba de lemn nu oblitescă numai felul cum comunicăm, ci și felul cum desemnăm fenomenul comunicării. Atît de răspîndită la noi, expresia „informare în masă” își găsește greu echivalent în vreo altă limbă modernă. Engleza numește sistemele industriale de comunicare „mass communication”, iar franceza „communication de masse”. Traducerea fidelă, „comunicare de masă”, a fost folosită și în țara noastră în anii '60—'70, pînă cînd din „sferile înalte” a fost lansată și absolutizată varianta „informare în masă”.

Gramatical și stilistic, înlocuirea prepoziției „de” prin „în” face parte din războiul pe care limba de lemn l-a purtat și continuă să-l poarte împotriva limbii române. Dacă roada prepozițiilor poate fi privită ca o eroare, cea a substantivelor — informare în loc de comunicare, constituie o mistificare menită să disimuleze degradarea comunicării publice — nolanul de comunicare ne-purtătoare de informații. E drept că pentru specialiștii domeniului actul de comunicare se definește ca un transfer de informație. La rîndul său, informația presupune un influx minimal de cunoștințe inedite. Definiția are însă în vedere un tip ideal al comunicării sociale, a cărei deteriorare reală lăsa, sub vechiul regim, trei forme: dezinformarea — difuzarea de informații false; neinformarea — cenzurarea și blocarea unor informații autentice; și informarea aparentă — torentul de comunicații care nu ofereau nici o informație (paginile de ziar conținînd telegramme care urmau călătorilor în străinătate, telejurnalele suprasaturate de isprăvii cotidiene ale celor doi dictatori etc.).

Formula „informare în masă” reprezintă asadar un vestigiu de care s-ar cuveni să ne despărțim fără remete. Iar înlocuirea ei prin asimilarea anglicismului „mass media” — precedat, vai! atît de des, de „mass media” — nu are altă scuză decît acela de a fi displicut cîndva cuiva pripăsit la „nivel înalt”.

SURSE DE INFORMARE

Sondaajul CIS nu s-a ocupat de informare în general, ci de acea variantă a ei numită informație de actualitate, inevitabil articulată, într-o perioadă de campanie electorală, la tema alegerilor. Întrebați de unde își extrag cu precădere informațiile de actualitate, o mare parte dintre intervievați au indicat mai mult decît o sursă, motiv pentru care totalul răspunsurilor depășește consistent 100%. Chestionariul a propus cinci surse, în ordinea produsă mai jos, pe care persoanele consultate le-au validat în următoarele proporții:

1. Radio	45%
2. Discuții la locul de muncă	3%
3. Presă	63%
4. Tv	10%
5. Discuții cu rude, prieteni	

Procentele indică proporțiile în care subiecții din acest esanșon declară că se bazează pentru informarea lor pe diverse surse. Acestea fac parte din două mari categorii: cele de la numerele 2 și 5 aparțin circuitelor comunicării interpersonale, iar cele de la numerele 1, 3 și 4 circuitelor comunicării publice. După cum era de așteptat, rolul circuitelor publice în distribuția informațiilor de actualitate este mult mai important decît cel al circuitelor interpersonale: primele totalizează 131%, celelalte 19%, iar înăuntrul acestor din urmă circuit discutiile cele mai fructuoase nu se poartă la locul de muncă, ci în cadrul privat. La fel de previzibile sînt și disparitățile dintre mijloacele comunicării de masă: răspîndirea mesajelor scrise este considerabil mai redusă decît a celor audio-vizuale — în primul rînd a celor distribuite de televiziune.

ACTUALITĂȚILE TV

Informațiile televizuale de actualitate sînt produse în două emisiuni de Actualități Tv. Proporția persoanelor care preferă această sursă de informare reprezintă peste 2/3 din întregul esanșon, depășind proporțiile însumate ale celor care preferă presa ori radioul. În cursul unei zile standard, aproape 70% din esanșon vizionează cel puțin o emisiune de Actualități Tv, pe cînd proporția celor care citează cel puțin un ziar este cu 10% mai mică. Dincolo de inegalitatea celor două mijloace de comunicare, nivelul la care ele își dispută audiența relevă un fapt cardinal: interesul activ al opiniei noastre publice pentru informația de actualitate.

Actualitățile Tv își demonstrează puterea de atracție nu numai în raport cu presa, ci și cu alte tipuri de emisiuni Tv. Sondaajul a prezentat intervievaților o listă cuprinzînd principalele tipuri de emisiuni Tv: filme, sport, seriale, științifice etc., rugîndu-i să precizeze pe care le urmăresc cel mai des. În ierarhia configurată de răspunsurile primite, locul 1 revine Actualităților Tv, cu un procentaj de 60%, urmate de filme cu 51,5% și de seriale cu 43%. Nevoia de informare pare să depășească nevoia de divertisment.

Orientarea predilectă a acestei nevoi spre Actualitățile Tv și-ar putea găsi o explicație în evaluarea generală a respectivei emisiuni de către telespectatori. Subiecții apreciază cel mai frecvent — 56% — durată Actualităților, pe care o găsesc corespunzătoare, și critica cel mai frecvent — 31% — orientarea lor pînă la urmă. Alci este vorba de fapt despre gradul în care informațiile de actualitate ale Tv sînt sau nu obiective. Tocmai în jurul acestui dubiu s-au lăsat marile tensiuni politice și sociale referitoare la Televiziune. Atitudinea pe care o adoptă publicul în această privință poate fi descrisă ca o stratificare simetrică: Actualitățile Tv sînt acotite pînă la urmă de 31% din esanșon, nepărtinitoare de 36%, iar 33% nu se pronunță. Sub acest aspect decisiv, Actualitățile Tv sînt de parte de a exercita o influență omogenizatoare.

INTENȚIILE DE VOT ȘI COMUNICAREA INTERPERSONALĂ

Se poate observa vreo corelație semnificativă între sursele din care alegătorii preferă să se informeze și formațiunile pentru care preferă să voteze? Persoanele care vizionează cu asiduitate Actualitățile Tv sînt înclinate să voteze cu anumite formațiuni, iar cele care citează cu asiduitate presa înclină către altele? Sau poate apar astfel de deosebiri între cei care se informează mai ales prin sistemul comunicării de masă și cei care se informează în deosebi prin rețelele comunicării interpersonale?

Asa cum menționam, această din urmă grupare cuprinde 15% din esanșon; desi restrînsă, ponderea ei relativă nu este cît de puțin neglijabilă. Intențiile de vot declarate de cei care o alcătuiesc se distribuie astfel:

FSN	42%
PNTCD	22%
PAC	21%
FDSN	8%
PNL	7%

Procentajele de mai sus relevă că relativa omogenitate a comportamentului comunicațional nu este însoțită de o omogenitate comparabilă a comportamentului electoral. Dimpotrivă, componenții acestei grupări își împart în mod egal opțiunile între formațiunile care detine — sau a deținut — puterea: FSN, și principalele partide de opoziție din Convenția Democratică: PNTCD și PAC. Toate aceste trei formațiuni atrag din partea respectivei grupări proporții de alegători de două-trei ori mai ridicate decît din partea întregului esanșon.

Gruparea în cauză nu se arată la fel de generoasă cu FSN și cu PNL. S-ar putea ca această diferență de tratament să semnaleze un alt soi de omogenitate: alegătorii care se informează cu predilecție din circuitul privat preferă alternativă clară putere-opoziție: ori FSN, ori PNTCD-PAC, ambiguității celorlalte două formațiuni: FDSN și PNL, aflate concomitent și la putere, și la opoziție.

INTENȚIILE DE VOT: PRESA ȘI TV

Discuția despre prezumiția influență electorală a Tv și a presei aduce în prim plan asimetria organică a sistemului comunicării de masă din România post-revoluționară. Cele două componente cardinale ale noului sistem nu sînt disticte numai sub raport tehnologic, ci și sub raport socio-economic: presa este organizată pe baze pluraliste, private, Televiziunea pe baze monopoliste, de stat. Situații pînă la un punct asemănătoare se pot găsi și în unele țări occidentale. Dar pe cînd acolo monopolul Tv este strict limitat de reglementări legale, care previn transformarea lui într-un instrument al puterii, Parlamentul nostru, dîrînt altor priorități, nu a apucat să stabilească asemenea reglementări și astfel, potrivit mărturiei primului-ministru, monopolul din Dorobanți se răsește practic în minile puterii de la Cotroceni. Plasarea Televiziunii sub controlul direct al șefului statului și-

tucență în afara legii atît instituția comunicațională, cît și instituția prezidențială. Controlul de drept degenerază în subordonare de fapt, Televiziunea fiind obligată să satisfacă exigențele președinției și totodată să păstreze aparențele unui minim neutralism politic. Fără a bloca accesul pe micul ecran al diverselor formațiuni și al diverselor lăduri, Televiziunea ține concomitent micul ecran la dispoziția actualului președinte cu o larghetate care a făcut din el cel mai notoriu actor politic. Pentru TvR, decizia nu este, importanța evenimentelor reale la care acest actor participă, ci participarea acestui actor, care transfigurează banale întâmplări reale în importante evenimente televizuale (primiri de vizitatori, deplasări în județe etc.).

În ce măsură Televiziunea reușește să transmită propriu-zis orientarea pro-prezidențială alegătorilor care preferă să se informeze prin intermediul ei? Întrebarea se potrivește mai bine unei Televiziuni monopoliste decît unei presei pluraliste, susceptibilă să exprime toate orientările posibile, inclusiv dezorientarea. Totuși, votența celor care preferă Televiziunea — altfel decît cei care preferă presa?

Rezultatele sondaajului infirmă existența unei legături generale: în unele cazuri corelația operează, în altele nu. Sînt o serie de formațiuni pe care alegătorii devotați presei și cei devotați Televiziunii le sprijină în proporții aproximativ egale — diferențele nu depășesc două procente, lăsa cîteva dintre acestea:

Cei care preferă:		
Proportii în care intenționează să voteze cu:	Presă	Tv
PDAR	3,5%	3,6%
România Mare	4%	3,4%
IL-AT	4%	3,0%
PUNR	9%	8%
MEB	6%	7%
PNL	7%	9%
FDSN	8,3%	10,5%

Cu excepția PL-AT, în această situație se află doar formațiuni care nu fac parte din Convenția Democratică, inclusiv cele două partide de extremă dreaptă. Relativă egalitate din dreptul acestor șapte formațiuni ilustrează un fenomen de neașteptare între modul de informare și intențiile de vot. În această categorie sînt cuprinse și cele două partide a căror poziție ambiguă în raport cu puterea o remarcasem anterior: FDSN și PNL.

Sondaajul relevă însă și situații contrare, cînd diferențe de preferințe informaționale intersecționează cu diferențieri semnificative ale preferințelor electorale:

Cei care preferă:		
Proportii în care intenționează să voteze cu:	Presă	Tv
PNTCD	12,5%	5,3%
FSN	10%	23%
PAC	11,4%	5,8%

Numărul formațiunilor care suscită acest fel de diferențieri este mult mai mic. În schimb numărul alegătorilor implicați în ele este mai mare, iar inegalitățile care rezultă sînt considerabile. Pe de altă parte, sensul acestor inegalități este variabil, variațiile respective pînă la deosebiri de logică politică: principalele partide din Convenția Democratică își atrag un sprijin de 2 — 2 1/2 ori mai larg din partea alegătorilor a căror informare se bazează pe presa pluralistă decît din partea celor care preferă să se informeze prin Tv. Și dimpotrivă: alegătorii care se informează în mod predilect prin Tv intenționează să voteze cu FSN în proporții de două ori mai ridicate decît cei care preferă să se informeze prin presa.

Investigarea eventualelor conexiuni dintre sursele de informare și intențiile de vot nu s-a mărginit însă numai la formațiuni politice individuale: ea a inclus de asemenea alianțe electorale, efective sau posibile, precum și candidaturi la președinție. A reieșit că d-l Iliescu are șanse de a obține sufragiile a 32% dintre alegătorii care se informează prin Tv și doar a 19% dintre cei care se informează prin presă.

În ce privește alianțele electorale, în scopul de a omogeniza cîmpul opțiunilor, sondaajul a avansat presupunerea că și FSN-ul va trebui să formeze o coaliție coaliție. Rezultatele acestui test sînt următoarele:

Cei care preferă:		
Proportii în care intenționează să voteze cu:	Presă	Tv
O alianță în jurul FSN	15%	33%
Convenția Democratică	41,5%	32%
Uniunea Singur Democrat	5%	2,5%
Nedecisi	12,5%	8%
Intenții de abținere	26%	34%

Alegătorii care se informează prin Tv promit unei alianțe axate în jurul FSN de peste două ori mai multe voturi decît cei care se informează prin presă. Din contră, aceștia din urmă intenționează să acorde Convenției Democratice mult mai multe voturi decît unei alianțe FSN. Citirea cifrelor de mai sus pe verticală relevă însă o altă deosebire: față de cele două alianțe, cititorii presei manifestă poziții puternic diferențiate — ei intenționează să ofere Convenției Democratice de aproape trei ori mai multe voturi decît unei alianțe FSN; în schimb, în gruparea celor care urmăresc Actualitățile Tv, și care intenționează să își împartă în mod egal voturile între cele două alianțe.

Toate cele trei teste relevă aceeași tendință: în raport cu principalele formațiuni politice, cu alianțele electorale și cu candidaturile actualului președinte, informarea predilectă prin Tv este în genere mai favorabilă factorilor de putere decît informarea predilectă prin presă. Și vice-versa: informarea preponderantă prin presă pare să a favorizeze tendințele spre opoziție mai mult decît informarea preponderantă prin Tv.

Confirmă care aceste convergențe ipoteza că principalele mijloace ale comunicării de masă influențează și modelează orientările politice ale electoratului? Răspunsul pe care îl îngăduie sondaajul este: într-adevăr, măsura, probabil că da.

ÎN TRE BIOGRAFIE ȘI ȘTIINȚA POLITICULUI

ANDREI CORNEA

O îndelungată, foarte rezistentă, destul de discutabilă tradiție vine să ne spună că savantul, învățatul, omul de știință este neapărat un ins „rece”, ce-și examinează cu distanță obiectul investigației și care evită orice tip de implicare afectivă. Savantul ar fi un „spirit obiectiv”, depersonalizat, ce s-a străduit să separe cit mai mult opțiunile și istoria sa personală de metoda și acțiunile sale profesionale, iar aceasta nu numai că cercetarea sa ar avea ca destinație fizica ori geologia, ci și în cazul psihologiei, sociologiei ori chiar politologiei.

Cum spunem, această tradiție pare astăzi a fi discutabilă în fundamentul ei. Există un element „personal” în cunoașterea științifică, așa cum a arătat și Michael Polanyi, iar opțiunile metodologice, ipotezele de lucru, interpretarea unor rezultate sînt, toate, cu mult mai „idiosincratice” decît se bănuia în urmă cu zeci de ani. Știința posedă un „stil” care, la fel ca în artă, depinde în mare măsură de „Zeitgeist”, dar și de personalitatea aparținătoare celui sau celor ce îl propun. Ceea ce nu înseamnă că nu ar exista obiectivitate și obiectivitate în știință: dar chiar aspirația către ea ține de resursele adinchi ale unei credințe și ale unei speranțe personale. Așa după cum albul nu e „puritate”, ci, dimpotrivă, o suprapunere a tuturor „impurităților” culorilor spectrului, tot așa o-

biectivitatea științifică nu este obținută în urma desprinderii impersonale din strîngerea lumii, ci prin suprapunerea a numeroase experiențe „impure” și personale pe care acestea le oferă. Și, așa după cum albul nu poate fi înțeles — chiar dacă poate fi „apreciat” — fără descompunerea sa în culorile primare, tot astfel rezultatele științei nu pot fi înțelese în semnificația lor umană — chiar dacă pot fi, desigur, utilizate — în absența unei incursiuni în istoria personală a celui ce le-a obținut.

Că lucrurile pot sta așa putem, cred, înțelege citind cartea lui Vladimir Tismăneanu, *Ghiolțina de serum* — Editura de Vest 1992, carte ce se compune, în fapt, din mai multe „entreviuri” ale autorului cu Adriana Babeți, Mircea Mihaies, Nicolae Manolescu, Leonard Oprea, Stelian Tănase, Raluca Barac, Vasile Gogea, parțial publicate în diferite reviste românești în 1990-91.

Vladimir Tismăneanu intră în cea mai riguroasă definiție a omului de știință: cercetător la Foreign Policy Research Institute din Philadelphia și profesor de politologie la Universitatea Maryland din Washington D.C., autor al unor cărți de referință privitoare la istoria comunismului, cea a crizelor din Europa de Est, el s-a impus, mai presus de toate, ca fiind un critic foarte sagace al utopiismului marxist și, desigur, un foarte bun cunoscător al istoriei „reale” a comunismului românesc.

Cartea de față sugerează însă, în baza unui caz individual, cum „se construiește un savant”: nu prin examinarea distanță și neangajată, ci, dimpo-

trivă, în urma unor experiențe severe și dureroase, asumate însă cu deplină luciditate și, astfel, depășite. Vladimir Tismăneanu, criticul de azi al comunismului și al ideologiei marxiste, a crescut într-o familie de „mică nomenclatură”, cu un tată „erou al războiului civil din Spania” și convins, până la sfîrșitul vieții, de justetea căii pe care mersese, față de ce *Ghiolțina de serum* se constituie în mărturie pasionantă, adesea teribilă, și în orice caz extrem de instructivă asupra unei eliberări de un mit, de un mod de a gândi, de o condiție. Înainte de a deveni obiect de studiu, comunismul a fost pentru Tismăneanu o chestiune de familie. A fost o problemă ce l-a afectat profund copilăria și adolescența, lecturile cu prietenii și, mai cu seamă, relațiile cu părinții. O criză de conștiință — la care stă la temelie cariera științifică a lui Vladimir Tismăneanu.

Există aici însă încă un aspect asupra cărui mi se pare că trebuie atrasă atenția. Un fenomen răspîndit atât în Vest, dar și în țări ca Ungaria, Cehoslovacia ori Polonia a fost cel al apariției unei gândiri foarte critice la adresa marxismului roșit din partea unor intelectuali inițial marxisti și ex-comunisti. Fenomenul acesta a fost la noi mult mai puțin frecvent. Dimpotrivă, cazurile cele mai cunoscute și cele mai relevante cultural au fost cele ale unor nemarxisti „ab initio”, precum Constantin Noica sau Gabriel Liiceanu, cărora li s-au adăugat alți intelectuali ce, pe cit era posibil, se străduiau pur și simplu să oculească problematica marxistă. Au existat, desigur, alături de luciditate nefastă a ideologilor oficiali sau oficiali, și citiva marxisti „luminați”, precum Henri Wald, dar numărul și importanța lor nu au fost prea mari, comparativ în orice caz, cu alte cuvinte, rezistența împotriva comunismului a trecut la noi mai puțin prin critica marxismului decît în alte țări.

Vladimir Tismăneanu începe prin a practica „neo-marxismul” în spiritul școlii de la Frankfurt și a „noii stîngi”. A-

semenea lui Michnik, de exemplu, în Polonia, „neo-marxismul” său devine, paradoxal poate, o armă contra comunismului, pentru a fi el însuși depășit după plecarea sa din țară. Prin urmare, cazul lui Tismăneanu — adică cel al anti-comunismului grefat inițial pe un marxism critic pentru a ajunge în final la o critică a marxismului — este oarecum de excepție la noi, ceea ce nu este, probabil, fără legătură atât cu particularitățile „național-comunistului” comunist, cit și cu slăbiciunea disidenței intelectuale de la noi. Tismăneanu însuși pune această problemă atunci cînd încearcă să explice pentru ce s-a simțit nevoit să se exatrieze: nu numai din pricina persecuțiilor reale sau potențiale, dar și din cea a izolării în lumea intelectuală românească: un marxist critic în România, ce dorea să supună ideologia oficială unei critici — mascate dar eficace — pornind însă de la temerile explicite ale acestei ideologii — Marx —, se vedea descurajat nu doar de „sus”, dar și de „jos”: cîci majoritatea intelectualilor români independenți evitau pur și simplu marxismul, îl treceau sub tăcere, îl ignorau chiar, lînsindu-se în acest fel de un instrument important de critică a regimului. Ne putem chiar întreba dacă nu cumva revizuirea lui Heidegger unuia despre Adorno.

Într-o de ce conversație cu Vladimir Tismăneanu cu prietenii săi noi, și ele, servi drept punct de plecare pentru o discuție de ansamblu asupra particularităților regimului comunist în România, dar și ale fazelor post-comuniste în care ne aflăm și care oferă și ea, cum bine știm, o serie de particularități în raport cu situația „normală” din țări ca Polonia, Ungaria sau chiar Bulgaria. O analiză sobră și lucidă ar fi mai necesară ca oricînd. Dar atare sobrietate și luciditate n-ar exclude deloc — cartea de față o ilustrează strălucit — analiza personală, mărturia directă, experiența traumatică.

„EXPANZIO IV”

Timp de 3 zile a avut loc la Văc, în Ungaria, Festivalul multi-media „Expansio” (Expansune). Ajuns la editia a IV-a, festivalul a fost dominat de zona audio, în toate zilele avînd loc concerte de muzică contemporană, experimentala, înconcrte cu instrumente create chiar de interpreti, ea în cazul lui László Viktor. Au fost invitați, pe lângă artiștii maghiari, artiști din Elveția, România, Lituania, Cehoslovacia.

Festivalul a avut trei spații de desfășurare: I. Templul greco-catolic transformat în sală de expoziție, II. Barul artiștilor „Lumina albastră”, III. Grădina propriu-zisă. Prima zi a fost dedicată poeziei alternative, ziua a doua performanțelor plastice, ziua a treia teatrului experimental. Fiecare zi de festival s-a deschis cu un happening al unui artist român. 3 iulie: Bone Rudolf coboară din tren cu o barcă de aluminiu în spate pe care o montează în fața gării, apoi cără structura metalică oprindu-se la fiecare intersecție unde mîncează vislul. Pe ultima porțiune din traseul gară-templu artiștii va fi tratat de participanți. Ajuns înaintea Bone se autotînsăoară în stoaară și va fi depus pentru zece minute în barcă. 4 iulie: Sorin Vreme alege un alt traseu de la templu spre malul Dunării. Publicul este scos din mediul citadin și dus în natură. Aici, într-un loc pregătit special, artiștii decupează un modul de un metru pe un metru de iarbă, și îl răsfoiesc, sub el găsindu-se un alt

modul de iarbă. Vor fi cinci file de iarbă, răsfoite ca o carte. 5 iulie: Lia Perjovschi instalează în stradă o cutie de doi metri pe doi, cu trecere dintr-o parte în alta. Artiștii, îmbrăcați în negru și cu fața acoperită de o mască-glob, invită pe cei care intră să „comunică” prin intermediul unui zar. Numerele de pe zar corespund unor puncte în care se află bișete scrise cu un cuvînt în maghiară și traducerea lui în română. Timp de trei ore, artiștii poartă un dialog nerostit cu obisnuiții festivalului și cu trecătorii în timploții. În templul greco-catolic au loc acțiunile lui Mihai Olos. Asează cu spatele la public, Olos recită în românește poezii de Nichita Stănescu și Blaga. În fața lui, un artist maghiar traduce versurile. Lîngă cei doi se află două pahare, unul așezat normal, celălalt cu gura în jos, amîndouă pline cu apă. La sfîrșitul recitării cei doi beau împreună apa din pahare.

Tot în templu, Dan Perjovschi instalează două paralelipedice din folie de plastic neagră, două confesionale. Unul pentru zona erotică, celălalt pentru zona politică. O parte din confesionale e deja desenată de autor. În centrul confesionalilor atîrnă cite un instrument de zgîrîiat, cu indemnul „serie și desenează aici”. Materialul negru este foarte usor de zgîrîiat. Pînă la sfîrșitul zilei, participanții se vor conforma anuntului „Astăzi poți să mărturisești tot”.

Dintre ceilalți invitați am reținut concertul extraordinar de muzică contemporană al artiștilor elvețieni Markus Eichenberger, acțiunea grupului lituanian Green Leaf, piesa „Dallinada” jucată în catalana de trupa Dream Team pe textele de Dali și acțiunea artistei Szántó Eva. Grupul Green Leaf: în spatele templului, artiștii au săpat două gropi. Într-una, unul dintre artiști s-a îngropat cu totul, lăsînd pentru respirație un tub. Sunetul rîsufării era amplificat prin stație. Pe zidul de cărămidă din spate era proiectat un diapozitiv cu „Nasterea Venerii” de Botticelli. Celălalt artist, după ce s-a tăvălit în a doua groapă, plină cu apă, timp de douăzeci de minute a luat din peretele de cărămidă (unde erau înfipite 50 de baghete ceramice, cu inscripții „obiect înărcinat”), luat e un fel de a spune, de fapt artiștii apuca cu dinții o baghetă și se îndreptă spre public obligînd spectatori să primească tot cu gura obiectul. După ce împarte astfel o parte din însemne, artiștii dispăreau în public. De sub pămînt se ridică cel de-al doilea artist. După cîteva minute în care stă față în față cu publicul, el apucă cu dinții una din baghete, se ridică pe zid și o infipie între cărămizi în dreptul gării Venerii.

Beneficiind de o participare numeroasă, festivalul „EXPANZIO IV”, după cum îi este și numele, explorează zona de performanță multi-media, confluența neconvențională dintre artă. De altfel titlul nu e ales întîmplător, întrucît pentru a nu limita accesul mijloacelor de comunicare de avangardă.

„22”

CULTURA ROMÂNĂ: QUO VADIS?

(Urmare din pag. 16)

Iar apoi, misterioasa Confesă Waldeck, de origine complicată, căreia timpul și locul i s-au potrivit de minune. Impresiile ei publicate în 1912, sub titlul *Athènes Palace*, au constituit un fel de best-seller de război. *Athènes Palace* vine ca o urmare firească a *Trilogiei* Olivier Manning. Confesă Waldeck surinde tragedia unui sfîrșit, cu vîrtejul lui de corupție, eroism, lux, nebunie. Acest gen de reportaj din mijlocul lucrurilor a atras ca niciodată atenția lumii anglofone asupra României — situație care nu s-a mai repetat pînă în decembrie 1939.

Mai importante decît stările confidențiale au fost, în timp, cărțile pe care le-au scris cu toții cîrind după aceea, relațindu-și impresiile și experiențele.

Există înțelesuri trei motive pentru care toate acestea s-au dovedit mai degrabă un dezavantaj pentru imaginea României interbelice. În primul rînd, accentul s-a pus, explicabil, pe problemele hiperacutale, de tip politic și apoi economic — cultura fiind mai puțin adevărată și de mai mică interes în ochii străinilor, care abia o menționează în trecător. Apoi, România trecea la vremea aceea printr-o perioadă nefastă și stoică. Nicodată cultura nu va atinge momentele ei de grație într-o societate supusă marilor tensiuni ale dezmembrării, prin invazie, ori revoluție. În al treilea rînd, jurnaliștii menționați au căpătat ei înșiși un asemenea prestigiu, încît clișeele, greșelile de interpretare, trecătoarele lor impresii au fost repetate în nesfîrșit, de vreo jumătate de veac încoace, în altă țară.

Perspectiva americană asupra celor 45 de ani de regim comunist este mai simplă și poate de aceea mai puțin exactă. În timpul războiului rece, în fruntea lumii anglofone s-au aflat Statele Unite, adversarul fiind Uniunea Sovietică. România nu a existat decît în plan secund, ca victimă ori excepție a blocului comunist. Feroarea războiului rece nu a lăsat loc pentru distincții fine — și a ceea ce, nici în plan cultural-intelectual. Americanii sînt inclinați să nu observe decît propagandă neconvîngătoare, clișee de partid — în cel mai bun caz, un fel de idealism marxist deficient, iar în cel mai rău caz garda de corp culturală a unui despotism orientat crud și corupt. Ceea ce s-au întîmplat și s-au dezvoltat după 1989 nu au fost de natură să le înlăture americanilor aceste impresii.

Nu mai că la acest nivel impresiile nu sînt totul. Fără să mai trecem la analiza implicățiilor pozitive ori negative ale fiecărui act cultural sau individual în anul comunismului, se cuvine să observăm evidența — și baume că în societățile totalitare apar valori culturale de indiscutabilă forță și onestitate. Dacă se va dovedi valabilă experiența altor societăți de acest tip — ca și a întregi-

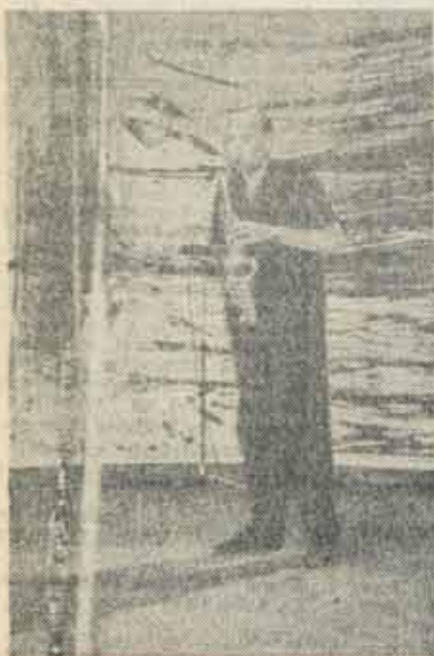
lui secol XX de altfel —, în multe cazuri cele mai importante și durabile creștî culturale se vor afla printre jurnale și memorii, cu documente umane, existenciale, mai importante decît doarele istorice propriu-zise. Ne gîndim, în această ordine de idei, la *Jurnalul* Annel Frank și *Kommandant la Auschwitz* de Rudolph Hoes — cele două volume care definesc polar opozite național-socialismului. *Arhipelagul Gulag* al lui Soljenitin, dilent ca structură și substanță, încă același rol în privința Rusiei staliniste.

Cele care au supraviețuit le revine de drept îndatorirea să disecare operele oneste, directe, semnificative, care vorbesc despre era brutalității. Este, cred eu, în special cazul României comuniste. Izolarea față de lume, epetelile obiective, incoerente, excentrice ale vremii cer cuvîntul mărturului. Toată lumea poate să-și exprime opiniile asupra morfelor estetice, însă probabil că numai românii se pot pronunța asupra acurateții existențiale, a sincerității unei atare opere.

Suferința și izolarea perioadei comuniste nu căpătat desigur o coloratură discretă proprie în România, dar în principiu sînt destule asemănări cu suferințele și izolarea milioaneilor de oameni și zecilor de societăți în acest secol trist și plin de eșecuri. Cultul personalității, idealismul rupt de orice imperativ moral sau etic, vizitarea totalitară aproape că s-au impus ca experiență umană universală a epocii noastre. Astfel înțeles, momentele în care spiritualitatea română a participat la această experiență comună, momentele de cea mai acută dezîndejde și izolare pot fi eventual privite, paradoxal, ca momente de înălțare, de participare intensă la destinul altor societăți.

Pe de altă parte, soarta interbelică ne determină în mare măsură impresiile asupra erei comuniste. Nu doreșc nici o clipă să las a se înțelege că nebunia, suferința și excoarea acelor ani au fost altceva decît o eroare în sensul cel mai deplin. Ce vreau să spun este că, prin contrast, perioada antebelică apare în lumini și mai strălucitoare. De altfel, pentru celelalte țări centrale și est-europene, anii dintre războaie au constituit o epocă mult mai cunoscută, mai problematică, mai puțin creatoare decît la români.

Agadar, cultura română nu are de întîmpinat o dihotomie: o asemenea formulare a opțiunilor nu poate duce decît la confuzie și sărăcire. Ceea ce pînă acum par să se definească una pe cealaltă din cîteva unghuri importante de vedere. Odată asumată, o asemenea înțelegere va putea duce atât la îmbogățirea, cit și la leșirea din izolare a culturii române, care astfel — și-ar putea ocupa din nou locul de prestigiu ce i se cuvine în lume.



MARKUS EICHENBERGER (Elveția)
— imagine din concert

ERNEST H. LATHAM jr.

CULTURA ROMÂNĂ:
QUO VADIS?

— O perspectivă americană —

(fragmente)

Am avut grijă să marez articolul pe scurt din subtitlu pentru a arăta că în cele ce urmează voi expune o viziune personală. De fapt, o perspectivă americană asupra culturii românești nu există — și mă întreb dacă ea ar fi posibilă. Demersul de față a rezultat dintr-o serie de conversații cu americani și români, dornici cu toții să vadă cultura română reintegrată în lume, în rolul pe care o poartă o dată a demonstrat altă de convingător că îl poate juca.

Pe cind locuim în București, în 1984, am discutat cu un poet român despre politica nefastă a guvernului Ceaușescu în cultură, și l-am întrebat: „Dacă regimul ar fi să dispară mâine, în ce timp crezi că s-ar reface cultura după presiunile comuniste?”. „În două săptămâni!” a răspuns el, fulgerător. După care am avut o conversație de același gen cu un savant american, observator de multă vreme al scenei românești. La aceeași întrebare, el mi-a răspuns cu aceeași siguranță de sine: „Un an pentru fiecare an de comunism”.

Ireconciliabile, cele două răspunsuri stabilesc poli oricărui aprecieri privind dinamica internă a culturii române și raportul ei cu lumea — convergența sau reintegrarea care, în opinia mea și a celor doi prețeni, constituie un scop demn de toată fervoarea noastră.

Răspunsul cu „două săptămâni” are câteva conotații: mai întâi, faptul că aproape cinci decenii de regim comunist ar fi avut un simțu efect de suprafață, care se va așeză pe un strat subtil de grație în al doilea rând, se implică aluzia la un timp ideal al culturii, la

care contemporaneitatea se va racorda năvalnic, ba mai mult, de care nici n-a fost ruptă vreedată cu adevărat. În al treilea rând, se înțelege că virată de aur — sau cel puțin de argint — a culturii române a fost perioada imediat premergătoare instaurării comunismului, epocă dintre cele două războaie mondiale. Și în al patrulea rând, că există un consens privind superficialitatea experienței comuniste și destrăbălitatea celor două decenii de cultură interbelică. Dar, vai, cele două săptămâni au venit și au trecut, iar prietenul meu s-a dovedit a fi mai bun poet decât profet. Fiindcă n-am asistat la o reluare lină și imediată. Și nici celelalte implicații n-au apărut de la sine înțelese. Cît privește prezicerea prietenului meu american, de oriunde am începe număratoarea, tot mai avem de așteptat vreo 40-43 de ani.

Altfel spus, deceniile dominației comuniste au ridicat un zid gros în jurul culturii — zid care acum trebuie desăvârșit bucată cu bucată și reconstruit într-o structură mai atrăgătoare, mai eficientă. Aceasta imagine a lucrurilor presupune un proces sinuos, fără concluzii sau rezultate prestabilite — venind mai degrabă ca o prelungire a confuziei și suferinței celor cinci decenii anterioare.

Oricât de dureroasă, trecerea apare ca inevitabilă, cîci altfel orice activitate culturală s-ar cladi în viitor pe nisipuri mișcătoare.

Și atunci, quo vadis? Dinapre ce și încotro?

Perioada culturală interbelică este fascinantă. La vremea aceea, România se afla în rîndul națiunilor. Voci precum cea a lui Titulescu la Geneva erau ascultate cu interes și respect dincolo de hotarele țării și chiar ale continentului. George Enescu și Constantin Brâncuși erau recunoscuți drept repere interna-

ționale ale culturii românești. Semnificativi și ei, Peter Neagoe și Conrad Bercovici s-au afirmat în Statele Unite în calitate de figuri literare binaționale. În fenomenul nu a avut sens unele. Dincolo de strălucitoarele peregrinări în Orient-Express ale unor figuri culturale marcante, la Balele și Sinaia, Universitatea de la București producea viitori lideri intelectuali de talia lui Mircea Eliade și Eugen Ionescu.

Un flux bogat de traduceri a umplut librăriile românești. Adevărul literar și artistic publicat în 1927 primul comentariu despre Sherwood Anderson, iar în 1934 despre Faulkner. Tot aici apărea în 1927 o cronică a versiunii franceze după Marele Gatsby, al lui Scott Fitzgerald.

Perioada interbelică a adus cu sine deschiderea fără precedent a României spre lume, ca și a lumii spre România — un schimb deosebit de bogat, față de cure secolele precedente și deceniile ulterioare se arată evident mai sărac.

Însă aceste schimburi semnificative, cel puțin între România interbelică și lumea anglofonă, nu au înecat odată cu izbucnirea războiului. Monumentala Istorie a literaturii de Călinescu a apărut în limba engleză abia în ultimii ani, într-o versiune realizată cu deosebite eforturi de Leon Levitch. Faptul că volumul a fost tipărit în ianuarie 1941 este doar explicația, nu și cauza faptului că traducerea engleză a apărut abia după cinci decenii.

Nici opera lui Lucian Blaga nu este suficient cunoscută în străinătate; e de prevăzută că o traducere adecvată va duce la cuvenită ei receptare. În toacănt fie spus, iată că românii îngși au ocazia să-și împărtășească imaginea despre Blaga, prin publicarea în 1990 a volumului Luntrea lui Caron, editat de Doril Blaga și Mircea Vădulescu.

Mulți americani, ca și restul lumii anglofone, n-au mai reușit să perceapă la justa valoare cultura și împlinirile de mare calibră ale României interbelice, din cauza accentului exagerat asupra momentului umbrei de la urmă, cînd țara a fost smulșă în vortul violenței europene generale. Aș zice că un motiv al acestei percepții a fost cartea meru populară a Oliviei Manning, Trilogia balcanică, rezultind din experiența autorului în România anilor care au precedat războiul, alături de soțul ei, funcționar la Consiliul Britanic. Trilogia a fost deseori comparată cu faimosul Cvarlet din Alexandria, al lui L. Durrell. Fără a avea un cadru asemănător de referințe filosofice, proza Oliviei Manning descrie aceeași lume de expatriați și di-

plomați într-un oraș străin, amenințat de război. Autoarea are o asemenea acuitate în observarea detaliului, încl în orașul capătă personalitate proprie, devine ei înșiși personaj. În proza Oliviei Manning, Bucureștiul de la sfîrșitul anilor '30 este adevăratul protagonist — observat de ochiul unei tinere doamnă, foarte nefericită în propriul mariaj —, după cum reiese din volumul de memorii ale lui Ivor Porter, Operațiunea „Autonomous”. Această viziune a autoarei asupra orașului și societății a fost rodată în atenție prin filmul BBC Fortunes of War (Sortii războiului) — film care atinge nivele de profunzime ale neliniștii și imaginației anglosaxone. Ceea ce descrie Olivia Manning este un tărîm de corupție, senzualitate și violență. În Bucureștiul prozel sale, banii curg peste muni de lere negre și valuri de vin, în aer plutesc deopotrivă politica și glasul Mariei Tănase, zălele se potrec în cafeena și nopțile în grădini de vară. Românii, atunci cînd apar, sînt ebrei, alături, mici slujbași în căutare de bacșișuri. Ei se supun de regulă fie Germaniei naziste, fie violențelor Gărzii de Fier. Este imaginea unei societăți indolente și fără pretenții, o lume care, evident, nu a existat niciodată dincolo de imaginația aprinsă și frustrată a Oliviei Manning și a cititorilor ei.

În termeni de exagerare ficțională, cum asta ar fi de spus. Dar mai trebuie menționați jurnaliștii englezi și americani care, în intervalul dintre căderea Franței și invazia Uniunii Sovietice, s-au perindat prin București, mai ales pe la Barul Englez din Athénée Palace, unde se pare că stăteau cu toții. România în momentul acela avea o poziție cheie, iar Bucureștiul rămăsese una dintre puținele capitale europene unde gazetarilor anglofoni mai erau binevenți și puteau opera cu oarecare libertate — ceea ce a și atras o serie de talente jurnalistice considerabile la timpul respectiv —, personalități care aveau să devină ulterior de și mai mare prestigiu: Cyrus Sulzberger de la New York Times, Robert St. John și Robert Parker de la Associated Press, Winston Burdett și Leigh White de la CBS, dramaturgul britanic Derek Patmore de la News Chronicle, Londra — ca să nu-i enumerăm decît pe cei mai importanți.

Traducere de
IOANA IERONIM

(ARA, 6 iunie 1992 — Los Angeles)

(Continuare în pag. 15)

TREZIRE DUPĂ SĂRBĂTOARE
LA VARȘOVIAInterviu cu BRONISLAW GEREMEK
realizat de HENRYK KURTA

(Urmare din numărul trecut)

H.K.: Pentru a doua oară ai fost ales președintele Comisiei afacerilor externe a Dietei. În această calitate, și în plus fiind polonez, cum percepi aderința Poloniei la Consiliul European și semnarea unui tratat de asociere la Comunitatea Europeană?

B.G.: Viitorul Poloniei depinde de capacitatea ei de a-și găsi locul în întreprinderea europeană. Ea nu are nevoie să „revină” în Europa, cum a afirmat unii, deoarece ea a făcut parte întotdeauna din Europa. Va trebui totuși să recâștige o jumătate de secol de întîrziere în domeniul economiei și al funcționării vieții publice.

Apropierea de Comunitatea Europeană este încontestabil o şansă pentru țară, un factor de accelerare a reformelor în curs. Dar anti-europenii nu dezarmază. Ascultîndu-i, Polonia n-ar avea ce învăța de la Europa; Europa ar trebui să învețe de la Polonia! De asemenea, se aud voci care reclamă măsuri protecționiste.

Or, după părerea mea, tratatul de asociere la Comunitatea Europeană constituie formula cea mai adaptată nevoilor actuale ale Poloniei, Ungariei și Cehoslovaciei. Experiența fostei R.D.G. dovedește contrariul: ploaia de miliarde ce a fost deversată peste cele cinci

noi landuri nu le-a împiedicat să suporte foarte greu consecințele bruște lor renașteri la Europa. Evident, economia locală nu era pregătită pentru această încercare.

Cît despre aderarea la Consiliul European, acord acestui eveniment o mare valoare simbolică, Consiliul European veghează asupra respectării drepturilor omului, asupra drepturilor minorităților și asupra principiilor democratice pluraliste. Dacă ai îndrăzni o figură de stil, as spune: Consiliul European reprezintă pentru democrație ceea ce reprezintă pavilionul de la Sèvres pentru măsuri și greutăți!

Acesta fiind spus, Europa nu a știut să răspundă aspirațiilor noastre. Ea nu a știut să evidențieze șiridarea Europeană centrală și orientale. Deosebite, dacă în domeniul integrării economice, aparent nu s-a găsit o soluție satisfăcătoare de a evita derapajele, nu se poate spune același lucru în domeniul integrării politice. Se putea face mult mai mult și rămîn convins că mai este timp de acțiune.

H.K.: Care va fi rolul Poloniei în Europa de mâine?

B.G.: Am fost acum cîteva luni la Moscova, unde m-am întreținut îndelung cu Eduard Sevardsnaz. În cursul convorbirilor l-am întrebat ce ar

putea face Polonia pentru țara lui. El mi-a răspuns: să-și reînnoască transformările. A adăugat că fiecare din succesele noastre reînnoiește speranțele ruse, pe cînd fiecare pas greșit le întărește neliniștea.

După părerea mea, Europa nu-și dă seama în ce măsură Polonia a contribuit la evoluția restului continentului. Ignoră, de exemplu, faptul că polonezii au devenit de-a lungul anilor „latinii disidenți”, că oamenii învățau această limbă pentru a putea accede la informațiile și curente de gândire venite din Vest.

Pe planul relațiilor economice, Polonia este un fel de „trezor obligatoriu” spre vitioarele mari piețe ale Rusiei, Bielorusiei, Ucrainei și celorlalte republici ex-sovietice. Și aceasta nu numai pentru că polonezii cunosc bine aceste regiuni și pe locuitorii lor, ci în-deosebi datorită faptului că îl înțeleg și sînt înțeles de aceștia. Industriași occidentali au tot interes să-și testeze produsele mai întâi în Polonia înainte de a le propune consumatorilor din C.S.I.

Țara mea poate deveni un intermediar natural între Europa occidentală și cea de Est. Cu condiția de a pune la punct un sistem de garanții financiare și de a avea încredere în polonezi, care știu, din experiență, ce vor rusei. Relații economice de un tip nou sînt pe cale de

a se schița între Polonia și vecinii ei. Vă imaginați cît de greu este promovarea schimburilor comerciale între parteneri alți de sânge. Dar acest obstacol trebuie învins, deoarece Rusia și Ucraina sînt țări potențial bogate, ce vor putea într-o bună zi să plătescă.

H.K.: Una din problemele cele mai grave cu care se confruntă Europa de Est este cea a minorităților. La prima vedere, Polonia pare relativ ocioasă de acest flagel. Care este de fapt situația exactă?

B.G.: Ca toată lumea, avem și noi minoritățile noastre: pe teritoriul Poloniei se află peste o jumătate de milion de nemți, 250.000 de ucraineni și tot atîta bielorusi. Invers, există minorități poloneze în mai multe republici ex-sovietice. După cum vedeți, problema minorităților nu ne putea lăsa indiferenți. Cu toate acestea, este adevărat că Polonia nu cunoaște explozii naționaliste comparabile cu cele observate în alte părți.

În țările ex-comuniste se poate vedea reapariția fantomei conflictelor anarhice de frontieră, hrînită de uri ancestrale. Spectacolul conflictului iugoslav și descompunerea Federației cehice și slovace alimentează orice teamă cu privire la vechea Uniune Sovietică. Noi nu uităm că 83% din frontierele ex-U.R.S.S.-ului au fost trasate în mod arbitrar. Or, istoria ne învătă că frontierele rezultă adesea mai degrabă din război decît din decizii politice...

H.K.: Cum s-a ajuns aici?

B.G.: Este una din consecințele ideologiei comuniste, ce a încercat să sufocă sentimentele naționale, lăsînd totuși o anumită marjă de manevră naționalismelor. În realitate, ca pe vremea țarilor, imperiul sovietic devenise o imensă închisoare de națiuni, iar dizlocarea ei s-a eliberat amirali mult timp înăbușiți.

Europa occidentală se înșela cînd diagnostica moartea Statului-națiune. Ea însăși este

de altfel teatrul mișcărilor similitare celor exorimate în Est. Putem deci să ne ținem la exploatarea politică a naționalismului să nu fie doar un fenomen exotic, rezervat doar țărilor post-comuniste. În clipa în care se vorbește despre „mare Europa”, ar fi imprudent să se neglijeze forța de atacam a Statului-națiune. N-are merge pînă la a afirma că evenimentele Europene centrale și orientale ar fi influențat Occidentul, dar nu trebuie să ignorăm existența unui fel de convergență în acest domeniu.

H.K.: Cum ai trăit, ca istoric și ca om politic care a combătut diktatodanul totalitarismului, sfîrșitul Uniunii Sovietice?

B.G.: Ca pe ceva magnific. Asistam la triumful libertății și democrației. Ca istoric, sînt fascinat de posibilitatea ce mi se oferă de a contempla prăbușirea unui imperiu. Dar ca ființă umană, rămîmînd încrezător în viitor, sînt însă impresionat de consecințele dramatice ale acestor schimbări pentru toți cei ce le trăiesc zilnic. Mă gîndesc la foamele, la mizerie, la disperarea tuturor oamenilor înțînii în Rusia și printre care nu am găsit un singur optimist...

Polonia este membră a Consiliului European doar din noiembrie 1991. Pentru a ajunge aici, a trebuit să organizeze alegeri legislative cu adevărat libere, alegeri ce au avut loc de abia în octombrie 1991. În luna decembrie a aceluiași an, Varșovia a semnat, simultan cu Praga și Budapesta, un tratat de asociere la Comunitatea Europeană, ce-i va permite aderarea la Uniunea Europeană de la Maastricht, probabil la sfîrșitul acestui secol.

Traducere de
VASILE DAMIAN(După Politique Internationale,
nr. 4 953, 1992)